

ΠΑΝΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΟΣΟΛΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

—————

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΣΤΟΥ
ΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

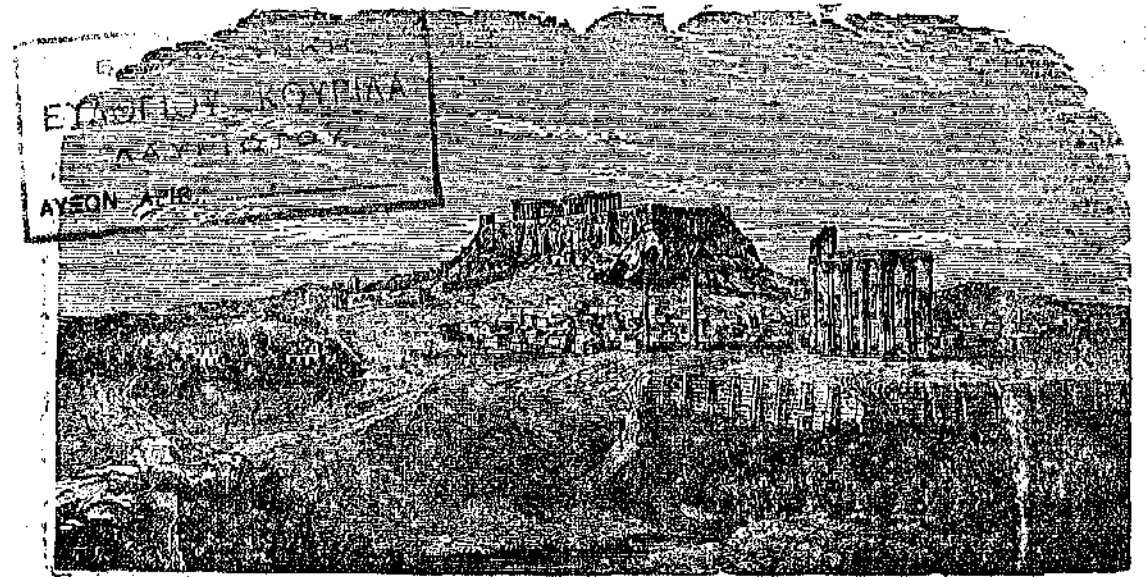
ΠΑΡΕΛΗΥΣΤΗΡΙΟ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ.

(Ὀδὸς Περαιῶς.)

1868.

Κατανοήσατε ότι οὐκ ἔμολ' ἰσοκλίμα, ἀλλὰ μᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδείαν.
(Σερ. Σειράχ. β'. 19-20.)

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 409.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (*).

(Ανεγνώσθη ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ὑπὸ Ν. Δραγοῦμη.)

Οἱ λαοὶ οἱ πρὸ ἡμῶν καλούμενοι ἀρχαῖοι, οἱ ἀληθεῖς ἐντιῶς πατέρες καὶ θεμελιῶται τοῦ πάσαι πολιτισμοῦ, δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους μανθάνομεν εἰς τὰ σχολεῖα διότι τὴν μὲν πρὸς τὴν Ἑλλάδα οὐδὲν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐγράψαν πρῶτοι ἢ Ἰνδοὶ, ἢ Αἴγυπτος καὶ ἢ Περσία, ἢ δ' Ἑλλάς, καθὼς κειμένη μεταξὺ Ἀσίας καὶ Ἀφρικής, δανεισθεῖσα παρὰ τῶν χωρῶν ἐκείνων τὰ φῶτα, μετέδωκεν αὐτὰ εἰς τὴν ἑσπερίαν εὐρώπην. Ἐὰν ἔρα ἠθέλομεν νὰ διαιρέσωμεν τὰς κοινωνίας εἰς δύο κλάσεις, ἀρχαίας ἔπρεπε δικαίως νὰ ὀνομάσωμεν ἐκείνας, αἱ-

(*). Πρὸ τῆς ὁμιλίας ὁ ἀγορεύσας εἶπε ταῦτα:

«Πρὶν ἢ ἀρχίσω τὴν ὁμιλίαν μου, ζητῶ τὴν ἔδειαν νὰ ὑποβάλω μικρὰν παρατήρησιν εἰς τὴν ἐπισημὴν ὁμιλίαν. Ἐνδέχεται ἀκούω τις εἶσα θὰ εἶπω περὶ τῆς ἀρχαιότητος, νὰ ἐκλάβῃ αὐτὰ ὑπὲρ τὸ δέον ἀσάφει. Παρακαλῶ ὅμως νὰ ἔχετε ὑπὸ τὸ φιν ὅτι οὐτε κρίνω, οὐτε κατακρίνω, ἀλλὰ συγκρίνω. Ὁ ἀρχαῖος καὶ ὁ νεώτερος πολιτισμὸς θεμελιῶνται ἐπὶ βάσεων ὅλως ἀντιθέτων. Ἀλλ' ἔρα ἢ παρὰ τὴν ἀνάγκην νὰ καταδείξω ἐναργῶς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑνὸς καὶ τὴν ἔνδειαν τοῦ ἑτέρου, ἀπαρτλήσας ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἀνάμικτα ἀντικείμενα τὰ παρατιθέμενα εἰς γραμμικὸν πίνακα.»

τινες πολὺ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ἐκοπτον ἐκ τῶν ζυγῶν τῆς ἀσιάτικος θεοκρατίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς ἀφρικής πολιτισμὸς δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο, εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ πανθεϊσμοῦ, καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τοὺς δύο τούτους πολιτισμοὺς συγκρίνοντες, συμπροσένομεν ὅτι θεμελιῶνται ἐπὶ βάσεων ὅλως ἀντιθέτων. Εἰς μάτην ὁ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα θαυμαστὸς ἠγωνίσθη νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ χριστιανισμοῦ τὰ στοιχεῖα τῆς πάσαι κοινωνίας τὰ ἡθικὰ, αἱ ἰδέαι, αἱ ἀρχαὶ ἡμῶν, ἀποκοροῦσαι τὰ ἡθικὰ, τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀρχάς, αἵτινες πηγὴν καὶ βᾶσιν εἶχον τὴν εἰδωλολατρείαν. Καὶ σημειωτέον ἐν προόδῳ ὅτι ἡ ἀπομίμησις τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν, ὑπῆρξεν ἀλθροῦς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Οἱ Ἰνδοὶ, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἕλληνας, ἐθυσίαζον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν βωμὸν τῆς πολιτείας τὸ πρόσωπον ἢ, ὡς κακοζήλως λέγομεν σήμερον, τὸ ἄτομον ἐξηφανίζετο ἐνώπιον τῆς ὅλης κοινωνίας. Τίς ποτε ἐσκέφθη περὶ οἰκογενειακῶν καθήκοντων; τίς ἀπέτληκε νὰ συγκρίνῃ τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου; Ὁ πολιτὴς χρεὸς εἶχε νὰ προσφέρῃ ἐκὺτὸν δλοκαύτωμα εἰς τὸ πάλαιον, νὰ θυσιάσῃ τὴν εὐδαιμόνιαν αὐτοῦ εἰς τὴν δόξαν τοῦ κράτους. Παρρηγγέλλοντες ὅμως τὴν ἀ-

δικόπαινον τούτου θυσίαν, έκοπτον τὸν πρῶτιστον καὶ ἰσχυρότατον. τῶν δεσμῶν τῶν συνδεόντων τὸν ἄνθρωπον μετὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως διότι ἐδίδασκον νὰ καταφρονῆ χάριν τῆς πολιτείας αὐτῆν αὐτοῦ τὴν οἰκογένειαν, καὶ νὰ θεωρῆ ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς κοινωνίας ὡς ἓνα οἶκον, δι' ὃν καὶ μόνον νὰ ζῆ. Καὶ ἂν ἡ θυσία ἀπῆται ἀδικίας ἢ καὶ ἐγκλήματα, τὰς ἀδικίας καὶ τὰ ἐγκλήματα ἐδικαιολόγησι τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας. Ἴδού διατί ἡ δουλεία ἐθεωρεῖτο δῆρον καταβῆν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ διατί αἱ γυναῖκες ἐξευτελίσθησαν μέχρι τῆς θέσεως δούλων. Τῆς πολιτείας ἡ δόξα ἦτο ὁ κύριος καὶ μόνος σκοπὸς, περὶ δὲ τῶν μελῶν αὐτῆς οὐδεὶς ἐφρόντιζε.

Τὸν παρὰ φύσιν τοῦτον τῆς ἀρχαιότητος θεσμόν ἀνέστρεψε κατὰ κράτος ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς, ἀποδοὺς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ἀνακηρύξας τὴν εὐγενεστάτην καὶ φιλανθρωποτάτην τῶν ἀρχῶν, τὴν ἰσότητά τούτης πάντων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καταστρέψας τὴν ἀρχαίαν πολιτικὴν, ἣτις ἤϊον καὶ τῆς ἰδίας ζωῆς τὴν λήθην, ἐφθάσεν εἰς τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν διὰ τῆς εὐδαιμονίας ἐνὸς ἐκάστου, εἰπὼν πρὸς τὸν ἄνθρωπον «Αἱ ἰδιωτικαὶ σου ἀρεταὶ ἀρκοῦσιν εἰς τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν ὑποτάχθητι εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἢ μὴ βασάνιζες σεαυτὸν εἰς μάτην, μήτε πράττει ἀδικίας καὶ ἐγκλήματα.»

Ἴδού ποῦ κεῖται ἡ διαφορὰ τῶν στοιχείων τῆς νεωτέρης καὶ τῆς ἀρχαίας κοινωνίας. Οὐδεὶς δὲ τολμᾷ ν' ἀρνήσῃ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπιβροχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ, συντελοῦσης καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας, ὁ ἄνθρωπος ἀνεθερε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος δὲν δεσμεύεται πλέον· οἱ νόμοι, οἱ νόμοι πολίτου μὲν ἀρετὰς ἐπέβαλλον εἰς τὸν ἄνθρωπον, τοῦ πατρὸς ὅμως, τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ συζύγου τὰς ἀρετὰς ἐξηφάνιζον, διὰ παντὸς ἐξηλιφθασαν, καὶ ἕκαστος ἐγένετο κύριος τῶν ἰδίων πράξεων καὶ κριτῆς τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐτυχίας. Καὶ ἴσως μὲν οἱ δεσμοί, οἱ συνδέοντες ἡμᾶς μετὰ τῆς πατρίδος, ἐχλαρωθῆσαν, οἱ φυσικοὶ ὅμως δεσμοὶ ἐγένοντο ἰσχυρότεροι, τὸ οἰκογενειακὸν θυσιαστήριον δὲν παραβιάζεται πλέον, ἢ ἐσωτερικῆ τῶν οἰκογενειῶν οἰκονομία δὲν υποβάλλεται εἰς τυραννικὰς ἐρέυνας, ἢ κοινὴ ἀγωγή τῶν νέων δὲν ἰσοπέδοι τὰς διανοητικὰς δυνάμεις, οὔτε ῥίπτει εἰς τὸ αὐτὸ χωνευτήριον πάντας τοὺς νόκας, καὶ ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας ἀνέλαβε τὰ δικαιώματα, ἅτινα εἶχεν ἀποβροφῆσαι ἡ πολιτεία. Ἀλλοίωσις ἀληθῶς θεομυστία καὶ πρωτοφανὴς ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὀφειλομένη εἰς τὸν χριστιανισμόν.

Ἀλλὰ καὶ ἕτεροι τινες περιστάσεις συνετέλεσαν εἰς τοῦτο. Τὰ ἔθνη, τὰ συγκροτήσαντα τὴν εἰσβολὴν, τῆς ὁποίας τὸ ἀκαταγώνιστον κύμα ἀπέπνιξε τὴν

ἱώμην, ὤρμωσαν ἐκ χωρῶν ἀκαλλιεργήτων καὶ κλιμάτων ψυχρῶν, ὅπου ἡ γῆ, ἕνα καρποφορήσῃ, ἀπαιτεῖται συνεχεῖς καὶ ἀνεκδότους μόχθους. Ἡ τραχὺτης αὐτῆ τῆς φύσεως εἶναι ἠθικὸν εὐεργέτημα πρὸς τοὺς λαοὺς· διότι ἀναγκάζονται νὰ ἐργάζωνται ἀδιακόπως, ἀποφεύγουσι τοὺς κινδύνους τῆς ἀκηθρίας καὶ τῆς πολυτελείας, καὶ ἀναπαύονται κεκοπιακότες τὸ ἑσπέρας εἰς τοὺς κόλπους τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Τὰ ἔθνη ταῦτα ὑπῆρξαν τὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν ἄλλων προσαρκτικῶν φυλῶν, ἅτινα μετακίλιζοντο μὲν συνεχῶς, ἤσαν ὅμως προσκεκολλημένα εἰς τοὺς ἐφαστίους αὐτῶν θεοὺς, εἰ καὶ δὲν εἶχον τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος, ὅποιαν ἔχομεν σήμερον. Αἱ πολεμικαὶ καὶ ἰδιωτικαὶ ἀρεταὶ ἐγένοντο ἡ βλάσις τῆς κοινωνίας, καὶ ἀντὶ νὰ συζητῶσι τὰ τῆς πολιτείας ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, κατέφευγον εἰς τὴν σκηνὴν, εἰς τὴν καλύβην· ὅθεν ὁ πρὶν ἐξωτερικὸς βίος ἐγένετο ἐσωτερικὸς, συνεργούσης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ μεταξὺ τῶν νεωτέρων καὶ τῶν ἀρχαίων ἠθῶν ἀπόστασις, τῶν ἀρχαίων λέγω ἐκείνων, τῶν ὁποίων κάτοπτρον ἦτο τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀγορὰ. Ἰπὸ τὸν λαμπρὸν τῆς Ἀττικῆς οὐρανόφωτον, ὅστις ἡ ἐπιβροχὴ ἐγονιμοποιεῖ τὴν γῆν, ἐμόχθουν δούλοι ὑπὲρ κυρίων οὐδὲ ἰσχυρῶν ἐργαζομένων, διότι ἀνεξέλιπτον στίγμα αἰσχύνης ἐστιγματίε τὸ διὰ τῶν χειρῶν ἐργάζεσθαι· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐμπορεύεσθαι δὲν ἐτιμᾶτο. « Πάντα, λέγει ὁ Πλάτων, τὰ περὶ τὴν καλλιτέλειαν καὶ ἐμπορίαν καὶ πανδοκειαν γένη διαβέβληται τε καὶ ἐν αἰσχροῖς γέγονεν ἐνεῖδαισι » (1). Τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα διετήρει, τὴν δαπάνη τῶν πλουσίων, ὀλόκληρον στρατὸν κηρήνων, οἵτινες, ὑπὸ τὴν κλησὶν πολιτοῦ, ἀπέλυον πάσης ἀναγκῆς καὶ τρυφῆς. Καὶ λοιπὸν αἱ ἀρχαῖαι ἐκείναι πολιτεῖαι, ὑπῆρξαν συμμοριαὶ εὐγενῶν, τρεφομένων ὑπὸ εἰλώτων κοπιόντων ὡς κτήνη· οἱ εὐγενεῖς δὲ οἱτοὶ εἶχον πάντα τὰ ἐλαττώματα, ὅσα γεννᾷ μὲν ἡ ἀκηθρία, περιθάλπει δὲ ἡ διαχείρισις τῆς ἐξουσίας. Ἀγνοοῦντες τὴν γλυκύτητα τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου καὶ συζύγου· ἔχοντες δούλας, κατέφευγον εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπου εὕρισκον καὶ θέσεις, καὶ πλοῦτη, καὶ δημοτικότητας. Καὶ οὕτω πλῆθος ἀνθρώπων, διατρεφόμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους, ἐπαίται ἐξ ἀνατροφῆς, ἕξων μεμονωμένοι, μηδενὸς κοινωνικοῦ δεσμοῦ συνδέοντες αὐτοὺς μετ' ἄλλων μελῶν τῆς κοινωνίας. Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων, κατατρίβων ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς πανηγύρεις, εἰς θέατρα, εἰς πολιτικὰς ῥηδιουργίας, εἰς ἔριδας, κατήνησεν ἀποτρέπαιος, ὅποιος ζωγραφίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους. Δὲν ἔτρογγε τὸν ἄρτον ἐν ἰδρωτί τοῦ

(1) Πλάτ. περὶ Νόμ. ΙΒ', δ'.

προσώπου αὐτοῦ· δὲν ἠσθάνετο τὴν ἡδονὴν τοῦ ἐπιμελῶς καὶ εὐσυνειδήτως συνεργαζομένου μετ' ἄλλων. Συγγένων εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπεφάνετο κατὰ τὰ πάθη, τὰ συμφέροντα, τὰς ὁρέξεις αὐτοῦ περὶ τῶν σπουδαιωτάτων ὑποθέσεων τῆς πολιτείας· τὴν δὲ νύκτα κατεκλίετο εἰς τὰς πλάκας τῶν ναῶν, ὅπως, ἐγερούσης τὸ πρῶτῃ, μισθωθῆ ἐκ νέου καὶ ἐκ νέου ἐτυμνηρόσῃ. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδιοκτησίας, ἢ συντηρητικωτάτη καὶ εὐεργετικωτάτη πασῶν τῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν, κατεφρονεῖτο, καὶ ὁ ἰδιοκτήτης ἐγίνωσκεν ὅτι εὐκόλον ἦτο ν' ἀπογυμνωθῆ, διότι πολλάκις, εἴτε διὰ φθόνον, εἴτε χάριν θεραπείας τῶν ἀναγκῶν τῆς πολιτείας, τὰ ἰδιωτικὰ ταμεία μετεκενοῦντο ἀθωαίρετως εἰς τὰ δημόσια. Ἐν ψήφισμα τοῦ φθονεροῦ καὶ κούφου ὄχλου, πρὸφρον ἐχοντας τὴν ἀπορίαν τοῦ αἰώνιου ἀπόρου δημοσίου θησαυροῦ, ἤρκει ν' ἀποστερήσῃ τὸν πολίτην τῆς νομίμου αὐτοῦ ἰδιοκτησίας. Ἀνάγκη ἄρα ἦτο ν' ἀναμνησθῆται ἀενάως εἰς τὰ τῆς ἀγορᾶς, νὰ ἔχη συνήγορον, ν' ἀνήκη εἰς μερίδα, νὰ κολακεύῃ τὸν δῆμον· καὶ τοῦτο ἐλέγετο ἐλευθερία! Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐξουσίᾳ ἦσαν ἀλαζόνες, εἴρωνες, ὑβρισταί, ἐκτὸς δὲ αὐτῆς φθονεροί, κόλακες, συγκοφάνται, ἐπίβουλοι. Μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων, οὐδεμία κλάσις ὑπῆρχεν ἢ εἰρήνη, ἢ τάξις ἦσαν ἄγνωστοι, καὶ μόνη ἐπεκράτει ἡ δύναμις ἢ φυσικὴ ἢ ἡ ἀριθμητικὴ. Αἱ σκέψεις πάντων ἐστρέφοντο πρὸς μόνην τὴν πολιτικὴν παλαιστράν, ὅπου συνἔζητοῦντο μεταξὺ φωνασιῶν καὶ θορύβου τὰ καιριώτατα ζητήματα. Ἐνταῦθα συγκαταστρέφοντο ὡς ἐν βαρᾷ ὄλῃ ἢ ἐνέργεια καὶ ὄλῃ ἢ δικαιοδικίᾳ καὶ ἠθικῇ δυνάμει τῶν πολιτῶν· ἕκαστος δὲ ἠγωνίζετο νὰ θριαμβεύσῃ, διότι ἡ ἥττα ἐλογίζετο θάνατος.

Ἡ σφοδρότης αὐτῆ τῶν πολιτικῶν παθῶν ἐξωλόθρευε τὰ αἰσθήματα, τ' ἀποτελοῦντα τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Ὁ φιλόπολις Ἰσοκράτης, Ὁρηναῖον τὴν οἰκτρὰν τάτην κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν ἠθῶν, ὡμοίωσε πρὸς ἑαίρην τὰς Ἀθήνας (1), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ ἀπέλιπεν αὐτάς (2).

Ἄρα ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ στρατόπεδα ἦσαν οἱ ὑπατοὶ σκοποὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ στρατιώτης, ὁ ῥήτωρ, ὁ φιλόσοφος, ὁ δούλος δὲν εἶχον πράγματι οἰκογένειαν· δίψα δὲ ἐνεργείας καὶ ἀνάγκη βιαίων συγκινήσεων κατέτρυχον τὰς ψυχὰς· οὐδεὶς ἐπέδιδετο εἰς ἐργασίαν. Ὁ λαμπρὸς τῆς ἑλλάδος ἥλιος, ἐξάπτων τὴν φαντασίαν καὶ ἀναφλέγων τὰ πάθη, συνεκάλει τοὺς πάντας εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὑπὸ τὸν θλόον διαυγοῦς οὐρανοῦ καὶ μεταξὺ διαφανοῦς ἀτμοσφαιρας· καὶ ἐκεῖ ἐτελεῖτο καὶ διδασκαλία, καὶ μελέτη, καὶ ἀγω-

(1) Αἰλ. Ποικ. ΙΒ', ις'.
(2) Αὐτ. Ι', λς'.

γῆ. Οἰκογένειαν ἐθεώρει ὁ ἕλληνας τὴν ἀγορὰν. Καὶ ναοὶ, καὶ στοαί, καὶ βαλανεῖα, καὶ θέατρα, καὶ γυμνάσια κατεκλιόζοντο ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ πολυτάραχου λαοῦ. Ὁ μὲν Σπαρτιάτης παρεκάλητο εἰς τὰ κοινὰ συσσίτια, καὶ κατηνάστασε τὸν λοιπὸν βίον εἰς σωματικὰ γυμνάσια καὶ ἐκστρατείας (1)· ὁ δὲ Ἀθηναῖος, ἐδημοκράτει ἢ ἐδίδασκε κατ' ὁδόν. Πάντα ἐγίνοντο ἀναφανδόν, οὐδὲν κρυπτόν ὑπῆρχεν· ἢ δὲ οἰκία ἐχρησίμευεν ἀντὶ κοιτώνος, εἰς ὃν τὴν νύκτα μόνον κατέφευγεν ὁ οἰκοδεσπότης. Ὅπου λοιπὸν ἀγνοεῖται ὁ ἰδιωτικὸς βίος, εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις ἰδιωτικῶν ἀρετῶν;

Ἐνθυμεσθε τί ἠκούσαμεν πρὸ ἐνὸς περιπέου ἔτους ἐνταῦθα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν (2). Ὅσα τὰ δημοκρατικὸν πνεῦμα προσέκοπτε, τόσα αἱ γυναῖκες κατεβιάζοντο ἀπὸ τῆς περιωπῆς ὅπου ἰσάταντο ἐπὶ Ὀμήρου, ἕρως καὶ περὶ αὐτῆς τῆς παρεκτραπέσης Ἑλένης ὠμίλησε μετ' εὐλαθείας τὰ σέβας μετετρέπη εἰς περιφρόνησιν, ὡς καὶ οἱ ἐνομαστότατοι τῶν ποιητῶν, οἱ Εὐριπίδης καὶ Σιμωνίδης, ἐξύβριζον αὐτάς. «Οὔτε τὰ δεινότατα τῶν Ὀκλασίων κυμάτων, οὔτε αἱ δεινόταται τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ πυρὸς πνοαί, οὔτε ἡ πενία, οὔτε πάντα τὰ λοιπὰ δυστυχήματα εἰσὶν ἐπαχθῆ ὅσον ἡ γυνή,» ἔλεγεν ὁ Εὐριπίδης.

« Δεινὴ μὲν ἀλλὰ κυμάτων θαλασσίων,
« Δεινὰ δὲ ποταμοῦ καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί,
« Δεινὸν δὲ πενία; δεινὸν δὲ ἄλλα μοῖρα·
« ἄλλ' εἴη/ οὕτω δεινὸν ὡς γυνὴ κακὴ » (3).

Οἱ σοφοὶ ἐκείνοι Ἕλληνας δὲν ἐθεώρουν τὰς γυναῖκας ὡς συζύγους ἀξίας εὐνοίας καὶ τιμῆς, ἀντικείμενα ἀγάπης καὶ φιλίας, ἀλλ' ὄντα ποταπὰ καὶ ἀξιοκαταφρόνητα· ἡ σφωροσύνη δὲν ἐτιμᾶτο· ἐν Σπάρτῃ μάλιστα καὶ διὰ νόμου καθιερώθη ἡ ἀκολασία· ἡ Κόρινθος ἐπέσπειρεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἑλλάδα τὰς δυσωνόμους αὐτῆς κόρας, καὶ τῶν Ἀθηναίων οἱ σοφοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες ἐφοίτων εἰς οἰκίας, τῶν ὁποίων καὶ τὸν οὐδὸν νὰ πατήσωμεν ἠθέλομεν ἐρυθριάσει σήμερον· οἱ δὲ ποιηταί, προσωποποιούσυντες τὸ ἐλάττωμα, παρίστανον αὐτὸ ὑπὸ γυναικείαν μορφήν. Ἡ διανοητικὴ ἄρα καὶ ἠθικὴ διαφθορὰ τῶν μητέρων ἦτο μεγίστη.

Καὶ ὅμως, τίς ἀρνεῖται τὴν ἀπέραντον τῶν γυναικῶν ἐπιβροχὴν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν, τὰ πάθη, τὰς κλίσεις, τὰ αἰσθήματα ἡμῶν; Ὅπου αἱ γυναῖκες ἐξευτελιόζοντο, ὡς φέρ' εἰπεῖν μετὰ τῶν βαρβάρων

(1) Ἄξιον σημειώσεως ἐστὶ καὶ τὴν περιπέτον αὐτὸν ἀπηγείρουσαν αἱ Λακεδαιμόνιοι. « Ἀκούσαντες εἰ ἔπλορον, λέγει ὁ Αἰλιανός, τοὺς Λακεδαιμονίαν καταλαβόντας περιπέτον χρεῖσθαι δεῖλαινα », ἐπέστειλαν αὐτοῖς· « Μὴ περιπατεῖτε, ὡς τρυφόντων αὐτῶν μάλλον, ἢ τὸ σῶμα ἐκπονεόντων (Παικ. ἱστ. Β', ι.).
(2) Πανθ. τῆμ. ΙΖ', σελ. 338.
(3) Παρὰ 206 σφ'.

της λείας, εκεί η κοινωνία ούτε ειρήνην, ούτε ευδαιμονίαν παρέχει εις τὰ μέλη αὐτῆς; ὅπου εἶναι διεφθαρμένοι, ἐκεῖ καὶ πάντες διεφθαρμένοι; ὅπου δὲ θαλάσσι, ἐκεῖ ὑπερισχέει τὸ δικαίωμα τοῦ ισχυροτέρου, καὶ βραδύσει ὁ δεσποτισμὸς; ἢ ὑπερφιλανθία, τὸ ἀτεγκτον τῆς ψυχῆς. ὅπου αἱ κάλλισται τῶν γυναικῶν ἀρεταί, ἢ ἠθικὴ αὐτῶν ἐπενέργεια ἀπολακτιζόνται, ἐκεῖ ὁ ἀνὴρ, ἔστω καὶ ὁ σοφώτατος τῶν σοφῶν, ἔχει βόπας κτήνους.

Ἰδοὺ αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν ἔρρεον ἡ καταφρόνησις τῶν οἰκογενειακῶν ἀρετῶν, τὴν ὁποῖαν ἀπαντῶμεν καθ' ἕλκιν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιότητος. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ διὰ τὴν εὐχαρίστως ὁ ἀνὴρ βίον ἰδιωτικόν, ἐν ᾧ ἢ λεγομένη αὐτοῦ σύζυγος ἦτο δούλη; ἐν ᾧ, ἀπόλυτος ὡν δεσπότης, οὐτε νὰ τιμᾶται, οὐτε ν' ἀγαπᾶται εἶχε ἀνάγκη παρ' ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἐδόθη αὐτῷ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου, καὶ τοὺς ὅποιους μεταχειρίζετο ὡς ἄλλα σκεῦη ἢ εὐτελεῖ ὄργανα τῶν ἰδίων ὀρέξεων; Πρὸς τὰς συζύγους οὐτε ἐμπιστοσύνην, οὐτε ἀγάπην ἀπένειμον μόνον εὐειδίᾳ καὶ εὐρωσσετέκνα ἀπῆλθον παρ' αὐτῶν. Ἄν ἡ γυνὴ ἀπέθνησκεν, οὐδ' ἐδάκρυζεν ὁ ἀνὴρ καὶ ἂν οὗτος ἐδίδεν ἀφορμὰς ζήλοτυπίας, οὐδὲ λέξιν δυσσεβείας ἐτόλμα καὶ ψιθυρίσῃ ἐκείνη.

Ἄλλ' ὁ μελετῶν μετὰ τινος ἐπιστάσιος τὰ παρελιθόντα, ἀφότου τοῦλάχιστον ἡ ἱστορία ἤρχισεν ν' ἀναγράφῃ τὴν ἀλήθειαν, παρεκμυθεῖται βλέπων ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, συνεχῆς καὶ ἐπαισθητῆ βελτιώσις ἐξαγγιζοῖ τὰ ἦθη.

Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, ἢ μᾶλλον ὁ σωρὸς τῶν μικρῶν ἐκείνων ἐπικρατειῶν, αἵτινες ἐμάχοντο ἀδικακῶς πρὸς ἀλλήλους, βάσιν εἶχον μεταφυσικὴν πολλὰκις ἐσφαλμένην. Ὁ Λυκούργος παραδείγματός χάριν καὶ ὁ Σόλων εἶχον θεμελιώσει τοὺς νόμους αὐτῶν ἐπὶ ἀφρημένων ἰδεῶν τῆς μὲν Σπάρτης ὁ νομοθέτης ἐψήφισε θεσμοὺς ἱκανοὺς νὰ πλαστοουργῆσῃ μόνον «πολέμου χειροτέχνος καὶ θεράποντας Ἄρεος», κατὰ Πλούταρχον, «ἄλλο δὲ οὐδὲν εἰδότες, οὐδὲ μελετῶντας.» Διὰ τοῦτο «οὐκ ἰδίους ἠγάτο τῶν πατέρων τοὺς παῖδας, ἀλλὰ κοινούς τῆς πόλεως» (1) ὁ ἐντελής στρατιώτης, ἰδοὺ τὸ ἰδανικὸν τοῦ Λυκούργου. Ὁ δὲ τῶν Ἀθηνῶν, παρεδέχθη θεσμοὺς ἐπιτηδείους ν' ἀναδείξωσι δημοκράτας ὁ ἄκρατος δημοκράτης, ἰδοὺ τὸ ἰδανικὸν τοῦ Σόλωνος. Καὶ οὗτος δὲ καὶ ἐκεῖνος ἀντιπράξαν ἀντικρὺς εἰς τὴν φύσιν, καταπνίξαντες τὰς κλίσεις καὶ τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς βίας, καὶ μεταβαλλόντες αὐτὸν εἰς ὄργανον πολιτικῆς ἢ πολέμου.

Ἡ Ῥώμη, ἐλθοῦσα μετὰ τὴν ἑλλάδα, εἶχε μὲν καὶ αὐτὴ πολλὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ μείζονα τὴν

(1) Ἐν βίῳ Λυκ. 16. καὶ Λοκ. καὶ Νουμ. σφύρασις β'.

φιλοδοξίαν, εἶχεν ὅμως κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς περίοδον ὀλιγώτερον ἀνεμιμένα τὰ ἦθη. Οἱ Ῥωμαῖοι, θετικώτεροι τῶν ἑλλήνων καὶ πρακτικώτεροι τὸν νοῦν, δὲν ἐνομοθέτησαν κατὰ θεωρίαν, ἀλλὰ προέβησαν φωταγωγοῦμενοι ὑπὸ τῆς πείρας, βραδύτερον μὲν, ἀσφαλέστερον ὅμως ἢ Ῥωμαϊκῆ κοινωνία, ὅπως συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ, ἦτο οὐσιωδῶς γεωργικὴ. Ὁ μὲν Ῥωμαῖος διεχειρίζετο καὶ τὸ ἄροτρον καὶ τὸ ξίφος, καὶ ἠγάπα ἀμφοτέρω, ἢ δ' ἐξουσία ἐνίσχυε τὴν γεωργίαν. Ὁρθότατα δὲ λέγει ὁ Πλούταρχος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ τούτου θεσμοῦ ὅτι: «Οὐδὲν ἄλλο τῶν ἐπιτηδεύματων οὕτως ἔρωτα ὀρυμνῶν εἰρήνης ἐνεργάζετο καὶ ταχὺν, ὡς ἀπὸ νῆς βίος, ἐν ᾧ καὶ τῆς πολεμικῆς εὐτολμίας, τὸ μὲν ὑπερμαχητικὸν τοῦ οἴκειου διαμένει καὶ πάρεσι, τὸ δὲ εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν ἀνεμιμένον ἐκλέκεται (1). Ἀλλὰ καὶ «ἠθοποιὸν τέχνην» ἐθεώρησεν ὁ Ῥωμαῖος νομοθέτης τὴν γεωργίαν. Ὁ πολίτης ἐκπληρῶν τὰ πρὸς τὴν πολιτείαν καθήκοντα, δὲν ἐλησσομένη καὶ τὰ πρὸς τὴν οἰκογένειαν. Καὶ μὲν οὐκ ὀλίγα ἔχνη βραβερύτης εὐρίσκαμεν καὶ μεταξὺ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκείνης κοινωνίας, μὴ λησμονώμεν ὅμως ὅτι ἡ ἀγωγὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἔνα τελειοποιηθῆ, ἀπαιτεῖ μακρὰν σειρὰν αἰδῶν, καὶ ὅτι εἰς τὴν τελειοποίησιν ταύτην οὐδὲ σήμερον ἐφθάσαμεν. Τὸ μεγαλεῖον, ἢ ὑπεροχὴ, ἢ γιγάντειος δύναμις, δι' ὧν καθυπέταξεν ἡ Ῥώμη πάντα τὸν γνωστὸν κόσμον, ὀφείλονται οὐχ εἰς τὴν φαντασίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιν καὶ εἰς τὴν πείραν. Καὶ μὲν καὶ αὐτὴ, ἀκολουθοῦσα τὰς ἀρχαίας παραδόσεις καὶ τὴν ἐν γένει σύνταξιν τῶν τότε κοινωνιῶν, δὲν κατήργησε τὴν δουλείαν ἀλλὰ τοῦλάχιστον δὲν συνεκρότει ἔθνος ἀνηρῶν καὶ πεινῶν. Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀνεδείχθησαν ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου, μεταξὺ δὲ πλουσίου καὶ πένητος ὑπῆρχον σχέσεις εὐεργεσίας καὶ εὐγνωμοσύνης. Ὁ πλούσιος ἐγούετο κατ' οἶκον, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐξίωξις προήγατο ὁ οἰκοδεσπότης ἐφρόντιζε μόνος περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἦτο ἀσφαλέστερον, σπανίως συνταρασσόμενον ὑπὸ τῆς συγκρούσεως τῆς ἀλαζονείας τῶν πατριῶν καὶ τῆς φιλοδοξίας τῶν πληθειῶν. Ἡ Ῥωμαϊκὴ φιλοπατρία ἐξήπτετο οὐχ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἀλλ' ἐντὸς τῆς οἰκίας; ἡ Ῥωμαία γυνὴ μετεῖχε καὶ τῆς δόξης, καὶ τῶν κινδύνων, καὶ τῶν θριάμβων τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ ἀνέγραψε τὸ ἰδίον ὄνομα πλησίον τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν. Ἀνατρέφουσα αὐτὴ τὰ ἴδια τέκνα, κατέλειπεν εἰς τὰς εἰς ἱονίας δούλας τὰ ἔργα, ἄτιμα καὶ τότε ἐθεωροῦντο ἄτιμα. Δυστυχῶς ὅμως πᾶσα αὐτὴ ἡ εὐγένεια, καὶ ἡ δύναμις, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν γυ-

(1) Ἐν βίῳ Νουμᾶ 15.

ναϊκῶν τῆς Ῥώμης κατεποντίσθησαν εἰς τὸν βόθρον τοῦ αἵματος καὶ τῶν κακουργιῶν, εἰς ὃν ἔρριψεν αὐτὴ ἑαυτὴν ἢ ἐπτάλοφος τοῦ Ῥωμύλου.

Ἄν λέγω ὅτι τὰ ἰδιωτικὰ ἦθη τῆς Ῥώμης ἦσαν ἀνεπίληπτα ἢ ἐξουσία τῶν πατέρων ἐπὶ τῶν τέκνων, τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν γυναικῶν, τῶν κυριῶν ἐπὶ τῶν δούλων, ὑπῆρχε καὶ ἐνταῦθα ἀδυσώπητος. Ὁ πατὴρ εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ὁ σύζυγος ἀπέδωκε τὴν συμβίαν καὶ εἰς ἐλαχίστην παρεκτροπὴν ἂν ἐξώκελλον, ἂν ἐφρωρτο παραδείγματος χάριν πίνουσα οἶνον ὑπῆρχεν ὅμως οἰκογένεια πρᾶστυρομένη ὑπὸ τοῦ νόμου. Διὸ τὸ σύστημα τοῦτο τῆς Ῥώμης, οὕτινος δὲν ἀνοῦμαι τὴν βραβερύτητα, ἦτο προτιμώτερον τοῦ τῆς Σπάρτης. Ἐν τῇ Σπάρτῃ ἡ ἀλαζονεία τοῦ κυνικοῦ καὶ ἡ ἀπάθεια τοῦ ἀγρίου ἐπέχον τὸν τόπον πάντων τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων. Ὁ νομοθέτης, ἰδὼν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ τὸ πατρικὸν φίλτρον καὶ ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία ὑπὸ τὸ κράτος νόμων δικιούτων τὸν πατέρα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸν σύζυγον ἀπὸ τῆς συζύγου, ἔδωκεν εἰς τὴν πολιτείαν τὸ δικαίωμα τοῦ υἱοθετεῖν, τοῦ ποιλεῖν, τοῦ ἀνατρέφειν καὶ τοῦ ἀποκτείνειν τὰ παιδία. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, συντάσων τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖ νὰ ὀρίζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν τέκνων ἐκάστης οἰκογενείας: εἰ δὲ παρακούσωσιν οἱ γονεῖς νὰ φονεύονται τὰ βρέφη καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως «πρὶν αἰσθῆσθαι ἐγγενέσθαι καὶ ζῶν, ἐμποιεσθαι δὲ τὴν ἀμβλωσιν» (1). Ἄρα οὐδὲν αἰσθημα ἀγάπης συνέδεδε τὰ τέκνα μετὰ τῶν πατέρων τοῦτο δὲ τὸ χάσμα ἐπλάτυνεν ἔτι μᾶλλον ἢ διαφθορὰ τῶν γυναικῶν, ἢ ἐνθία τῶν μὲν, ἢ φιλοδοξία τῶν δὲ, τὸ πολυτάραχον τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ ὁ ἀένας φόβος τῶν πλουσίων μὴ κακοποιηθῶσιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ὅποια λοιπὸν σχέσις ἐδύνατο νὰ ὑπάρχη μεταξὺ τοιούτων πατέρων καὶ τοιούτων υἱῶν; Καὶ μὲν ἀνεδείκνυντο ῥήτορες, στρατηγοί, ἥρωες τὸ οἰκογενειακὸν ὅμως πνεῦμα ἐξέπνεον ἐνώπιον τῆς ἐνθέρμου, τῆς ἀλάστορος, τῆς πλουσίας εἰς ἀρετὰς, πλουσίας δὲ καὶ εἰς ἐγκλήματα φιλοπατρίας. Ὁ νέος Σπαρτιάτης οὐδὲν καθῆκον εἶχε πρὸς τὸν γεννήτορα αὐτοῦ, διότι μόλις ἰδόντα τὸ φῶς παρελάμβανε καὶ ἀνέτρεφεν αὐτὸν ἢ πολιτεία ὁ δὲ πατὴρ οὕτε λεπτὸν ἐδαπάνη, οὐδ' εἰς τὴν ἐλαχίστην θυσίαν ὑπέβαλλεν ἑαυτὸν χάριν τοῦ υἱοῦ. Αἱ πρώται φροντίδες, δι' αἷς αἰσθανόμεθα βαθεῖαν καὶ ἰσόβιον εὐγνωμοσύνην, ἀνετίθεντο εἰς ἀνθρώπους πάντα ξένους πρὸς τὸ παιδίον. Ἰδοὺ διατὶ, δσάκις υἱὸς ἐξεπλήρου καθῆκον πρὸς τοὺς γονεῖς, ἐθεοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων.

Ἀληθῶς καὶ ἐν Ῥώμῃ ὁ υἱὸς ἦτο τοῦ πατρὸς κτήμα ἢ πολιτεία ὅμως δὲν ἔκοπτε πάντα δεσμὸν με-

(1) Ἀριστ. Πολιτ. 2', 18', 10.

ταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνου ὑπῆρχεν οἰκογένεια. Οἱ ἀπόγονοι ἐκαυχῶντο διὰ τοὺς ἐνδύξους αὐτῶν προγόνους, καὶ εὐγενῆς τις ἄλυσις συνέδες τὰς μεταγενεστέρους πρὸς τὰς προηγουμένας γενεάς.

Καὶ τῶν δούλων δὲ ἡ κατάστασις παρηκολούθησε γραμμῶν παράλληλων πρὸς τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκογενειακῶν ἠθῶν. Καὶ τοῦτο λέγων δὲν ἐνοῶ τὰ γενόμενα ἐπὶ τῆς διεφθαρμένης ἐποχῆς τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτέρας, ὅτε, ὡς προείπον, οἱ πολλοὶ ἦσαν πολεμιστὰι ἄμα καὶ γεωργοί τότε μεταχειρίζοντο τοὺς δούλους αὐστηρῶς μὲν, ἀλλ' ἐπεικῶς πολλὰκις δὲ καὶ ἀπελευθέρουν αὐτοὺς, καὶ κατακτῶντες νέας χώρας ἀπέθλιπον μᾶλλον εἰς τὰς προσόδους ἢ εἰς τὴν αὐξάνειν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰχμαλώτων. Εἰς τὴν ἑλλάδα ἐξ ἐναντίας, τὸ μέγα πλῆθος, ἢ αἰετοτε σὺντροφος αὐτῇ πείνᾳ (1), τῶν δούλων ἢ διαφθορὰ, ἐγένοντο συνεχῆς κακουργημάτων ἀφρομαί' διότι οὐ μόνον εἰς ἐπιπόνοους καὶ ἐνδελεγεῖς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποτρόπαια ἐλαττώματα ἦσαν καταδεδικασμένα τὰ κακὰ πᾶσα ἐκείνα ὄντα. Ἐνθυμεσθε τοὺς Ἑλλήτας τῆς Σπάρτης, τοὺς Πενέστας τῆς Θεσσαλίας, τοὺς Μαριανθινούς τῆς Ἡρακλείας, τοὺς Κλαρῶτας ἢ Φαρμῶτας τῆς Κρήτης ἐνθυμεσθε τί ἦσαν τὰ πλάσματα ταῦτα τοῦ Θεοῦ; ἦσαν ἀνδράποδα, ὠρισμένα εἰς ἐκπλήρωσιν ἔργων καὶ παθῶν κτηνωδῶν! Εἰς τὰς πεπολιτισμένας καὶ σοφῆς Ἀθήνας ὁ Ἀριστοτέλης ἐδογματίζεν ὅτι «ἐστι φύσις δούλου ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι» (2) ἀδισάκτως δὲ προσέθετε καὶ τὸ χειρὸν τοῦτο: «ὁ δούλος ἐμψυχον ὄργανον, τὸ δ' ὄργανον ἀψυχος δούλος» (3). Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων, συγκροτῶν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, χωρίζει τοὺς ἐλευθέρους ἀπὸ τῶν δούλων καὶ εἰς ἰδιαιτέρους νόμους ὑποβάλλει αὐτοὺς. Ἄρα καὶ κατὰ τοὺς ὑπάτους τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ὅ, τι ἦτο ἡ σκεπάρνη, ἢ σκάφη, τὸ σάρωτρον, τὸ αὐτὸ ἀπαρραλλάκτως ἦτο καὶ ὁ δούλος!

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ὅτε διεφθάρησαν αἱ πρώται τῶν πολιτῶν ἀρεταί, τὰ τῶν δούλων ἐδεινώθησαν ἔτι πλέον καὶ τῶν τῆς ἑλλάδος. Μεγάλοι τὸ κατ' ἀρχὰς οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἀνδρίαν, τὴν φιλοπατρίαν, τὸ μεγαλόφυχον, μεγάλοι ἐφάνησαν καὶ κατὰ τὰς κακίας ἀπέκτεινον ἀγεληδὸν τοὺς δούλους καὶ ἡ πολυτέλεια, ἢ ἀσέλγεια, ἢ θηριωδία, τὸ ἐγκλημα ἀπεθεώθησαν ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὸ εὐμενές ἀκροατήριον ὅτι καὶ εἰς τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρὸς τὸ αἶμα ἔθαψε τὰς χεῖρας ὁ Νέρων!

Περὶεργον δὲ ὅτι ἐν ᾧ αἱ κακαὶ τέχναι πρᾶνουναι καὶ ἐξημεροῦσι τὰ ἦθη, ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἤκμασε τῶν τεχνῶν τούτων ἡ καλλιέργεια, καὶ αὐτὴ ἡ περὶ

(1) Πρὸς Ζ', 102.

(2) Πολιτ. Α', 13.

(3) Νικημ. Β', 16.

τους τρόπους κομψότητος και εγγύειας, δι' ας σμυνόμενοι αι νεώτεροι κοινωνία, ήσαν άγνωστοι. Ούτε εις τους διαλόγους του Πλάτωνος, ούτε εις τα σωζόμενα του Μεγάνδρου, άλλ' ούτε εις της άττικής μελίσσης, του Ξενοφώντος, τα συγγράμματα, απαντώμεν αύτάς. Όσο προέκοπτον αι τέχναι, και παντοειδή άριστουργήματα επηύξανον της Ελλάδος το κλέος, τόσω ή κοινωνική τέχνη ήμνε στάσιμος. Και απ' αυτών έτι των περιωνύμων συμποσίων, καθ' η παλλακίς επήνθει διαλογική χάρις και ευφυία, ή κοσμιότης και ή ευπρέπεια εξωστραχίζοντο' εκεί και αλλητρίδες, και όρχηστρίδες, και φάλτριοι, και αίσχρων ασμάτων ποιηταί, και οίνος άμέτρητος.

Ότε δε ήλθεν ή ώρα, καθ' ην Ελλάς τε και Ρώμη συνανείγησαν, συνανείγησαν και πάντα τα ελαττώματα, και πάσαι αυτών αι πονηρίαι' τότε ή αίμοδιψία, το άγέρωχον του πολίτου, ή άτιμία του δούλου, ή χαμέρπεια του άπελευθέρου, και παν το δημιουργηθέν και διασφαρην υπό του αρχαίου κόσμου συμφορέντα, απέτελεσαν αποφωλιόν τι τέρας, την επί των αυτοκρατόρων λέγω ρωμαϊκήν κοινωνίαν' αλλά το φάρμακον τουτο υπήρξε και ο τάφος του πανθέσμου' ο κόσμος έπρεπε πλέον να αναγεννηθή, και άναγεννήθη. Νέα θρησκεία, καθαιρούσα την ύλην και αποθεύσα το πνεύμα, εισήχθη εις την κοινωνίαν, και βαθμηδόν ή οικογένεια, τα έσωτερικά ήθη, άγνωστα μόν εν Ελλάδι, κατασταλέντα δε εν Ρώμη χάριν του στρατιωτικού βίου, εγένοντο αναπόφευκτα εις την πάσχουσαν ανθρωπότητα. Η εδράπη, καταπονηθείσα υπό συμφορών, εν μόνον άστυλον εύρε, τον οίκον, ο δε χριστιανισμός τοσοῦτω διέδωκε και εκράτυνε τας ιδέας ταύτας και τα αίσθηματα, ώστε και επί των τιμαριωτικών χρόνων ο δούλος είχε και σύζυγον και τέκνα. Φόνος ανθρωπου ή και βρέφους έθεωρήθη κακούργημα εναντίον της τε φύσεως και της θρησκείας, αρχαι δε εκ διαμέτρου εναντίαι εις τας αρχάς, αίτινες εσωθέρησαν την παλαιάν κοινωνίαν, διεσπάρησαν εις την νεωτέραν, γεννήσασαι και αντίθετα ελαττώματα. Αί γυναίκες άπελευθερωθείσαι εξεπάρησαν ανεξαρτησίαν, της οποίας επόησαν, ομολογώ, ενίοτε κατάχρησιν, των πτωχών δε ο αριθμός, προστατευόμενος και τρεφόμενος υπό των μοναστηρίων, υπερεπλεόνασεν. Αλλ' όμως ή βελτίωσις επήλθε γενναία, το ανθρωπινον γένος ανεκαινίσθη, και ή πρόοδος αυτού, ει και δικόπτεται ενίοτε, τείνει ανέκδοτος προς την τελειότητα.

Ο οικογενειακός λοιπόν βίος είναι εφεύρεσις των νεωτέρων, ή μάλλον, το αναπόφευκτον εξαγόμενον της νέας θρησκευτικής, πολιτικής και κοινωνικής διοργανώσεως. Η δουλεία κατέστη άγνωστος μεταξύ

ήμων, ή αν που εμάλυνε τινα χώραν, αρχαι φιλανθρωπίας, ως εν Ρωσία, ή άγώνες τεράστιοι, ως εν Αμερική, κατεξωλόθρευσαν αυτήν. Οι λαοί δέν σήπονται πλέον σεσωρευμένοι' των ιδιοκτητών ο αριθμός αυξάνεται καθ' εκάστην' των σχολείων αι θύραι ανοίγονται προς πάντας ανεξαιρέτως, και ή άμαθεσάτη, ή πλέον δεισιδαίμων οικογένεια των καθ' ημάς χρόνων, υπερτερεί αναντιφρότως των αρχαίων ειλωτών κατά τα ήθη. Αντι των πολυπληθών δούλων, τους όποιους ως κτηνών άγέλας έδωκεν εις ανθρωπος, έχομεν σήμεραν οικογενειακς εργατικάς, αισθανομένας φίλτρον πατρός, υίου, αδελφου. Ο πόλεμος εκρήγνυται σπανιώτερον, αι δε κυβερνήσεις, όποιου και αν ωσιν ειδους, δεν αφαιρουσιν από του πολίτου πάντα τον πολύτιμον αυτού θησαυρόν, τον χρόνον. Έκαστος και εμπορεύεται, και γεωργεί, και βιομηχανεί ελευθέρως, ή δε ιδιοκτησία θεμελιούται επί ασφαλών βάσεων.

Και μη νομίση τις ότι, αν σήμεραν ή πολιτεία δεν απαιτη παρά του πολίτου θυσίας και εγκλήματα δικαία προς τα πάλαι, ο έρωσ της πατρίδος εσθέσθη. Απ' εναντίας ο έρωσ της πατρίδος, αναφλεγόμενος και υπό του έρωτος της οικογενειακής, ανάπτει ακάθεκτος τας φλόγας, αίτινες και χθές έτι φωτοβολήσασαι εις Αρκάδιον, απέδειξαν εις τον κόσμο, ότι ουτε κατά το ιερώτατον και ώραϊότατον τουτο των αισθημάτων υπολείπεται της ειδωλολατρειας ο χριστιανισμός.

Δεν αξιώ ότι τον νέον πολιτισμόν περιουγάξει ολόκληρος του αρχαίου ή λάμψις' έννοώ μόνον ότι ούτος ελαττούται κατά πολλά εκείνου' τυφλός τώ έντι ο μη βλέπων τας άπειρους του χριστιανισμού εύεργεσίας. Πάθεν εγεννήθη ή ισότης μεταξύ των θνητών; Πότε αι μεταξύ γονέων και τέκνων, ανδρών και γυναικών σχέσεις ώρίσθησαν επί το φυσικώτερον; Διά τί πάντες ομολογοῦμεν ότι την όδον την οποίαν συνδιανύομεν, πρέπει να εξομαλύνωμεν δι' άμοιβαίων θυσιών; Διά τί αι ανωμαλίαι των αρχαίων χρόνων, οίον ή ακατονόμαστος άκολασία, ο τυφλός και αχαλίνωτος προς την πατρίδα έρωσ, ή εθνική υπερφιλαυτία, το προς άλληλα παράφορον μίσος και αυτών των δημοφύλων εθνών κατέβησαν εις τον τάφον, ή απονεκρουνται καθ' εκάστην; Διά τί ή μεγαλοπρεπεσάτη των άρετών, ή φιλανθρωπία, υπέρ ης και μόν συνηγόρησάν τινες των αρχαίων, ήτις υμεις κατεφρονήθη ως άνωφελής θεωρία, κατέστη σήμεραν το περισπούδαστον μέλημα των φιλοσόφων, των ήγεμόνων, των κυβερνήσεων και ενός εκάστου; Διά τί, ένθ' το πάλαι μόλις δύο ή τρεις γενναίαι φωναί ήκούσθησαν κατά της δουλείας, σήμεραν εδάρημοί τινες, και ούτοι ουχι κατά πεποιθησιν άλλ' εκ συμφέροντος, άσπάζονται

αυτήν; Ερωτήσατε το Ευαγγέλιον και αυτό θέλει απαντήσει.

Ομολογώ ότι και ούτω καταρτισθέντα και αναπτυσθέντα υπό του χριστιανισμού τον ιδιωτικόν βίον, εξήψην εις κινδύνους ή ένθεομηνία, ή πολυτέλεια των αύλων, ο μέγας πληθυσμός μητροπόλεων των, αι προς άλληλα παράφοροι σχέσεις των δύο φύλων. Συμβουλεύθητε υμεις τα βιβλία εισίνα, τίνα ενομαζόνται μυθιστορία, όπως δε άνόμοις προς τους φαντασιώδεις μύθους της άσίας και τα άσεμνα διηγήματα της Ρώμης, εξιστοροῦσι τα μυστήρια του οικιακού βίου, τας άρετάς και τας κακίας, τα προτερήματα και τα ελαττώματα των γυναικών, την τε άμοιβήν και την τιμωρίαν αυτών' συμβουλεύθητε λέγω τα ιδιωτικά ταύτα χρονικά, την Ιστορίαν ταύτην της κοινωνίας, και θέλετε πεισθή ότι ο ήθη του χριστιανισμού ανακινισθείς και εξαγνισθεί κόσμος, είναι άσυγκρίτω προτιμώτερος του αρχαίου.

Ο πατριαρχικός δεσποτισμός, ή ελληνική άσάθεια, ή ρωμαϊκή αυστηρότης εξέλιπον, ή οικογένεια συνεπήχθη, και αδάμαστος ή βιομηχανία καταγίνεται εις εύρασιον νέον τρόπον, όπως κατασταθή ευκολώτερος και ευδαιμονέστερος ο βίος. Και πιθανόν μόν ο έσωτερικός ούτος βίος δεν γνήθ' υπερφυσίς ως πάλαι άρετάς, βεβαίως υμεις γνήθ' κοινωφελεστέρας. Προσηλώσατε το βλέμμα ες την άεικίνητον ταύτην πρόοδον, και θέλετε ίδω προικονιζόμενα τα μέλλοντα χρηστοθέστερα, ευμότερα και ευαγέστερα.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΕΠΑΡΧΟΣ.

(Όρα φυλλάδ της 1 Μαρτίου.)

Γασφόρει Κονταρηνώ
Τῷ αιδεσμιωτάτῳ Καρδιάλει
ἐν Ρατισδόβῃ.

« Χθές συντυχόν ήμιν Βικέντιος ο τιμιώτατος, της σης αιδεσιμότητος αδελφός, ήτησεν ως από σοῦ, υποτύπωςί τινα περί της των αγίων τιμής; ει τιμῶντο δηλαδή και παρ' ήμιν οι χγιοι, και μέχρι τίνος ή καθ' ημάς εκκλησία τούτους σέβεται. Είπεν οῦν μετά την αύριον των γραμματοφόρων τινά στέλλεσθαι την επί τη Ρατισδόβῃ πορείαν, ει βούλοιο διά τουτο έτοιμον εκ παντός τρόπου το ζητούμενον έχειν. Εγώ δε βουλοίμην αν και διεξοδικώτερον τι περί τουτου διαλαβείν, και προς το ιερόν συνέδριον ήπαν υπεραπολογήσασθαι της των αγίων τιμής; και τοι γε του πράγματος υπέρ εμῆ τυγχάνοντος. Ίσως γάρ επηρειζόμενος ταίς αυτών

εσχαις, είποιμι αν τι καιριον, ως οῦν απῆδον τη ελληθεία. Αλλ' ίνα μη εκπρόθεσμος γένομαι συντόμως δλίγα' ήττα περί τούτων έρω. Σῦ δε, ή και μάλλον ανήκει ταῦτα, διδάξεις εκφρασεωςτερον εξής, εκαστα κατά τάξιν εν τῷ ιερῷ συνεδρίῳ' πάσαις δε πάντα τον αντιλέγοντα τη αληθεία, Θεοῦ συναυρομένου τη ση πολυμαθεία και λογότικι. Ημεις, θεοφιλέστατε Δέσποτα, ήσοι τυγχάνομεν εννοικουτες την πρότερον μὲν ευδαίμονα, νυνι δε πολύστονον και τρισυλλίην Ελλάδα, σιδόμεθα και τιμῶμεν τους Αγίους. Οῦ μὲν τοι γε και λατρευτικῶς προσκυνούμεν αυτούς' τούτω γάρ Θεῷ τῷ μόνῳ βασιλεῖ, υπεξήρηται τε και τετήρηται. Τιμῶμεν δε τους μὲν ως στρατιώτας εκλελεγμένους Χριστοῦ, τους δε ως κήρυκας και διδασκαλους, τους δ' αῦ οῦς αδελφους και κοινωνους αυτού. Οθεν κἂν ταίς Ιεραίς αγισταίς ψάλλοντες καθ' εκάστην την άρχοντον αυτού μητέρα επιβόωμεθα λέγοντες' Ἰπερχίκα Θιοτόκε, πρόσθευς υπέρ ήμων των άμαρτωλῶν' και Βαπτιστά του Χριστοῦ, πρόσθευς υπέρ ήμων των άμαρτωλῶν' και Αγιοι Αποστολοι, και τα εξής. Αλλά και υμνοι φέρονται πανταχοῦ της εκκλησίας τοίς Αγίοις αναγραφέντες αναριθμητοί, αδόμενοι μετ' εὐλαθείας ήτι πλείστος, κατά τον εκάστῳ πεταγμένον καιρόν. Και νουός εγείρομεν τῷ Θεῷ ἐπ' δνόματι των ευερεσθησάντων αυτῶν Αγίων, Επικαλούμεθα-δε τούτους, ουχι ως οἷον δυσδοσάπητον, ή δύσκολον υπολαμβάνοντες τον Θεόν, ως επάναγκες είναι τῷ προσιόντι μεσίτας επάγεσθαι τινος των φίλων, ή των οικείων αυτού, επί τῷ ευδιάλλακτον, ή ύλεω ήμιν καταπτήσαι τον υπεράγαθον, αλλά ταπεινώσιν ασκοῦντες, ταύτην τε δλοφύχως ασπαζόμενοι, κατά το, πῶς ο υψών εαυτών ταπεινωθήσεται, μηδέν εἴτιον ήμιν συνειδότες του συντυχῆν εν προσοχη κἂν γε μακρόθεν τῷ Σωτῆρι, οῦ τολμῶμεν εὐθύς εκ πρώτης αφετηρίας αυτῷ προσελθεῖν' και τοι γε μεγάλη τῇ φωνῇ καλοῦντι ημάς και φιλανθρώπως προσειμένῳ. Αλλ' εὐλαθεούμενοι τους αγίους επικαλούμεθα, οῦ μὲν τοι γε αποχωροῦμεν διά τουτο της αληθείας και άεναίου πηγῆς αυτού του λυτρώσαντος ημάς Σωτῆρος Χριστοῦ. Οῦ μὲν οὔδε δυσκολίαν εγκαλοῦμεν ή έτερον τι τοιούτον Θεῷ, αλλά την εαυτών καταγγέλλομεν άχρειότητα και εὐτέλειαν' εἴ ή; φρονήματος συγκαυροῦται ταπεινώσις, και πιστων ανδρών εὐλάβεια γνωρίζεται. Ίστε μὲν μὲν μὲν άσθεῖς δύνασθαι καταγορεῖν ήμων της ταιαύτης επικλήσεως. Οῦ μὲν τοι γε αυθις τοσοῦτον αφελείς εισίν Έλληνας, ως οίεσθαι τους Αγίους οικειόν τι εύεργετειν αυτούς, κἂν δαίμονας δι' αυτούς ελαυνομένους όρωσιν, κἂν ίάσεις παρεχομένους, κἂν μῦρα βρόντα τοίς ενίων τάφοις, κἂν ήλλα μύρια θαυματουργήματα ίδοιεν. Οῖον δὴ

καὶ τοὺς τὰ μακαρίου Μάμαντος ἐν Κύπρῳ νῦν φαίνονται, μέχρι τῆς σήμερον καὶ σοζόμενον καὶ δεικνύμενον. Αναδίδεται γὰρ κατὰ τινα καιρὸν μῦρον ἐκ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ θήκης ὅπως οἱ λαβόντες ἐν πίστει καὶ καθαρῆ τῇ καρδίᾳ πολλῶν ἀλγημάτων καὶ παθημάτων ἀπαλλάττονται. Εἰ δέ τις μεμολογημένος ἄν μετὰ χεῖρας λάβῃ τὴν ὑαλοφυγῆ φιάλην ἐκείνην, ἐν ἣ τὸ μῦρον συντηρεῖται, προφανῶς δρᾶται τὸ μῦρον ἐκλείπειν καὶ ἀφανίζομενον, κενουμένης κατ' ἕλκρον καὶ τῆς φιάλης ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, καὶ τὰ γε ἀσφαλῶς τῷ στόματι ἐπιχειρούμενον τοῦ πώματος. Ὅ μὲν τοι γε παρὰ τοῦτο νομίζουσι Ἕλληνας τοὺς ἁγίους οἰώθεν αὐτὰ χορηγεῖν, ἀλλὰ πιστεύουσι ἐκ Θεοῦ δι' αὐτῶν ἡμῖν χορηγεῖσθαι. Ἴνα δὴ ποῦ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὡς περ δὴ καὶ ἄλλοις μυρίοις, καὶ ἔργοις καὶ πράγμασι, θυμαίνεται καὶ δοξάζεται τὸ ὑπεράγειον ὄνομα αὐτοῦ. Ὅτι δὲ παρρησίαν ἔχουσιν οἱ ἅγιοι, καὶ τῆς αὐτῶν ἐν ἡμῖν ἀντιλαμπάνεται τὸ Θεῖον καὶ ζῶσιν αἰωνίως αὐτῷ, ἢ τῶν θείων Γραφῶν ἀληθῆς ἐπιστήμη γινώσκουσιν δίδωσιν. Ἦν ἐρευνητικῶς ἀνακρίναντες οἱ πατέρες ἡμῶν, ἔγνωσαν σέβασθαι τε τοὺς ἁγίους, καὶ πρεσβεύτας ἡγεῖσθαι πρὸς Κύριον. Πρῶτος δὲ πάντων ἀφορμὴν αὐτοῖς δέδωκεν ὁ ἐπιστῆθις Χριστοῦ φίλος, Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστῆς, υἱὸς Θεοῦ καὶ συγκληρονόμος Χριστοῦ τούτου ἀποφαινόμενος, ἐν οἷς φαίνεται ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέσσα Θεοῦ γενέσθαι. Ἐκ τούτων γὰρ συνέχεται μηκέτι δούλους εἶναι, ἀλλ' υἱοὺς καὶ συγκληρονόμους.

Αὐτὸς δὲ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τοῖς ἀποστόλοις διαλεγόμενος, ἔφη Ἵμεῖς φίλοι μου ἐστέ οὐκέτι ὑμεῖς δούλους καλῶ. Ὅτι δὲ δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι πολλαχοῦ τῆς θείας φέρεται Γραφῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ, τὸν Σαμουὴλ ἀναθῆναι ζῶντα ἐκ τῆς γῆς καὶ λαλῆσαι τῷ Σαούλ, ὡς ἐν τῇ Βίβλῳ γράφεται τῶν Βασιλείων, καὶ προσεῖπεν αὐτῷ ἐς αὐρίον καταστρέψαι τὸν βίον αὐτόν, τε καὶ τὸν υἱὸν συμβάλλεται μάλιστα τῷ Ἰησὺ καὶ ἐνεργεῖν τε τοὺς ἁγίους. Ἦτι δὲ ἔξεστι καταμαθεῖν τοὺς ἁγίους ἡμῶν ὑπερευχόμενος παρὰ τῶν ἐγκεχαρχμένων ἱερῶν συλλαβῶν ἐν τῇ τοῦ Θεολόγου ἀποκαλύψει. Γέγραπται γὰρ ὡς οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας καὶ ψάλτας χρυσοῦς, γεμούσας θυμιαμάτων αἱ εἰσὶν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων καὶ μετ' ἄλλων ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῷ χρυσοῦν, ἐνώπιον τοῦ θρόνου. Ταῦτα μὲν οὖν, Πάτερ αἰδέσασθε, τῆς θείας Γραφῆς καὶ τοῦ εὐαγγελίου διαγορεύοντας, εὐλόγως Ἕλληνας τιμῶσι τοὺς ἁγίους εἰς δόξαν Θεοῦ, πάντως κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν

καὶ παραδόσιν ἢ ἐπιχειρομένης ὑφεί κἀλλιστά παρὰ τῶ ἐν Δαμασκῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ τάχα δέ ποῦ καὶ παρ' ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν διδασκάλοις. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου, διὰ τὸ τοῦ καιροῦ κατεπεῖγον, ἐς τοσοῦτον εἰρήσθω. Καθόλου δὲ περὶ τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ Συνόδῳ ζητημάτων, συμβουλευσάμε. Ἄν, ὡ Δέσποτα, Ῥωμαίοις τε καὶ Γερμανοῖς ἐπίσης μὴ πᾶν φιλονεικῶς ἐπίστασθαι καὶ λογομαχεῖν ἄλλὰ μετριώτερον ἐκατέρους συγκαταβαίνοντας, εὐσεβῶς συντίθεσθαι, ἐνθα μάλιστα Θεὸς ἢ πίστις μὴ εἴη τὸ κινδυνεύομενον. Μηδ' ὁ τῆς ἀληθείας λόγος μηδὲν βλαπτόμενος φαίνεται. Ἡ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, μηδὲν ὅπως τῶν ἰδίων φρονήσεων, ἀλλὰ πρὸς τῷ κοινῇ συμφέρον μόνον ἀφρονήτας, ὑπεξελθὲν ἐκ τοῦ μέσου πᾶσαν σκανδάλου ὑπόθεσιν. Νεύοντα δὲ αἰεὶ πρὸς τὸ φιλάδελφον καὶ εἰρηκόν, εἰ μέλλειν μέντοι καλῶς ἔξον ποιήσῃ, τοὺς ἰδελφοὺς ἡμῶν συνέχειν μέγα ποιουμένους τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὸ μὴ ἀποσπᾶσθαι ἀλλήλων. Ἀλλ' ἐν ὀνόματι τῷ τοῦ Κυρίου πάντας συνημιμένους καὶ κατὰ χώρην καὶ κατὰ πόλιν εἶναι. Πᾶσα γὰρ βασιλεία, κατὰ τὸ ἀψεῦδες τοῦ Χριστοῦ στόμα, ἐψέκυστήν μερισθεῖα, καὶ πᾶς οἶκος μεριζόμενος, ταχέως ἐρημοῦται. Ἡ μάτην ἡγοῦμεθα προκυροῦσεσθαι ταῦτα, καὶ οὐ πρὸς διδασκαλίαν καὶ σύστασιν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας. Δεῖ γοῦν, αἰεὶ τῶν θείων τούτων βημάτων μεμνημένους λογιζέσθαι πρὸς τούτους καὶ τοὺς συμπίπτοντας καιροὺς, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν, καὶ μηδὲν τῷ ἐκυτῶν στοιχοῦντας θελήματι τοῦ εὐκρίτως ἐκπίπτειν αἰσχυρῶς. Ἀλλὰ τῷ εὐαγγελίῳ Χριστοῦ πάντα ρυθμίζειν καὶ συντηρεῖν εὐσεβῶς, ἵνα μήτι καὶ χεῖρον τῆς ἐρημώσεως ἡμῶν προσεπιτεθῆ τίμημα. Ἡ οὖτω γε ἱκανὴν ἔχομεν πείραν ὁπόσων κακῶν αἰτίῳ ἐγένετο τὸ δέιστασθαι καὶ φιλονεικεῖν χριστιανούς, ὁπόσων ὁπόσων ἀνδροποδισμῶν, ὁπόσων ὁπόσων οἶκος καταστροφῆς τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς περὶ δύο μόνων γραμμάτων διαφερομένους πρὸς Λατίνους; Τί γὰρ ἐν ἐπαυθῆν ἢ Τριακῆς ἢ Πενταγίᾳ, προστιθεμένης ἢ μὴ προστιθεμένης τῆς ἐκ τῆς θείας προθέσεως; Ἦ τί ποτ' ἦν ἐβλάπτετο ὁ τῆς ἀληθείας λόγος μηδαμῶς δύο ἀρχῶν ὁμολογουμένων, ἀλλὰ μιᾶς καὶ μόνης ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι παρ' ἐκατέρων καὶ κρυπτομένης καὶ προσκυνουμένης; Ἄλλ' ὅμως ἐς τοσοῦτον μίσους ἀλλήλων ἐγένετο τὰ γένη ταῦτα, δυσὶν ἕνεκα γραμμάτων, ὥστε, καταστρεφόμενου τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἑλλῆς ἀπάσης Ἑλλάδος, τοὺς Ἑσπερίους μήτε αἰσθάνεσθαι τὸ σύνολον, μήτε ἐπιστρέφασθαι τῆς τοῦ πλησίον συμφορᾶς. Καὶ νῦν δὲ, οὐκ οἶδ' ὄν τινα μοι τὸν τρόπον δοκοῦμεν ἔχειν ἡμᾶς. Τῶν Τούρκων ἐπιστρατευόντων ἡδὴ ὡς ἠγγέλθη χθές, πάση τῇ στρατιᾷ καὶ δυνάμει πρὸς Πάγγονιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, λαληθῶς ἐροπόντων

πρὸς πάντας χριστιανούς, καὶ ἤδη πρὸ τῶν θυρῶν ὄντων οὐδὲν περὶ τούτου λογιζόμεθα. Ἀλλ' ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ ἡμετέρῳ διαφερόμεθα περὶ τινῶν ἱσχυρῶν ζητημάτων, ἐνίων δὲ καὶ παραρᾶσεως ἀξίων, ἀλλ' ἴσως μεγίστων ἐσομένων αἰτίων τῆς τῶν χριστιανῶν πανωλεθρίας, ἢ μὴ Θεὸς ἡμῶν φείσεται. Ἀφρονὴ εἶθε καὶ ψευδὴς μάντις λεγοίμην, ὡ Δέσποτα! Ἐγὼ δὲ οὐδέποτε ἔξω κινδύνων εἵπομαι ἢ εἶναι τὰ χριστιανῶν, ἢ μὴ συντιθέμενος ἰδῶ Γερμανοὺς καὶ Ῥωμαίους. Δεῖ γὰρ πάντα τὸν καλῶς φύνητα καὶ τροφέντα ἐλευθέρως τληθῆναι λέγειν καὶ ταῦτα πρὸς ἄνδρα πεπαιδευμένον, καὶ ταῖς ὀλιγαῖς ἡδοναῖς καὶ δόξαις μὴ καταβαπτίζομενον. Οἶδας ὅτι διττὸν τὸ τῶν ἐρίδων γένος, διδύχθεις παρ' Ἡσαίου, καὶ ὅτι διάνδιχα θυμὸν ἔχουσι καὶ τὴν μὲν αἰεὶ κακὴν οὔσαν, τὴν δ' αὐτὰ ἀγαθὴν φανερόν δὲ καὶ ὅτι, δύο κακῶν προκειμένων, τὸ μὴ χεῖρον βέλτιον, καὶ μάλιστα ἐν οἷς οὐκ ἔστι Θεὸς ἢ πίστις τὸ περιφρονούμενον. Ἔχεις καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων καταστροφῆς τὸ παράδειγμα ὄρθος καὶ τὸν λέοντα κεχρησῆναι καὶ ἡμῶν ἐπιχειρούμενον. Ταῦτα πᾶσι τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ Συνεδρίῳ τιμιωτάτοις ἀδελφοῖς ἡμῶν Γερμανοῖς ὑπόμνησον ἐξικριτέως δὲ τοῖν σοφωτάτοις Φιλίππῳ τῷ Μετάρχθῳ καὶ Μαρτίνῳ τῷ Βουκέρωτι, συντοῖν γε ὄντων ἀνδρῶν, καὶ δευνοῖν συνιδεῖν ἕμα πρόσω καὶ ὀπίσω. Θεὸς δὲ ὁ τῆς εἰρήνης διδάσκαλος, δώη μετριώτερον καὶ συγκαταβατικώτερον ἐκατέρῳ τῷ γένει χεῖρασθαι τοῖς πράγμασι, εἰς κοινὴν ὠφελίαν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας. Ἐρῶσω. Ἐκατομβεχικῶς, πρῶτῃ ἰσταμένου, αἰμα.

Ἐνετίσις. »

Ἐξ ἐπιστολῆς γεγραμμένης ἐν τοσοῦτῳ βραχεῖ χρόνῳ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ Ἐπάρχου περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, μὴ ἔχοντος ἀνάγκην νὰ θηρεύῃ καὶ διουχιζῇ τὰς λέξεις καὶ ἔαν, παρέχων ἱκανὰ ἐπιχειρήματα, ἵνα ἐκθέσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, περὶ τὸν λόγον ἤττον εὐσεβῶς, ἀποδοθητῶ τούτο εἰς τὴν πρὸς τὴν ὁδοτήριον πατρίδα εὐσεβείαν. Ἀλλ' ἐτι μᾶλλον ἀναλαμβάνει τὸ αἰσθημα τοῦτο, ὅπερ ἀπὸ τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων κυριαεῖ καὶ θέλει κυριεύσῃ τὰς ψυχὰς πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς Φίλιππον τὸν Μετάρχθονα, θεολόγον ἐπισημότατον ἐν διαμαρτυρομένοις, συγγραφεὴ τῆς πολυβυβλίου ὁμολογίας τῆς Αὐγουστῆς καὶ μόνον δυνάμενον νὰ διαδεχθῆ ἐν τῇ φιλολογίᾳ τὸν Ἑρραμαν, ἀρχηγὴν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Λουθήρου καὶ ἄνδρα, ὅστις κατ' αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν τοῦ δεινοῦ ἀντιπάλου τῶν διαμαρτυρομένων Βοσνιωτῶν, συνήνοεν εἰς τὴν εὐπροηγوریαν τὴν πολυμαθεῖαν, καὶ εἰς τὴν εὐλαστῆσαν

καὶ γλαφυρότητα τοῦ ὄφους, ἔξαιρετικὴν μέτριότητα.

«Φιλίππῳ τῷ Μετάρχθῳ, ἀντίστοιχος ὁ Ἐπάρχος, εὐ πρότερον.»

«Τὸ σεμνόν σου τῶν τρόπων, καὶ τὴν λοιπὴν ἐπιεικειαν οἶδα παρὰ πολλῶν ἀκούσας, Μετάρχθον αἰδέσασθε, ἔγνω ἔτι δὲ καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὸ φιλόσοφον ἠθος σου, καὶ τὴν περὶ τοὺς λόγους δεινότητα, ἐντυχὼν τοῖς λογιστάτοις ὑπομνήμασί σου. Ἐποθόμην δὲ αὐθις καὶ τὸ ἀξίωμα, ὃ φέρεις παρὰ πᾶσι τοῖς ἐν τέλει χριστιανοῖς. Ἐπὶ τούτοις καὶ ἢ κέκτησαι παρρησίαν πρὸς Οὐέλβετιους τε καὶ Γερμανούς, καὶ τοὺς λεγομένους φράγους, παρ' οὐκ ὀλίγων ἔμαθον. Ταῦτα μέγιστα ὄντα σοι, εἴτε παρὰ Θεοῦ, εἴτε παρὰ τῆς φύσεως, εἴτε παρὰ τῆς φιλοπονίας εὐεργετήματα, ἐκκαλυπτικά γίνονται σημεῖα, τοῦ μέγα τι δύνασθαι κατορθοῦν ἐν τῷ βίῳ. Ὅθεν πολλὰς πρὸς ἑμαυτὸν σκεψάμενος τὴν εὐμοίριαν ταύτην τῶν προσόντων σοι πλεονεκτημάτων, ἐν μέρει δὲ καὶ τοὺς παρόντας καιροὺς λογιζόμενος, ὄρθμηθην, καὶ μὴ πῶ πρότερον ἢ γράμματα περὶ τετυχῆ κάμεν ἀλλήλοισ, ἢ ἄλλως συνελθούθαμεν, ἐν τῷ παρόντι γε ἐπιστεῖλαι σοι. Ἄμα μὲν φίλις ἀφράβωνα καταβαλλόμενος πρὸς σέ, ἄμα δὲ καὶ συμβουλευσάμενος τὰ δοκοῦντα πρὸς τὸν παρόντα θρόνον ἐθυμούμενος. Ὅρων γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας κάμνουσαν ἡδὴ τὰ λοιπὰ καὶ τὸν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγωνιζομένην ἀγωνία, μηδένα δὲ τῶν δυναστευόντων ἢ ἐπικουρησῆσαι προαιρούμενον, ἢ ὅπως αἰσθανόμενον τοῦ κακοῦ, ἔχθουμαι καὶ περιπαθῆς γίνουμαι: κινδυνεύων καὶ ταύτης τῆς κοινῆς ἀπάντων πολιτείας ἀποστερηθῆναι, ὡς περ δὴ ποῦ καὶ τῆς ἰδέας. Ἀσπαζόμενος γὰρ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὸ τῆς δουλείας ἐπάρατον αἴσχος ἀποφεύγων, ἐν ἀλλοδαπῇ νυκὶ διατρέβω. Ὅθεν αὐδ' ἐξ ἀπόπτου μοι γίνονται αἰσθῆσθαι τὸ πατρῷον ἔδαφος ἀδακρυτῆ, Ἑλλάδα τὴν ποτὲ κλεινὴν ζυγῶν δουλείας ἀκλεῶς ὑποφέρουσαν. Συμφέρομαι δ' ὅπως δὴ ποτε τοῖς παρούσιν, ἔρκουόμενος τῇ κοινῇ ταύτῃ τῶν χριστιανῶν εὐδαιμονίᾳ, ἢς ἀρχὴν ἔχημαι καὶ πηγὴν τὴν ἀσπίδιμον ἐλευθερίαν. Τὸ δὲ καὶ ταύτης στερηθῆναι κινδυνεύει χριστιανούς, δεινὸν πάντως, καὶ οὔτε οὐρανῶν, οὔτε γῆς ἀπτόμενον φαίνεται. Ἀλλ' οἱ μὲν οὐ φασι ταῦτα γενήσεσθαι ποτε, ἐγὼ δὲ τοῦτο μόνον ὑπόθεσιν τῆς ἐπιστολῆς ποιούμενος καὶ σὲ ποτε προσκαλέσεσθαι μάρτυρα, ἂν μὴ πρὸς τὸ βέλτιον μεθαρμοσθῆ τὰ χριστιανῶν. Τί γὰρ, αἰδέσασθε Φίλιππε, Σολιμάνης δὲ πάσης ἀρετῆς ἐχθρὸς, νύκτωρ καὶ μετ' ἡμέραν πραγμυτεύεται; οὐδὲν ἄλλο πάντως, ἢ τὸν τοῦ ψευδοπροφήτου νόμον κέριον ἀνὰ πᾶσαν καταστήσασθαι τὴν

οικουμένην. Μή τιγε χρημάτων ἀπλήστως ἔχει; μή τιγε προσόδων; ἥμισυ. Καὶ χρήματα γὰρ καὶ προσόδους, ὅσα; οὐδαίς ἄλλος, ἔχει· μή τιγε πόλεων καὶ χώρας ἐπιθυμεῖ; καὶ μὴν πᾶντα πλείονα μόνος ἔχει. Τί δ' ἔστιν, ὃ βούλεται; εὐσεβεία, νῆ τὰς χάριτας καὶ θεῖον, ὡς οὐκ οἶδ' εἷς ἄλλος, λογίζεσθαι; ὥσπερ ἕτερος Ἡρακλῆς, ἐξελάσκει τοῦ κόσμου τὴν κακίαν προήκται, καὶ καταστήσκει τὴν ἀρετὴν, μακροῦς τε ἡμᾶς ἀπαξάπαντας ἀποδείξει; τί τοῦτο λέγεις; παπαί τῆς εὐεργεσίας. Οἶόμενος μὴ δένα τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμόνως οἶόν τε βιοῦν, ἂν μὴ κατὰ τὴν Ἰωακὴμ πολίτην βιῶν, βούλεται τὸν νόμον αὐτοῦ ἄρχοντα πάντων ἀποφῆναι. Τοῦτ' ἔστ' ἐκεῖνο, φίλιππε, τοῦτ' ἔστι τὸ σπουδαζόμενον αὐτῆ. Κἄν δαίμονι τινι πονηρῶ, τὴν οικουμένην ἀπασαν ὑπὸ χεῖρα οἱ ξυμβάλῃ γενέσθαι, τοῦτου δὲ μόνου μὴ τύχοι, οὐ παύσειτ' ἂν αὐθις πολεμῶν ἡμῖν, ἔστ' ἂν ὕδωρ τε νάη, καὶ δένδρεα μικρὰ τε θήλη. Οἱ δὲ τὰ χριστιανῶν διοικοῦντες, τίνων ἔρχονται πρὸς Θεοῦ, ἢ τί πρὸς ἐπισημοῦσιν κατορθοῦσι τοῦ βίου ἐν πάντε σιύραϊσιν ἐγκεκορδουλῆμένοι καὶ φέγγοντες, φράξιν δ' αὐτοῦ, οὐδ' ὄναρ λογίζονται τῶν σφίσι προσηκόντων. Οὕτε γὰρ τῶν παρόντων ἐπιμελοῦνται, οὔτε τοῦ μέλλοντος πρόνοιαν τίθενται; ἀλλ' ἔργον κηφάνων ἐργαζόμενοι, μάτταν ἀεὶ τρίβουσι τὸν χρόνον. Κἄν δὲ πατ' ἐνθυμηθῶσι τί τῶν δεόντων ποιεῖν; αὐθις ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναθάλλαμενοι, ἀτρησι παλαίουςι, κατὰ τὸν ἀσκραίον Ἡσίοδου. Ἢ γὰρ τῶν καιρῶν ὑστεροῦντες, οὐδὲν συμπραίνουσιν, ἢ δισταμένοι πρὸς ἀλλήλους; ἐπ' αἴου πάλιν ἀπράκτοι γίνονται. Διὸ συμβαίνει τὸν τύραννον, οὐ μόνον ἀνεπιλήπτως ἄρχειν φαίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἐπιανετώ. Ἡμᾶς δὲ ἀτημελήτως, καὶ εἰμὴ προπετῶς εἶπειν πάνυ ψυχρῶς. Ἐνθεν δὴ τὰ μὲν ἡμέτερα, σάλω πολλῶ καὶ κλύδασι, καὶ ἐκάστην κατὰ κρηνοῦ φέρεσθαι συμβαίνει; πὰ δὲ τῶν πολεμίων, ἀλληλοσυχίας ἀββήτω τινὶ τάξει ἐρθούμενα καὶ κατεσοδούμενα δεῖκνυσθαι, εἴθ' ἡμεῖς ποτινύμεθα, καὶ τὰς χεῖρας ἀίρομεν, καὶ τὸ θεῖον ἐπιθειώμεθα; οἱ δὲ καὶ καταγελαῖον ἡμῶν. Ἄλλ' εἰ μὲν ἢ κάκως αὕτη θεόθεν ἐφέρετο τοῖς πράγμασιν; ἢ ἂν πικρῶς ναῦν ἔχοντος τὴν θεομητιάν γενεαί; ἐνεργεῖν. Ὅταν γὰρ τίς Θεῶν βλάπτῃ, δύναται ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν, λέγει Σοφοκλῆς. Ἐπειδὴ δὲ, οὐδὲν ἄλλο τοῦ σφάλεσθαι, καὶ κακῶς διαστρεφῆσθαι τὰ ἡμέτερα, αἴτιον εἶναι φαίνεται, ὅτι μὴ μόνον τὸ βρῆμεν, καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους διστασθαι; τί δὲ θεῶ προσάπτειν τὰ ἡμῖν ἀμαρτανόμενα; ἢ τὴν χεῖρα μὲν φοροῦν, ὅταν ἡμεῖς ἀμελώμεν, καὶ μὴ δὲ τὴν χεῖρα τοῖς πράγμασιν ἐπιβλάλλωμεν; δεῖ γὰρ κατὰ τὴν προνοίαν, τὴν χεῖρα ποτιφύροντα, καὶ τὴν τήχην ἐπιθελάειν. Ἐπειδὴ τοῖς βρῆμοσι, καὶ ἀμελώ-

ἔχουσι, καὶ τὸ δαίμονιον ἀργίζεσθαι πέφυκεν. Ὅπερ γὰρ οἰκίας δεσπότης, καὶ στρατοπέδου στρατηγός, καὶ νοσοῦντων ἰατρός; τοῦτο καὶ βασιλεὺς πόλεων ἔστι, καὶ δῆμων. Ὡσπερ δὲ, ἂν μὴ κακῶς ἐκεῖνος τὰ τῆς οἰκίας οἰκονομήσῃ, μήθ' ὁ στρατηγός, τὰ τοῦ στρατοπέδου, καὶ τὰ περὶ τοὺς νοσοῦντας ὁ ἰατρός, συμβαίνει κακῶς ἀπόλλυσθαι πάντα; οὕτω καὶ βασιλεὺς δῆμων καὶ πόλεων, ἢ δι' ἄγνοϊαν, ἢ διὰ κακίαν, ὀλιγοψύχως ἀνάγκη ἀκρίνειν καὶ τὰς κακὰς πράξεις κακῶς. Ὡσπερ οὐκ ἀπὸ τοῦ δέντου λέγοιτο; τότε τὰς πόλεις ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, ὅταν οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν αἱ φιλόσοφοι. Κακῶς ἔχει ταῦτα, εἶπει τις ἂν μὴ φρονῶν ἀμαρτῶν. Ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰς πόλεις, καὶ τὸν δῆμον, πρὸς τὸ τοῦ βασιλέως ἀργίζεσθαι βούλημα; εἶπερ ἑλοσχερῶς μέλλοι καλῶς ἔξειν τὰ πράγματα. Ὡσπερ γὰρ οὔτε νοὺς ἄνευ χεῖρῶν ἰσχυρός, οὕτως οὔτε χεῖρες ἰσχύουσι ὑπὸ νοῦς μὴ ὑπερετούμεναι. Ἰσχύς οὖν καὶ σοφία συνδυασθεῖσαι, ἀμυχόν τι καὶ δυσχερωτόν γίνεται. Ὁ γὰρ νοὺς ἐν ἀνθρώπῳ, τοῦτο βασιλεὺς ἐν πόλει. Ὁ δὲ χεῖρες, τοῦτο τὰ πλήθη. Ἀμφοτέρω μὲν οὖν συγγεγόμενα, δυσπολέμητα γίνονται. Ὁύτερον δὲ, ἀλυσιτελὲς πᾶν ἄτερον φαίνεται. Ὁρθῶς οὖν καὶ ὁ Κῶς κρίνων Ἰπποκράτης, δεῖ φρονεῖν οὐ μόνον τὸν ἱατρὸν ἑαυτὸν παρεχέιν τὰ δεόντα ποιεῖν ἐθέλοντα; ἀλλὰ καὶ τὸν νοσῶντα, καὶ τοὺς παρῶντας, καὶ τὰ ἐκτός. Ὡς τε δοκεῖ, καὶ τὸν οἶκον κακῶς διυθύνεσθαι, ἂν ἀρμόδιος ἔξη καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην; καὶ τὸν ἱατρὸν εὐδοκίμειν, ἂν εὐπειθὴς ὁ νοσῶν ἦ. Οὐκοῦν καὶ τὸν βασιλεὺς ὡσαύτως, ἂν οἱ δῆμοι τὰ δεόντα ποιῶσιν. Ἄλλ' εἴκοι καὶ κατὰ τοῦτο δυσμενεία τινὶ τύχῃ, ἐλαττοῦσθαι τὰ κατ' ἡμᾶς. Τοὺς γὰρ ὑπὸ τὸν τύραννον δῆμους, συμφρονουῦντας; ἀπᾶντας πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸν ναῦν αὐτῶ μόνῳ προσέχοντες, ἴδοι τίς ἂν, οἶκοι τε μένοντες, κἄν πᾶσι πολεμικῶς περιστάσει γενόμενος. Ὅθεν συμβαίνει, τὸ θεῖον ἀεὶ διαφερόντως; εἴ αὐτῶν γίνεσθαι. Χριστιανὸς δὲ παραπλήσια πάσχειν συμβαίνει τοῖς ἀθεοπύτοις σκάφουσιν. Ὅταν γὰρ καταφρονῶσι τῶν προσεστώτων, καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιάζωσιν οἱ πλωτῆρες, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν πᾶσι τὰ αὐτὰ; τῶν μὲν προσηκόντων τοὺς κάλως καὶ πλείον προαιρουμένων, τῶν δὲ ἐκπεσόντων, καὶ προσομιλίαν ἀναγκάζοντων; ὁ πλοῦς ἐπισφαλὴς τότε γίνεται, καὶ τὸ σκάφος ὑπὸ μικροῦ πάνυ χειμῶνος περιτρέπεται. Οὐ μόνον δ' ἔξω γινόμενοι χριστιανοὶ ταῦτα πάσχουσιν; ἀλλ' ἔστι καὶ οἶκοι μένοντες θεάσασθαι οὐκ εὐχρόστως ἔχοντες. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν ἀνθρώπων γένη, κατὰ τοῦς κειμένους νόμους, τὰ μὲν αἰρούμενοι, τὰ δὲ φεύγοντες, κατ' ἴδιαν τοῦς βίους ἔχουσι σφύροντες καὶ δούλους. Ἡμεῖς δὲ ἔχομε καὶ δόξαις διχφοροῖς ἐπόμενοι, καὶ ἐκάστην

πρὸς ἀλλήλους μαχομέθα; καὶ εἰς αἰῶνά γε μαχοσόμεθα, ἂν μὴ Θεὸς εὐμαρίσῃ τὸ πάθος. Οὐ λέγω δὲ ἰδιώτας; ὡς οἱ μὲν εὐεξίαν σώματός, τὰ γὰρ εἶναι νομίζουσιν, οἱ δὲ οἰοφλυγίαν, οἱ δὲ καὶ χεῖρα τινὰ τούτων; ἀλλὰ καὶ τῶν δοκούντων παιδείας μεταλαχεῖν. Οἱ μὲν γὰρ νῦν πλείστον διαβιῶσασιν ἐδόμμενοι, τοῦτο εὐδαιμόνιαν ἡγνῆται τὴν ἀνωτάτω. Οἱ δὲ ἐν ἀρετῇ τὸ μακάριον τίθενται. Καὶ οἱ μὲν λόγους καὶ μαθήματα πρὸς τὸν εὐδαιμόνα συντελεῖν νομίζουσι βίον. Οἱ δὲ φεύγουσι ταῦτα, ὑπὸ τινων κηκοδαίμωνων γοήτων παραπεισθέντες. Καὶ οἱ μὲν γάμοις, οἱ δὲ τὴν μοναυλίαν, ἐπαινοῦσιν. Οἱ δὲ περὶ τὰ χρήματα ἐπτόνηται; οἱ δὲ ἄλλο νομίζουσι τὰγαθόν. Καὶ αὐθις, ἄλλο ἄλλοι. Ἐκαστοὶ δὲ τούτων, ταῖς ἰδίαις ἐπόμενοι δόξαις, τὸν ἀκήρυκτον ἔχουσι πόλεμον πρὸς τοὺς λοιπούς. Συμβαίνει γὰρ, τῶν ὄχλων τοὺς μὲν τούτους, τοὺς δ' ἐκεῖνους, τοὺς δὲ τοὺς ἄλλοις, προστιθεμένους διαφέρεσθαι πᾶν τὸν βίον. Τὰς μὲν οὖν ἀληθεστάτας αἰτίας τοῦ νοσεῖν καὶ κακῶς ἔχειν τὰ χριστιανῶν, Θεὸν ἀνάγκη μόνον εἶδέναι. Τὰς δὲ πιθανὰς, καὶ εὐλόγους εἶναι δοκούσας, ταύτας ἡγῆμαι μόνως, ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ στοχαζόμενος, ἀλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὰ παρόντα; ἐν ἄλλῳ χρόνῳ πολυπραγμονεῖν ἔσται περὶ τούτων. Ὁ γὰρ παρῶν καιρὸς, ὃ συνετώτατε φίλιππε; κατὰ Δημοσθένην εἶπειν, μονονοῦχ' ἰλέγει φωνὴν ἀφίει; ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἔστιν, εἶπερ ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῶν φροντίζετε. Ἡμεῖς δ' οὐκ οἶδ' ὄν τινὰ μοι δοκοῦμεν ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά. Ἔστι δὴ τάγε ἐμοὶ δοκούντα, ἔρωτι κατεχομένω τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας; ἐν τῷ παρόντι τὰς ἐριθίας ὑπερβάντας, ἐν τοῦτο μόνον ζητεῖν, ὅπως εὖ διαγενώμεθα. Ἀήλον γὰρ, ὅτι νῦν οὐ περὶ δόξης, οὐδ' ὑπὲρ μέρους χώρας, ὁ τύραννος ἡμῖν πολεμεῖ; ἀλλ' ἀναστάσεως καὶ ἀνδραποδισμοῦ τῆς πατρίδος. Σὲ γοῦν ὑπολαμβάνων μόνον ἱκανώτατον εἶναι πάντων, ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταγαγεῖν τὰ παρόντα, παρακαλῶ τοῦ θεοφιλοῦς ἕνεκα, πείθειν ἐθέλειν Γερμανούς, οἷς οἶδας τῆς πείρας καὶ ὡς ἔχεις δυνάμειος, ἐς ἄλλον ἀναφέρεσθαι καιρὸν, τὴν τε πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλονεικίαν. Δεινὸς δὲ εἰ τοῦτο δρασθῆαι, διὰ τε φρονήματος ὕψος, καὶ λόγου δυνάμειν, καὶ τὴν λοιπὴν ἀρετὴν. Τοῦτο γὰρ μόνον ἀρκετὴ τὴν ὁρμὴν ἀναστειλαὶ τοῦ Σολιμάνου; τάχα δὲ καὶ τὸ θράσος ἐπιτρέψαι. Ἐν γὰρ βούλευμα σοφὸν πολλὰς χεῖρας ὑπερνεκῆ, κατὰ τὸ σοφὸν κλειὸν ἔπος. Ἄμεινον μὲν ἂν ἦν, εἰμὴ ἐγένετο τὰ σκάνδαλα τὴν ἀρχὴν; ἀλλ' οὖν γεγονότα, τὸ βυθῶν λήθης παραδοθῆναι, κράτιστον ἔοικεν ἐν τῷ παρόντι γίνεσθαι. Ὁ γὰρ Σολιμάνης, ὡς ἐπιθεόμενος παρ' ἀνδρῶν οὐ ψευδομένου, κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ὡς οὐδὲ ποτ' ἄλλοτε, παρασκευαζόμενος,

πρὸς Γερμανούς πλησίοντος φέρεται; λεληθότως δὲ καὶ πρὸς ἄπαντας τοὺς λοιπούς χριστιανούς, οὐδὲν μάλλον ἄλλῳ θαρρόν, ὃ γῆ καὶ ἥλιε, ἢ ταῖς πρὸς ἀλλήλους διαστάσεσι. Σωφρόνων μὲν οὖν ἀνδρῶν ἔστι, καὶ λογισμῷ χωρμένων, ἐν τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς, τῶν οἶκοι διχφορῶν ἐπιληθνομένων, μόνῳ προσέχειν τῷ πολέμῳ. Ἠλίθιον γὰρ ἂν εἴη, καὶ πάνυ σχετόλιον, τῶν καθόλου, καὶ τοῦ περὶ ψυχῆς ἀγώνος ἀμελήσαντας, τὸ λεγόμενον περὶ τῆς ἐν δελφοῖς σιῆς διαφέρεσθαι. Ὅπου γὰρ καὶ τῶν ἀλόγων ὁρμῶν πλείστα παρὰ τῆς σοφιστάτης φύσεως διδασκόμενα, ἐν ταῖς χρεῖαις δημοφρονεῖν, καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος μὴ ἀμελεῖν. Κίνους γάρ ται πολλὰς περὶ μικρῶν ὀσταρῶν οἶκοι διαφερόμενοι, τὸν κλέπτῃν ἰδόντες προκούψαντα, εὐθὺς πρὸς ἀλλήλους συνέστησαν κατὰ τοῦ κοινοῦ λυμάντηρος. Καὶ σῆς ὑπὲρ πόας ὀλίγης ἢ βελάνου δισταμένοι, τῶν θερευτῶν παραστάντων, ἐπὶ τὸ κοινῆ συμφέρον ἐτρέποντο, ὁ μὲν γινόμενος καὶ συνασπίζοντες ἀλλήλους. Ἀνθρώπου δὲ, γενομένου ἐν περιστάσει, πῶς μάλλον εἰκὸς ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος συμφρονεῖται; ἀτοπον παντελῶς καὶ ξένον, περὶ μετέωρον φιλονεικεῖν ἐν τῷ παρόντι. Γραγορεῖν ἀκριβῶς ἀπειλομεν, ἂν μὴ μινώμεσθαι, καὶ πρὸς μόνον ἀτενεῖν τὸν κίνδυνον; ἢ μὴ τὸν οὐρανὸν ζητοῦντες, τὴν γῆν ἀπολέσωμεν. Οὐ γὰρ οἱ νοῦν ἔχοντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχουσι περὶ τῶν πραγμάτων, κινδυνεύοντες τε καὶ μὴ κινδυνεύοντες; ἀλλ' αἰεὶ πρὸς τὰ παρόντα βουλευόμενοι, ταῖς περιστάσεσιν ἐπακολουθοῦντες; οὐδ' ἀκριβοῶς οἶσι τὸ δίκαιον, οἱ ἐν δεινῷ γινόμενοι; ἀλλὰ τοῦ συμφέροντος ἔχοντες. Πείπεισμαι δὲ νῆ τὸν ἐποπτεύοντα πάντα, ἂν ἀπαξ δημοσοῦντας ὁ τύραννος ἀίσθηται Γερμανούς, κατὰ τινὶ πειθομένους ἡγάμονι; μηδ' ἐπιβῆναι τῆς χώρας αὐτῶν, ἄλλο μὲν παρὰ τὰ λοιπὰ τὸ γένος ἡγούμενος, καὶ πολεμικώτατον. Ἄλλ' ὅπου γὰρ δισταται, καὶ γυναῖκες ἂν αὐτῶν περιγένοιτο, ἔγω μὲν οὖν εὐσεβοῦς ἐρκστής ἂν διάπυρος, τοῦ εὐσεβοῦς ἕνεκα, ταῦτα πρὸς σὲ διεξῆλθον. Σὺ δὲ, συνετώτατε φίλιππε, ἐς ἄκρον ἐληλακῶς τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, οὐκ ἀπορήσεις παραδειγμάτων ἐλληνικῶν, δι' ὧν Γερμανὸς πείσεις ἐλέσθαι τὸ κράτιστον, εἰ τυχόν τις οἶκοθεν οὐ πείθοιτο. Ἐξέρωσο, καὶ μὴ ἀπαξιώσης ἡμῖν ἀντεπιστεῖλαι, ἢ ἐλληνιστὴ ἢ Ῥωμαίστι. Ἐλασηβολιῶνος ζ'. φθίνοντος μρμγ'. Ἐνετίειται.»

Περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ βιογράφος καὶ φίλος τοῦ Μελάγχθωνος Ἰωακὴν δὲ Καμεράριος γράφει ταῦτα· «Ἦν ἀναγνούς ἡσθην τε τῆς λέξεως εὐαρμοστία καὶ γνώμης εὐστοχία, καὶ ἐδδκου ἐν ἐκείνῃ ἐναργῆ τινὰ εἰκόνα τῆς πάλης Ἑλληνικῆς σοφίας καθορᾶν, ἐχάρην δὲ καὶ ὑπὸ τοιοῦτου ἀνδρὸς ἀξίως ἐπαινούμενον ἰδῶν τὸν φίλιππον» (α).

(Ἐπειτι συνέλεια.)
MIX. A. MOYSEOPOLITAN.

ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ
ΤΗΣ
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΣ.

(Συνέχ. Ἰδε ἀριθ. 403—406.)

Ἐπί πολλές ἡμέρας συννητώμεθα ἐλευθέρως, καὶ ἐπειδὴ τοῦ φθινοπώρου αἱ κακαὶ ἡμέραι εἶχον διακοπή, ἐπεδιδόμεθα εἰς μακροὺς περιπάτους. Καὶ ποτὲ μὲν ἀνεβαίνομεν εἰς βουνὰ χλοερώτατα καὶ ἀνθηρὰ, ποτὲ δὲ, καθήμενοι μεταξὺ βάτων καὶ θάμνων, διηγοῦμεθα τὰ παθήματα καὶ τοὺς ἀγῶνας ἡμῶν, ἢ ἀνατρέχοντες εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους περιεγράφομεν ἕκαστος τὰ ἴδια ὄνειρα, ὅτινα ἦσαν ὅμοια καὶ τῶν δύο. Αἱ ὄραι παρήρχοντο ἐν τάχει τὸ δ' ἐσπέρας, ἐπανερχόμενοι βραδέως, ἐγὼ μὲν ἀνέβαινον εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἐκεῖνος δὲ κατέφωγαν εἰς χωρικήν οἰκίαν. Περιμένουσα τὴν ἐσπέραν, οὐδόλω; ἐγκαπτόμενη περὶ τῶν μελλόντων ἐγίνωσκον μόνον ὅτι ὁ Ροβέρτος ἔπρεπε ν' ἀναχωρήσῃ, καὶ ὅτι χρεὸς ἔχουσα νὰ ἐπισπεύσω τὴν ἀναχώρησίν του, ὡφειλον καὶ νὰ τὸν καταπέσω ἀφεύκτως τὴν ἐπιούσῃ ἀλλ' ὅτε ἡ ἐπιούσα ἤρχετο, ὁ λόγος ἐσθένυτο εἰς τὰ χεῖλη μου, τὸ ὄάφος μου κατεβάλλετο καὶ παρήρχετο εἰς μάτην ὀλόκληρος ἡ ἡμέρα.

Οὐδεμίαν εἶδῃσαν ἐλπιζόμενοι ἐν Παρισίῳ ἐνομιζόμενοι ὅτι εἴμεθα μόνον σχεδὸν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐνίοτε ἐλησμένον καὶ τοῦ παρελθόντος τὰ παθήματα καὶ τοῦ μέλλοντος τοὺς φόβους τὸ πρὸς ἐμὲ σέβας τοῦ Ροβέρτου καθιστοῦσε τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεώς μου. Πίνουσα ἄνωγ μίσην κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ φαρμακεροῦ ποτηρίου ἐμέθουσα, καὶ μεθύουσα ἐβλεπον τὴν ψυχὴν μου στερουμένην ἀνεπιστηπτὴν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγνότητά της τὸ πῦρ τῆς νεότητος, ἢ ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος, οἱ κίνδυνοι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μοναξιάς, πάντα ταῦτα μὲ ὠθον πρὸς τὸν κρημνόν. Καὶ ἐνθ' ὑπερηφάνουμένη διὰ τὴν νίκην μου, δὲν ἐβλεπον ὅτι ἦμην ἤδη ἡττημένη ἀλλὰ δὲν ἤργοπόρησεν ἡ τιμωρία.

Ἢ δυστυχία ἢ πλέον ἀξία ἐλέους εἶναι ἡ τῆς ὑπερηφάνου ἐκείνης ψυχῆς, ἥτις αἰσιόανεται τὴν ἐκπτώσιν της. Νὰ φαντάζεται ὅτι εἶναι σταθερὰ καὶ ἀξία μεγάλης αὐταπαρητήσεως, νὰ κρίνῃ αὐστηρῶς τὰς ἀσθενείας τῶν ἄλλων, καὶ αἰφνης νὰ γείνη αὐτὴ ἀξία κατακρίσεως, ἰδοὺ ἀληθῆς κόλασις. Ἐμίσησα καὶ αὐτὸν τὸν ἥμιον δὲν ἐτόλμων ν' ἀτενίσω κατὰ πρόσωπον οὔτε τὴν ἀγαθὴν ἐπιστάτριαν τότε μόνον ἐνόησα τὴν ἀθλιότητα τοῦ κόσμου, τότε μόνον ἠσθάνθη τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν σέβεται πλέον ἑαυτόν. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ροβέρτος μὲ κατεφρόνει. Ὅσακις ἔμενον μόνη παρεδιδόμην εἰς τρομερὰν ἀπελπισίαν, καὶ ἐνόμιζον

μάλιστα ὅτι καὶ τὸν ἐμίσησα. Ἐπεθύμου ν' ἀποθανῶ, καὶ ὅμως ἐφοβούμην τὸν θάνατον. Τὴν νύκτα δὲν ἐκλείον τὸν ὄφθαλμόν, ἢ ἂν ποτε μὲ κατελάμβανε βρυχεῖά τις ἀποκάρσις, ἢ ἡμέρα ἐπανεφέρην ὄλους τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεώς μου. Δὲν εἶχον πλέον θέλησιν δὲν εἶχον δύναμιν νὰ κυβερνήσω ἐμαυτήν· ἐφοβούμην μένουσα μόνη εἰς τὸ δωμάτιόν μου, εἰς ἕνα λόγον ἀπεστράφη ἐντελῶς τὴν ζωὴν τοσοῦτω δὲ ἠδύνατο κατ' ἐκάστην ἢ ἀσθενείᾳ μου αὕτη, ὥστε ὁ Ροβέρτος ἤρχετο νὰ φοβῆται. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μου τὸν παρεκάλεσα νὰ φύγωμεν. — Ἄς ὑπάγωμεν, εἶπον, μακρύτερα ἢς ὑπάγωμεν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἰσως βλέπουσα τὰς τρικυμίας καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ἐπανεύρω τὴν ἡσυχίαν μου.

Ὅτε ἀπεχαιρέτισα τὴν ἐπιστάτριαν, αὕτη ἐναγκαλισθεῖσα με μετὰ δακρύων—Καλὰ κάρνει, μὲ εἶπε, νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς Παρισίους· δὲν σὲ ὠφέλησε ἐδῶ τὸ κλίμα. Δὲν ἐτόλμουσα νὰ σὲ τὸ εἶπω, κυρία· ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἂν μείνης ἐδῶ δὲν θὰ πρόφθασῃς νὰ ἰδῆς τὰ χιόνια.

Ἀναχωρήσαντες ἐφθάσαμεν εἰς παράλιον χωρίον, ὅπου κατελύσαμεν εἰς τὸν οἰκίστικον ἀγαθῶν τιμῶν ἀλιεῖον. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἔνεκα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τόπου καὶ τῆς ἀδιακόπου παρουσίας τοῦ Ροβέρτου, ἠσθάνομην ἀνακούφισιν τινα. Ὁ Ροβέρτος μοὶ ἔφερε βιβλία, ἐφημερίδας, ζωγραφικὰ ἐργαλεῖα, καὶ μὲ ἠνάγκαζε νὰ ἐνασχολώμαι· ἐξηρχόμην δὲ καὶ εἰς τὸν περίπατον, ποτὲ μὲν ἀναβαίνοντες καὶ καταβαίνοντες βουνὰ, ποτὲ δὲ διατρέχοντες ἐπὶ λέμβου τὴν θάλασσαν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἀνεκαλύψαμεν σπήλαιον σκαφὸν ἐντὸς τῶν βράχων ὑπὸ τῆς ὑψάσεως, εἰς ὃ μετεβαίνομεν κατ' ἐκάστην, καὶ ἐξαπλούμενοι ἐπὶ τῆς ἄμμου ἐβλέπομεν προσεγγίζοντα τὰ κύματα καὶ ἐκρηγνύμενα μετὰ πατάγου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου· ἐνίοτε μάλιστα ἐφθάνον καὶ μέχρι τῶν ποδῶν ἡμῶν. Ἐίρας ὀλοκλήρους κατετριβομεν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, καθόσον μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὁ φλοῖστος τῶν κυμάτων, μορμυρίζων ἀδιακόπως ἐθρῆναι διὰ τὴν συμφορὰν μου. Μὴ τολμῶσα νὰ ὑψωθῶ μέχρι Θεοῦ, ἀπειτηνόμεν εἰς τὴν φύσιν ὡς πρὸς μεσαίαν δύναμιν, ἱκανὴν νὰ ἀνακουφίσῃ ὀπωσοῦν τὰ δεινά μου. Παρήλθον ὅμως δυστυχῶς καὶ ἡ πρόσκαιρος αὕτη παρηγορία, καὶ ἐξαγριουμένη ἐναντίον τῆς τύχης μου, ἐξηγριούμην καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ροβέρτου.—Ἄκουσε, εἶπον αὐτῇ μίαν τῶν ἡμερῶν ἢς ἀναχωρήσωμεν καὶ ἀπ' ἐδῶ· ἢς ὑπάγωμεν μακρύτερα ἢς ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν σου Ἀμερικὴν· ἴσως ἐκεῖ ζήσωμεν εὐτυχέστεροι.—Ἐχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ ἀὴρ τῆς Γαλλίας σὲ τίθει καθημερινῶς, καὶ μὲ σὲ τίθει καὶ ἐμὲ ἢς ὑπάγωμεν ν' ἀρχίσωμεν νέαν ζωὴν ἀγνωστον. Πρὸ πολλοῦ ἔχω τὴν ἐπιθυμίαν αὐτὴν.

Καὶ εὐθὺς ἤρχισαμεν νὰ δνειροπολῶμεν νέα σχέδια καὶ ἀτελεύτητον εὐδαιμονίαν. Ὁ Ροβέρτος ἔγραψεν εἰς Ἄβρην ἕνα μᾶθη τότε ἀνεχώρει πλοῖον εἰς Ἀμερικὴν, ἐγὼ δὲ ἐν τοσοῦτω ζωογονηθεῖσα κατεγινόμην εἰς τὰ τοῦ ταξιδίου. Πληροφορηθέντες δὲ ὅτι τὴν 30 Ὀκτωβρίου ἀνεχώρει πλοῖον εἰς Νεοσκόρακον ἀφήκαμεν ἀμέσως τὸ χωρίον, ἂν καὶ ἕως τότε ἔλειπον ὁκτὼ ἡμέραι, καὶ ἀσφασίσαμεν νὰ ταξιδεύσωμεν βραδέως καὶ ἐν ἀνέσει. Ὁ καθαρὸς ἀὴρ τῶν ὀρέων, ἢ θέα τῆς ἐξοχῆς μοὶ ἔδοκιν ψυχῆν. Ἀποφεύγοντες τὰς μεγάλας ὁδοὺς καὶ τὸ πλῆθος, ἐπροχωροῦμεν μόνον, σύντροπον ἔχοντες τὸν ἠνιοχον, ἔστις ἐψιθύριζεν ἀδιακόπως σχεδὸν μελαγχολικὸν ᾄσμα. Ὅτε ὅμως ἐπλησίασαμεν εἰς Ἄβρην, ἢ πλῆγῃ μου ἠνοίγη ἐκ νέου. Ἐνόμιζον, ὁσάκις ἐβλεπον γυναῖκα, ὅτι ἦτο ἡ Λουίζα· τὴν νύκτα μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐστῆνάζε πλησίον μου· τί δὲ ἐγίνετο ἠγνόνον πρὸ πολλοῦ. Ὅτε ἀνεχώρησα ἐκ Παρισίων εἶχον κατὰ νοῦν νὰ γράψω εἰς τὸν θεῖόν μου, ἂν καὶ μοὶ τὸ εἶχεν ἀπαγορεύσει· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀφιξίν τοῦ Ροβέρτου ἀνέβηλον τὸ πρᾶγμα· μετὰ ταῦτα δὲ δὲν ἐτόλμων πλέον· εἰς ἐδῶ μὲν νὰ γράψω; Ὅτε δὲ κατελύσαμεν πλησίον τῆς παραλίας, ἔγραψα πρὸς τὸν ἐφημέριον τῆς Ville-Forty, ζήτουσα πληροφορίας περὶ τῆς ἐξόδου μου· ἀλλὰ δὲν ἔλαθον ἀπάντησιν. Συνεχῶς μοὶ ἤρχετο ἡ ἰδέα ὅτι ἀπέθανεν ἡ Λουίζα, καὶ ἐγινόμην παράφρων.

Περὶ μεσημέριον τῆς ἑκτῆς ἡμέρας ἦλθομεν εἰς ἀρχαίαν νορμανδικὴν πόλιν, κειμένην μεταξὺ πεδιάδος, ὅθεν ἐμέλλομεν νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἄβρην δι' ἀτμοπλοίου, μετὰ δύο ἡμέρας ἀναχωροῦντος. Ὁ Ροβέρτος ἐξῆλθε τοῦ ξενοδοχείου, ἐγὼ δὲ, κατὰ κόπος οὔσα, δὲν ἠθέλησα νὰ τὸν συντροφεύσω· ὅτε ὅμως ἔμεινα μόνη ἐντὸς δωματίου ὑψοῦ, σκατεινοῦ, καὶ ἀπέναντί μου ἔχουσα οἰκίαν ἀπηρχαιωμένην, ἤρχισα νὰ βασανίζωμαι ὑπὸ τῶν συνήθων φαντασμάτων. Μάτην ἠγωνιζόμην νὰ τὰ διασκεδάσω· αὐτὰ ἐπανήρχοντο φοβερώτερα. Τοσοῦτω δὲ μὲ κατεσπάραινον, ὥστε μὴ δυναμένη νὰ μένω μόνη, περιετλιχθὼν ἐντὸς μανδύου καὶ ἐξῆλθον τοῦ ξενοδοχείου. Ἐτρέχον δὲ ἀγνοοῦσα ποῦ νὰ ὑπάγω, καὶ χωρὶς κἂν νὰ βλέπω· βαρμηδὸν ὅμως ὁ δροσερὸς ἀὴρ καὶ ἡ κίνησις κατεπαύσαν τὴν ἐξαισίν μου καὶ ἤρχισα νὰ αἰσθάνομαι. Εὐρισκόμην μεταξὺ ἀπεράντων δεινῶν ὀρεινῶν, σχηματιζομένων ὑπὸ προαιωνίων πλατάνων, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα διεσκόρπιζεν ἐνώπιόν μου ὁ ἄνεμος. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἔρημος, ἀνέστειλον εὐχαρίστως τὸ βῆμα καὶ περιηρχόμην παρατηρούσα τὰ μαύρα σύννεφα παραφερόμενα ἀκάθεκτα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ὅτε ὅμως ἠθέλησα νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, διότι ἡ ἡμέρα εἶχε προχωρήσει ἀνεπισπούδως,

δὲν εὗρον τὸν εὐθὺν δρόμον, ἀλλ' ἐφθασα εἰς τὸν λιμένα. Ἢ θάλασσα ἐξωγούτο, τὰ πλοῖα ἐσαλεύοντο, καὶ μικρὰ κύματα ἐκαλάριζον ἐκρηγνύμενα εἰς τὴν προκυμαίαν· σταθεῖσα δὲ εἰς τὸν αἰγαλὸν κυρτήρουν τοὺς ναύτας ἐργαζομένους, ἐνῶ τὸ σκότος ἐγίνετο πυκνότερον καὶ τὰ φῶτα τῶν πλοίων ἀντανεαλῶντο εἰς τὴν μέλαιναν θάλασσαν.—Ἰδοὺ εὐκαιρία, ἔλεγον κατ' ἐμαυτήν, νὰ κλείσω τοὺς ὄφθαλμούς, νὰ προχωρήσω ὀλίγα βήματα καὶ νὰ γίνω διὰ παντός ἀφαντος, ἀνευρίσκουσα καὶ διὰ παντός ἡσυχίαν... Οὐδαίς θὰ μᾶθη τί ἐγείνον. Καὶ μὲν γυνὴ δυστυχῆς, κινηομένη, πράττει κοινόν τι καὶ λυπηρὸν· ἀλλὰ μήπως φεύγουσα μετ' ἀνόμου συνοδείας πράττει ὀλιγώτερον κοινόν ἢ λυπηρὸν;... Ἐνοῶ δὲ ἐκεῖνος θὰ βασανίζεται· ἀλλ' ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ παύσω βλέπουσα αὐτὸν βασανιζόμενον· ἄλλως τε καὶ νέος εἶναι· ἡ ζωὴ εἶναι μακρὰ... καὶ ἡ λύπη δὲν εἶναι αἰωνία... Ὅμως θὰ εὖρω τάχα ἡσυχίαν ὑπὸ τὰ κύματα; ἂν ἤξευρον ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου οὐδὲν ἐξ ἐμοῦ θὰ ἐπέζη! Καὶ μὲν τὸ ἡκουσκ πολλακίς λεγόμενον, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὸ πιστεύσω. Ὅπως ὁ νοῦς μου διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀτόπου διαγωγῆς μου, οὕτω διαμαρτύρεται καὶ ἐναντίον τῆς ἰδέας ὅτι πάντα εἶναι χάος καὶ μηδέν.

Καὶ ἐνθ' ἀνεπόλουν ταῦτα ἔπιπτε βροχὴ, καὶ πάντες οἱ διαβάται ἔσπευδον νὰ καταφύγῃσι χάριν σκέπης πρὸς τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν. Ἐγὼ δὲ παράτηρήσακα ἀμυδρὸν φῶς, διευθύνθη πρὸς αὐτὸ, καὶ μετ' ὀλίγον ἐφθασα εἰς τὴν εἴσοδον μικρῆς αὐλῆς, πυρικυκλωμένης ὑπὸ ὑψηλῶν τοίχων· πρὸς δεξιὰ εἶδον ἡμίκλειστον θύραν, τὴν ὁποίαν ὠθήσακα εἰσῆλθον εἰς ἐκκλησίαν, ἀμυδρῶς φωτιζομένην κατὰ τὸ ἅγιον βῆμα. Γέρων ἱερὸς ἀνεγνώσκων, οἱ δὲ εὐάριθμοι περιεστῶτες ἴσταντο μεταξὺ σκότους. Ἐκ δεξιῶν τοῦ βήματος ἦτο ὑψηλὸν δρύφακτον κεκαλυμμένον ὑπὸ παραπετάσματος, ἐπίσθεν τοῦ ὁποίου ἔψαλλον καλογραφαί. Γονυπετήσακα εἰς τὸ σκοτεινότερον μέρος, τοὺς ὄφθαλμούς ἔχουσα κλειστοὺς καὶ σιγηλὰ τὰ χεῖλη, μόλις ἀνέπνεον. Πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχον πατήσει τὸ ἔδαφος ἐκκλησίας. Τὴν τελευταίαν φορὰν συνάδουον τὴν Λουίζαν... Ὅποια ἄβυσσος ἠνοίγη ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης! Μετ' ὀλίγον ἐγένετο σιωπὴ, ἐσθῆσθησαν τὰ φῶτα, καὶ ἀνεχώρουν οἱ περιεστῶτες. Ἐπρεπέ δὲ ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἐγὼ. — Θεέ μου! ἀνέκραξα μετὰ κατανύξεως, οὐ ἔστις ἀκούεις τὰς δεήσεις καὶ συγγνώμεις τὰ ἀμαρτήματα ἡμῶν! Θεέ τῆς Μαγδαληνῆς! Θεέ πλέον εὐσπλαγγε τῶν ἀνθρώπων, καὶ πλέον εὐδυσώπητε καὶ αὐτῆς μου τῆς συνειδήσεως! Θεέ ἄγιε! ἐμίαντα τὰ δῶρά σου, ἐπράξα κακόν... ἢ ὑπερηφάνειά μου μὲ κατέστρεψε. Σῶσον, Κύριε, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν σου!

Ἐνθὺ δὲ ἔλεγον ταῦτα ἡσθάνθη ἐλαφρῶς χεῖρα εἰς τὴν ῥάχιν μου· καὶ στραφείσα εἶδον γυναῖκα, ἧτις μοι εἶπε·

- Ὅα κλείουν τὴν ἐκκλησίαν.
- Πῶς ἐνομάζεται; ἤρώτησα.
- Τῆς Παναγίας τῆς Ἐλαιούσσης.
- Ὅα ἦναι ἰσως νοσοκομεῖον ἐδῶ.
- Ὅχι, κυρία, εἶναι μοναστήριον ὅπου καταφεύγουν αἱ μετανουθεταί κόραι.

Τοῦτο ἀκούσασα ὠπισθοχώρησα ὡς ἂν ἐπιροβολήθην κατὰ μέτωπον, καὶ εἶπον·

- Ἐδῶ λοιπὸν κλείουν τὰς δυστυχεῖς ἐκεῖνας;
- Ναί, κυρία· ἐνίοτα θμῶς ἔρχονται καὶ ἐκουσίως.

Εἶπε καὶ ἡσυχώθη εἰς τακτοποίησιν τῶν θρανίων. Ἐγὼ δὲ ἐξελθοῦσα κλονουμένη εἰς τὴν αὐλήν, ἠναγκάσθην νὰ στηριχθῶ ἐπὶ τοῦ τοίχου. Καὶ ἐκτός μὲν παρετήρουν διὰ τῆς ἀνοιχτῆς θύρας τὴν ἔρημον προκυμαίναν καὶ τὴνθάλασσαν, ἐντός δὲ ἤκουον ἀπείρου ἤχους ὁμοιάζοντα πρὸς ἀσθενεῖς ψαλμωδίας. — Ὑπάρχουσι τῶντι, ἔλεγον κατ' ἐμυατὴν, γυναῖκες ἐρχόμεναι ἐνταῦθα ἐκουσίως, καὶ διὰ τί; Ὑπάρχει ἄρα τις, ἡ ὁποία ἀγαπῶσα καὶ ἀγαπωμένη εἰσῆλθεν ἐδῶ χωρὶς νὰ βιασθῇ;

- Εἶσαι ἀσθενής, κυρία; ἤκουσα φωνὴν εἰπουσάν πλησίον μου.

Καὶ εἶδον μίαν τῶν ὑπηρετίδων τοῦ μοναστηρίου, ἐτοιμαζομένην νὰ κλείσῃ τὴν θύραν.

- Ἐπεθύμουν νὰ ὁμιλήσω ἀπόψε τὴν ἡγουμένην, ἀπεκρίθη. — Ἐπερίμενον δὲ πάλουσα τὴν ἀπάντησιν. Ἄν μοι ἔλεγεν, ὅχι, ὅα ἐπέτρεφα εἰς τὸν Ῥοβέρτον· ἂν ἐξ ἐναντίας ναί. . . τετέλεστα.

Μοι ἐφάνη ὅτι αἰὼν ὕλος παρήλθεν ἕως οὐ ἀποκρίθῃ· ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἀπεκρίθη, ἀπήτησα νὰ ἐπαυαλίθῃ ὅ,τι εἶχεν εἶπει.

- Εἰς τοιαύτην ὥραν, ἀπεκρίθη, εἶναι ἀδύνατον.

Ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ ἀνέπνευσα, δὲν ἐξῆλθον, ἀλλ' ἐπανέλαθον·

- Πρόκειται νὰ σωθῇ μία ψυχὴ. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ, ἀδελφὴ μου, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ τὴν ἴδω καὶ μὲ ἀποδιώκεις.

Ἐνθὺ δὲ ἐμακρυνόμενῃ·—Μὴ φεύγῃς, εἶπεν· ὑπάγω νὰ ἐρωτήσω ἂν ἦναι δυνατόν.

Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐσκοτίσθησαν· ἡ γῆ μοι ἐφαίνετο στρεφόμενη περὶ ἐμὲ, καὶ παρ' ἐλίγον ἔφευγον· ἀλλ' ἀνοίξασα ἐν τοσοῦτῳ τὴν θύραν μ' ἔπεισε νὰ τὴν ἀκολουθήσω. Ἐλθοῦσαι δὲ εἰς πρόδομον, αὐτὴ μὲν ἀπέθετο ἐπὶ τραπέζης μικρὸν λύχνον, ἐγὼ δὲ ἔπεσα εἰς φάθινον θρανίον. Κώδων ἠκούσθη ἠγῆσαι ἅπαξ καὶ δις, καὶ μετὰ ταῦτα βήματα ἐλαφρὰ καὶ ψιθυρισμοὶ τὰ βήματα καὶ τοὺς ψιθυρισμοὺς διαδέχθη σιωπὴ. Μετὰ μικρὸν ἤκουσα μακρὰν ἄλλον κώδων. Ἀγνοῶ πόσον ὥραν ἔμεινα μόνη καὶ πάλ-

λουσα· τέλος πάντων ἠνοίγη πλησίον μου θύρα, καὶ εἶδον διὰ τῶν κιγκλίδων λευκείμονα γυναῖκα σταθεῖσαν σιωπηλὴν πρὸ ἐμοῦ. Τότε, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀγνώστου δυνάμεως εἰς ἣν καὶ ἤκουσα ὑπήκουσα, διηγῆθην τὴν ἱστορίαν μου, τὴν ἐνθερμον ἐπιθυμίαν μου ν' ἀποθάνω, τὴν τυχαίαν ἀφιξίν μου εἰς τὸ μοναστήριον καὶ τὴν ἀνάγκην τὴν ὁποίαν ἠσθάνομην νὰ ζητήσω τὴν συμβουλήν της.

— Ὁ Θεὸς, κόρη μου, σὲ ζητεῖ, ἀπεκρίθη ἐκεῖνα ἀφοῦ ἐτελείωσα. Ἄκουσέ τοι· κατὰθου εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ τὴν ελευθερίαν, τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθης τῶσω κακῶς, καὶ παραδόντη εἰς αὐτόν, ὅχι βιαζομένη, ἀλλὰ ἐλευθέρα. Ὑπάγε καὶ σκέψητι· ἔταν δὲ τὸ ἀποφασίσῃς ἐπίστρεψόν, καὶ θέλομεν σὲ δεχθῆ.

— Ἐὰν ἀναχωρήσω, ἀπεκρίθη, γονυπετήσασα παρὰ τὰς κιγκλίδας, δὲν θὰ ἐπανέλθω πλέον. Ἀγαθὴ μητὴρ, εἶμαι πλάσμα ἀδύνατον, μὴ μὲ ἀφήσῃς· λέξαι κόρην, ἡ ὁποία πρέπει νὰ φύγῃ τὸν κόσμον. . . Τίς οἶδεν ἂν θὰ παρουσιασθῇ ἄλλη εὐκαιρία ὡς ἡ παρούσα;

Τὴν παρεκάλεισα, αὐτὴ δὲ ἐσκέπτετο σιωπηλὴ, ἐνθὺ ἐγὼ ἐσωτερικῶς ἠσθάνομην τὴν ἀξιοκατάκριτον ἐπιθυμίαν νὰ μὴ μὲ δεχθῆ. ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνέδωκεν εἰπούσα· — Ἤξευρε ὅτι εἰς ἐλευθέρα ν' ἀναχωρήσῃς ὅταν θελήσῃς. — Παρατήρησασα δὲ τὴν ὀχρότητα μου·—Ταλαίπωρε νέα! ἀνεφώνησεν, ἔχεις δικαίον ἐρχομένη ἐνταῦθα.

Μετὰ ταῦτα μὲ ἠρώτησεν ἂν εἶχον νὰ γράψω πρὸς τινα ἵνα τὸν ἀποχαριστήσω· εὐχαριστήσασα δὲ αὐτὴν διότι μὲ ὑπενοήμισε τὸ καθήκον τοῦτο, ἔγραψα τρέμουσα τὰ ἐξῆς·

« Ἴδου ἡ διαθήκη μου.

» Σὲ ἀφίνα πρώτην παραγγελλίαν νὰ παραγορήσῃς τὴν Λουίζαν.

» Σὲ ἠγάπησα καθ' ὑπερβολὴν, Ῥοβέρτε· καὶ τοῦτο ἔφερε τὴν δυστυχίαν ὅλων ἡμῶν. Καὶ σὺ ὑπέφερες δι' ἐμὲ, διότι πολλάκις, βλέπουσά σε ὀχρὸν καὶ μελαγχολικὸν, ἐβλασφήμησα τὸν ἑαυτὸν μου. Συγχώρησέ με διὰ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον σοὶ ἐπροξένησα καὶ θὰ σοὶ προξενήσω εἰσέτι. Δὲν εἶχον πλέον τὴν δύναμιν νὰ ζῆσω ὡς ἔζων· τὰ δάκρυα τῆς Λουίζας μὲ ἐπνίγον.

» Ἠθέλησα νὰ φανῶ ὑπερτέρα πάσης ἀδυναμίας, καὶ ὅμως ἔπεσα πτώσῃν δεινῆ· διπῆρξα ἀναφελῆς καὶ κακοποιός. Σὺ ἐπανόρθωσον τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον ἐπράξα· εἰς σὲ ἀπόκειται ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς μου, ἧτις σ' ἐλάτρευεν ὡς ἄλλον Θεόν. »

Πόσα δάκρυα ἔχουσα γράφουσα τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις! Ἡ ἡγουμένη ἐπερίμενε· ἔδωκα αὐτῇ τὸ ἔγγραφον, ἀλλ' ἀπεποιήθη νὰ τὸ ἀναγνώσῃ, εἰπούσα ὅτι διατιλῶ ἔτι ὅσον ἐλευθέρα. Διπλώσασα δὲ τὴν

διαθήκην μου καὶ ἐπιγράψασα αὐτὴν, παρεκάλεισα τὴν ἡγουμένην νὰ διατάξῃ νὰ δοθῇ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔσπερα, χωρὶς νὰ ἴδῃ ὁ Ῥοβέρτος τὸν κοιμιστὴν. Μετὰ ταῦτα ἀνοίγεισθαι τῆς κιγκλίδος εἰσῆλθον εἰς τὸ βουλὸν μου. Λαβοῦσά με δὲ ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ ὀδηγήσακά με εἰς κοινοβιακὸν κοιτῶνα· — Ἡ τᾶξι, μοι εἶπε, τοῦ καταστήματος εἶναι αὐστηροτάτη, διὰ τοῦτο καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὅα σὲ φανῇ σκληρός. Ἐπεθύμουν νὰ τὴν μετριάσω, εἶναι ὅμως ἀδύνατον· δὲν ἔχω τοιαύτην ἐξουσίαν. Ἐσο ὅμως βεβαία, κόρη μου, ὅτι ὅα ἀνθέξις συλλογιζομένη ὅτι ὁ βίος εἶναι βραχύς, καὶ ὅτι ἔχεις νὰ ἐξυλιώσῃς τὸν Θεὸν διὰ πολλὰ ἀκαρτήματα.

Εἰς ταῦτα δὲν ἀπεκρίθην· καὶ πῶς ν' ἀποκριθῶ; ὁ νοῦς μου ἦτο ἀλλοχοῦ. Πῶς ἔτρεμον διὰ τὸν Ῥοβέρτον! Μόλις παρετήρησα ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὸν κοιτῶνα, καὶ ὅτι ἐστάθην πλησίον γυναικὸς καὶ ψυχρᾶς κλίνης. Δὲν ἐνθυμούμαι ποτὲ ἐκδουεῖσα κατεκλιθῆν. Ἡ ἡγουμένη ἀπεχώρησεν, ἀμυδρὸν φῶς ἐφῆγε, καὶ αἱ ἀναπνοαὶ τῶν κοιμωμένων γυναικῶν ἐντός τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης αἰθούσας ἐμορμήριζον ἀδιάκοποι.

Ἢ ποία νύξ! Ποσάκις ἀνεσηκώθην, ἀπόφασιν ἔχουσα νὰ ἐνδυσθῶ καὶ νὰ τρέξω πρὸς τὸν Ῥοβέρτον! Ἀλλὰ ἐνθυμουμένη ὅτι πάντες ἐκοιμῶντο καὶ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξέλθω, κατεκλιθόμην ἐκ νέου ἀπελιπς. (Ἐπεταί συνέχεια.)

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ

Εἰς τὴν ΝΕΑΝΓΗΝ. (Ἢς φυλλῆς, 408.)

Θὰ λάβω τὴν τόλμην νὰ ὁμιλήσω περὶ ἀντικειμένου πολὺ δυσκόλου, περὶ τῆς καταστάσεως, λέγω, καὶ τῶν ἔξεων τοῦ γυναικείου φύλου. Ἡ γερμανικὴ φυλὴ τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ ἡ τοῦ νέου κόσμου, προέχει εἰς τὰς γυναῖκας ἐλευθερίαν κατὰ τὰ φαινόμενα πολὺ μεγαλειότεραν τῆς ὑπὸ τῶν λατινικῶν λαῶν διδομένης. Λέγω δὲ κατὰ τὰ φαινόμενα, διότι, κρίνοντες καλῶς τὰ πράγματα, βλέπομεν ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀνεξαρτησία τῆς γυναικὸς εἶναι σχεδὸν πανταχοῦ ἡ αὐτὴ εἰς τὰς νέας κοινωνίας. Ἀλλ' ἐνθὺ κατὰ τὰς ἐπικρατούσας δοξασίας τῆς Λύσεως θεωρεῖται ἀνγκακὸν νὰ περιστοιχιχῶνται αἱ νέαι ὑπὸ ἐπιτηρήσεων καὶ προφυλάξεων ἐξαιρετικῶν, καθῶσον θεωροῦνται ὀλιγώτερον ἱκαναὶ ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης τῶν καὶ νὰ εὐρωσιν αἰετὶ τί ἀρμόζει εἰς αὐτὰς, εἰς τὴν ἄρκτην ἐξ ἐναντίας καὶ τὴν

Ἀμερικὴν ἔχουσι τὴν ἐναντίαν ἰδέαν. Εἰς πρὸς τὸ τελευταῖον μάλιστα τοῦτο κεφάλαιον ὑπάρχει μεγίστη ὑπερβολὴ, καὶ ἡ νέα, φθάσασα εἰς ὠρὴν γάμου, καλῶς προειδοποιήσασα περὶ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους δύναται νὰ τρέξῃ, καὶ ἀρκούντως πληροπορήσασα περὶ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ ὅπως προφυλαχθῇ ἀπ' ἐκείνων, ρίπτεται ὑπὸ ἰδίων εὐθύνην εἰς τὸν κόσμον ὡς ἄλλος κερδοσκοπός, προσπαθοῦσα νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς της, ἧτις εἶναι ὁ γάμος.

Θεωροῦντες τὸ πρᾶγμα αἰσθηματικῶς, ὅπως δὲν θέλω νὰ τὸ ἐξετάσω, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Ἰσπανοὶ δύνανται νὰ εἴπωσιν ὅτι ἡ ἀμερικανὴ κόρη πάσχει ἑλλειψιν ἀφελείας, καὶ ἂν ὅχι ἀληθοῦς ἀρετῆς, τοῦλάχιστον ἀθωότητος· ὅτι, κατ' αὐτοῦ, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα γνώσις τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς, ἀποκτωμένη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, εἶναι ἐλλειπῆς χάριτος· ὅτι μία τῶν κυριωτέρων ἠδονῶν τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἡ ἐλπὶς ὅτι θὰ διδάξῃ πολλὰ εἰς τὴν σύντροφον αὐτοῦ, ὅτι ὅα χεῖρη διὰ τὴν ἄγνοιάν της, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγάλη εὐχαρίστησις, ὅτω πῶς θεωροῦμένου τοῦ πράγματος, νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμπιστευτικὰς συνδιελέξεις μετὰ νέας συζύγου ἧτις, ὡς πρὸς τὰς θεωρίας, εἶναι τὴν πικραμένην τοῦ γάμου αὐτῆς προχωρημένη ὅσον καὶ γέρον Θεολόγος.

Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ ἀντίπαλοι ἀποκρίνονται, ὅτι αἱ τοιαῦται ἰδέαι εἶναι φαντασίαι παιδαριώδεις καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ὠφελείας, ὅτι δὲν θὰ ἦτο δύσκολον ν' ἀποδείξωσιν ὅτι εἶναι καὶ ἀπρεπεί, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξετάξῃ τις τί ἐξέουρι ἢ τί ἀγνοεῖ μίχ σύζυγος, ἀλλὰ πόσον εἶναι σταθεραὶ αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς, καὶ κατὰ πόσον εἶναι ἐπιτηδεία νὰ λάθῃ εἰς χεῖρας τὴν διοίκησιν τοῦ οἴκου της.

Καὶ γνωστὸν μὲν ὅτι λόγος λόγῳ ἀντιπάλαιαι· ἀλλὰ αἱ συνέπειαι τοῦ ἀμερικανικοῦ συστήματος εἶναι γεγονότα, ἅτινα ἴσως δὲν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ ἐκείνων οἵτινες ὑποστηρίζουσιν αὐτὸ.

Αἱ νέαι, εἰσερχόμεναι εἰς τὴν ζωὴν ὅπως οἱ κερδοσκοποὶ εἰς τὸ χρηματικὸν κτήριον, εἶναι φυσικῶς ἠναγκασμέναι νὰ γνωρίζωσι καλῶς τὰ μέσα δι' ὧν θὰ ἐργασθῶσι, καὶ τὰ προσκόμματα τὰ ὁποῖα ὀ ἀπαντήσωσιν. Ἡ ὠραιότης, τὸ πνεῦμα, ἡ χάρις μεθ' ὧν τὰς ἐπρόκεισεν ἡ φύσις ἀντιπροσωπεύουσι τὸ διαθέσιμον κεφάλαιον· πρόκειται δὲ οὐ μόνον νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὸ καλῶς, ἀλλὰ καὶ ν' αὐθῆσασιν ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ἀξίαν του. Ἐκ τούτου προέρχεται φιλαρέσκεια ἧτις, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον. Λέγουσι δικαίως ὅτι αἱ γυναῖκες τῆς ἀνάτολης, θεωροῦσιν ἑαυτὰς καταλλήλους πρὸς ἕνα μόνον σκοπὸν, δὲν σκέπτονται περὶ οὐδενός ἄλλου. Κατὰ τοῦτο αἱ νέαι Ἀμερικανίδες

δὲν διαφέρουσι πολλὸ ἐκείνων. Θέλουσι καὶ νυμφευθῶσι, τὸ λέγουσι μεγαλοφώνως, καὶ καταβάλλουσι πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως δελεάσωσιν ἢ μάλλον ὅπως πειθισθῶσι σύζυγον, παρουσιάζουσι στίλβοντα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἀγάμου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐρρίψαν τὰ βλέμματά των, ὅλα ἐκείνα ὅσα εἶναι φύσεως νὰ παρυσώρῳσιν αὐτὸν εἰς ἀπόφραξιν πάντοτε σπουδαιοτάτην.

Δὲν δυσκλεύονται λοιπὸν καθόλου νὰ διαφιλιώσῳσιν αὐταὶ πρῶται καταφανεῖς περιποιήσεις, καὶ ἔκκα ὡς παρουσιασθῆ περιστάσεις τὴν δρᾶντουσι μετὰ τσακύτης ἐλευθερίας καὶ σταθερότητος, ὥστε φαίνεται πολλὰ προάδοξος εἰς τοὺς ἔθνους, οἵτινες εἶναι ὄλιγον συνειθισμένοι εἰς τὸν τοιοῦτον τρόπον. Τότε πλέον τὰ πάντα γίνονται εἰς αὐτὰς θεμιτά. Βλέπει τις εἰς χορὸν ὠραίαν νέαν δεκαεπτὰ ἔως δεκαοκτὼ ἔτων, κρημαμένην ἀπὸ τοῦ βραχίονος χορευτοῦ, ὅστις πρὸ ἡμισείας ὥρας τῆ ἡτο ἀγνωστος ἐντελῶς. Καὶ πρῶτον μὲν βαδίζει μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ, μετὰ ταῦτα δὲ τὸν παρασέρει ἢ, ὅ,τι εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτὸ, παρασύρεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν κῆπον, κλανᾶται μετ' ἐκείνου εἰς σκοτεινὰς δένδροστοιχίας, εἰς ζοφερά κίσκια, ὑπόσχηται συνάντησιν μετ' αὐτοῦ τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἑποῦ ὅθ' ἦναι ὄνει, ἐξακολουθεῖ τὴν κωμῳδίαν ταύτην χωρὶς οἱ γονεῖς αὐτῆς νὰ ἔχωσι τὴν παρκαμικροτέραν ἰδέαν, οὐδὲ κἄν νὰ φροντίξωσι νὰ μάθωσι τί τρέχει, ἀναχωρεῖ εἰς τὴν ἐξοχὴν μετὰ τοῦ εὐτυχοῦς θνητοῦ τὸν ὁποῖον σαγηνεύει, καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν μεθύσῃ ἕσον τὸ δυνατὸν καλλίτερα ὅπως κατορθώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς.

Ὁ ἀνὴρ εἶναι πολλὸ ἀδύνατος εἰς τοιαύτας περιστάσεις, καὶ εὐκόλως δεικνύει εἰς τὸ πνεύρογον πλάσμα τὸ προσβάλλον αὐτὸν, τὰ ἀδύνατα μέρη τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματός του. Καὶ εἰ μὲν εἶναι μάταιος, ἢ νὰ κολακεύει αὐτὸν καὶ τὸν δμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ βαρυτάτου σεβασμοῦ ἂν δὲ ἐρωτόληπτος, τῷ δεικνύει ἀνεξαντλήτους θησαυροὺς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως. Ἄν δὲ πάλιν μαντεύσῃ ὅτι ἀνεφλέχθησαν τὰ αἰσθήματά του, εὐρίσκει τρόπον νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ὁ σπινθηρ καὶ ἡ φλόξ εἶναι ἀμυδρὰ μιμήσεις τοῦ ἡφαιστείου, τὸ ὅπου καίει ἐντὸς τῆς καρδίας τῆς. Δὲν εἶναι ἀπίθκνον ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ μία μόνη Ἀμερικανὴς εἰς τὸν κόσμον, ἔχουσα τὴν μεγάλην ταύτην ῥοπήν πρὸς τὸν γάμον καὶ τὴν ἀδιάκοπον ταύτην ἐπιτηδεσιότητα νὰ πράττῃ πᾶν ὅ,τι δυνατὸν ὅπως φθάσῃ εἰς τὸ ποθοῦμενον, ὅθ' ἀκατόρθονα νὰ τὴν νυμφευθῇ μέγας ἀριθμὸς γαμβρῶν. Ἀλλ' ὁ διαγωνισμὸς εἶναι ἰσχυρότατος, αἱ ἀντίζηλοι πολυάριθμοι, ἀπασαι ἐπίσης ὠπλισμένοι πρὸς πόλεμον, ὄλιγον ἐξετάζουσι τὰ μέσα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται ὅπως ἐπιτύχωσι, καὶ τοῦτο

σώζει μέγα μέρος τῶν δυστυχῶν νέων, τοὺς ὁποῖους λαμβάνουσι καὶ ἀφίνοσι καθ' ἑσπέρην, ὅπως συμβαίνει εἰς προμαχίνας προσβαλλομένους καὶ ὑπερασπιζομένους ὑπὸ πολεμιστῶν ἐπίσης ἀνδρείων.

Εἰς τοιοῦτο πειγνίδιον οὐχὶ μόνον ἡ χάρις, τὰ ἀληθῶς εὐάρεστα προτερήματα σθένονται καὶ ἐξαλείφονται, ἀλλὰ καὶ τι πλέον, πρὸ πάντων τῆ αἰσθημα τοῦ σεβασμοῦ, τὸ ὁποῖον δυσκόλως ὁ ἀνθρώπος διατηρεῖ ἐνώπιον τοιοῦτων προσπαθειῶν. Ἐπαιδὴ καλὰ κεδουσιν αὐτὸν ὡς σουλτάνον, πιστεῖται καὶ ὁ ἴδιος ὅτι εἶναι τοιοῦτος, καὶ εὐχαρίστως παραδέχεται τὴν ὑπεροχὴν τὴν ὁποῖαν τῷ ἀποδίδουσι. Καὶ ὁ περιπαθεστερος ἐραστής ὄλιγον συστήλεται ἐνώπιον τῆς ἐρωμένης του, καὶ, τὸ παραδόξον εἰς πάντα ἄλλον τόπον, δὲν προσπαθεῖ ν' ἀποκρῶσῃ ἀπ' αὐτῆς οὐδὲ τὰ μεγαλειότερα ἐλαττώματά του. Ὄθεν βλέπει τις εἰς τοὺς χοροὺς νέους ἐξημμένους ἔνεκα γαμβρατος ὑπὲρ τὸ δέον διακρέαντος, θεωροῦντας ἐκυτοὺς εἰς κατάστασιν νὰ πλησιάζωσι τὰς κυρίκας, ἂν καὶ οἱ πόδες των κλονοῦνται εἰς οὐδένα δὲν φαίνεται ἀτοπος ὁ τρόπος οὗτος. Βίδον ὠραίαν νέαν, κρημαμένην εἰς τὸν βραχίονα κυρίου, τοῦ ὁποῖου ὁ οἶνος εἶχεν αὐξήσει πολλὰ τὰ φυσικὰ χρώματα ἢ κούε δὲ φράσεις βεβαίως πολλὰ γλυκαίς, τῶν ὁποῖων δὲν ἦτο διόλου ἄξιος. Λέγεται εἰς τὸν τόπον ὅτι, ἐκ τῆς γυναικείας αὐτῆς προθυμίας, ἐκ τῶν συναντήσεων, ἐκ τῶν μακρῶν περιπάτων, ἐκ τῶν ἀπεράντων καὶ ἰδιαιτέρων αὐτῶν συνεντεύξεων, οὐδέποτε προέρχεται ἀτοπὸν τι, διότι αἱ νέαι γινώσκουσι ἕριστα ὁποῖον ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα θὰ ἐγίνετο εἰς αὐτάς. Ἡ κερδοσκοπία ἀποτυγχάνει καὶ γάμος διαλυόμενος διὰ τοιαύτην αἰτίαν, καθιστᾶ δυσκολώτατον τὸν δεύτερον.

Ὁ λόγος οὗτος μοὶ φαίνεται μάλλον εὐπρόσωπος ἢ πειστικός. Ἀπασαι αἱ κερδοσκοπίαί εἰνε φύσει τυχηρῆ, καὶ οὐδεὶς ἔμπορος κερδαίνει πάντοτε. Ἡ ὁδοὶ εἶναι ἐπικινδυνος, τὰ μέσα ἐπισφαλῆ παραδέχομαι δὲ ὅτι ἡ καρδία εἶναι ἐντελῶς ἀμέτοχος εἰς τὴν γοητείαν, τὴν ὁποῖαν προσπαθοῦσι νὰ ἐμπνέωσιν αἱ νέαι, καὶ, ὡς τὸ εἶπωμεν ἐν παρόδῳ, τοῦτο δὲν εἶναι τὸ πλέον ἄξιον θαυμασμοῦ πλὴν ὁ διάβολος εἶναι πονηρότατος, καὶ εἶδον ἀνθρώπους πολλὰ καλῆς πίστεως μὴ συμμεριζομένους ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τὸ σύστημα τῶν συμπατριωτῶν των, καὶ σεῖοντας ἐμφαντικῶς τὴν κεφαλήν. Τὸ δὲ ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι αἱ κληρικαὶ πατρῶν τῶν ὀρθοκλαίων καταδικάζουσι δημοφώνως τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ φέρεσθαι, καὶ διαβεβαιῶσιν ὅτι ἀποδοκιμάζοντες αὐτὸν ἔχωσι λόγους ἰσχυροὺς.

Ὅπως δὴ ποτε, αἱ ἀπαγογαὶ εἶναι συνκρίεσταται. Καὶ κατ' ἀρχὰς δὲν ἐννοεῖ τις καλῶς διατί, ἀπ' οὗ οἱ γονεῖς τὸσον ὄλιγον ἀναμυγγύονται εἰς ὑπόθεσιν

τὴν ὁποῖαν κρίνουσι μὴ ἐνδιαφέρουσιν αὐτοῦς. Ἀλλ' ἐξ ἐνός μὲν μέρους οἱ νέοι θεωροῦσι τὸν τρόπον αὐτὸν ῥωμαντικώτερον καὶ ἀρκούντως αἰσθηματικόν διότι δι' αὐτοῦ κρύπτουσι τὴν εὐτυχίαν των ἀπὸ τῶν βλεμμάτων καὶ τῶν ἀπέφρων τοῦ ἀνέρου κοινοῦ. Ἐξ ἄλλου δὲ μέρους, ὅσον ἀδιάφοροι καὶ ἂν ἦναι οἱ γονεῖς περὶ τῆς διαγωγῆς τῆς θυγατρὸς των, ἐπιθυμοῦσιν ὅμως νὰ εἰπωσι τὴν ἰδέαν των, καὶ ὁ ἐκλεγεῖς σύζυγος ἐνδέχεται νὰ μὴ ἦναι ἀρεστός εἰς αὐτοῦς. Διὰ τοῦτο οἱ νέοι ἀποφεύγουσι τὴν τυραννίαν ταύτην, ἐτοιμάζοντες τὰ κινδύιά των καὶ ἀναγκάζοντες εἰς τὸν σιδηρόδρομον, ὅτε ὁ γάμος εἶναι τετελεσμένος. Ἐνταῦθα ἀρχίζει ἡ φάσις ἡ ἀληθῶς σπουδαία τῆς γυναικείας ζωῆς.

Ἡ νεύμφος ἀπέκτησεν ὅτι ἐπεθύμει ἡ τύχη τῆς ὠρίσθη ἔχει σύζυγον, οἰκίαν, καὶ μετ' ὄλιγον μέγαν ἀριθμὸν τέκνων. Οἱ θεωρητικοὶ λέγουσιν ὅτι ἂν ἡ νέα κόρη τῆς Ἀμερικῆς εἶναι πολλὸ ἐλευθέρη καὶ ζῆ βίον ἀδιάκοπον διασκιδάσεων, ἢ νέα σύζυγος περιορίζεται ἀπ' ἐναντίας εἰς εἶδος ζωῆς ἀσθητότατον ἐγὼ ὅμως οὐδέποτε εἶδόν τι τοιοῦτον. Αἱ νέαι γυναικῆς θεικνύουσι διαθέσεις ἐπίσης σφοδράς πρὸς τὴν παρκαλυσιάν, ἕσον καὶ πρὸ τοῦ γάμου αὐτῶν, καὶ ἐνώσω ἡ ἡλικία τὸ συγχωρεῖ χορεύουσι καὶ τρέχουσι εἰς διασκιδάσεις παντὸς εἶδους, μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ ἐλευθερίας ὅσον καὶ ἄλλοτε. Πιμώμεναι ὡς πρὸς τοῦτο τὰς Ἀγγλίδας, φροντίζουσι διὰ τὰ τέκνα των τὸσον μόνον, ὅσον ἡ κατάσταση των καθιστᾶ ἀναπόφευκτον. Ἄν ἦναι πλοῦσαι ἀφίνοσιν εὐχαρίστως τὰ τέκνα τοῦ συζυγικοῦ κροτός των εἰς τὴν νικησίαν, ὅπου αἱ ὑπερητίδες διοικοῦσι τὸν μικρὸν αὐτὸν λαὸν κατὰ τὴν διάθεσίν των, ἐξασκουσιν ἐπιφόρον ἀπόλυτον, τὴν ὁποῖαν σπικνωτάτα ἢ παρῆμβασίς τῆς μητρὸς μετριάξει. Πάντα δὲ ταῦτα γίνονται χωρὶς νὰ ἐλαττωθῶσιν οὐδὲ ὅπως αἱ ἐνθουσιασθεῖς καταλύει; καὶ αἱ ἐμπροθεῖς καὶ ἀτελεύτητοι ἐκαίει φράσεις, τῶν ὁποῖων γινώσκουσι τὴν τέχνην αἱ γυναῖκες τῆς Ἄρκτου, ἂν καὶ δὲν θεωροῦσι διὰ τοῦτο ἐκυτὰς ἡνγκασμένους, νὰ τὰς βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν.

Ἀλλ' ἡ ἡλικία προχωρεῖ ὁ χορὸς παύει ὁ κόρος φθάνει ἡ γυνὴ ἀρχίζει νὰ μένη περισσότερο εἰς τὸν οἶκόν τῆς. Ὁ σύζυγός τῆς, ἕστις δὲν λατρεῖ εὐλογώτερον αὐτῆς τὸ ἰδανικὸν τοῦ οἰκιακοῦ βίου, ἐξακολουθεῖ ὡς καὶ εἰς τὸ παρελθὸν νὰ καταστρέβῃ ὀλακλήρως τὰς ἡμέρας ἔξω τοῦ οἴκου του, καταγιγνόμενος εἰς ὑποθέσεις.

Διέρχεται ὅλας τὰς ἐσπέρας εἰς τὴν λέσχην ἢ εἰς ἀτελείωτα γαμβρα, ὥστε μόλις βλέπει τὴν σύζυγον του. Ἡ νέα γενεὰ οὐδέ ὅπως φροντίζει περὶ τῆς μητρὸς, καὶ αὐτὴ ἀναγκάζεται νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν συγκαταστήσῃ σιγῶν ὁμηλικίαν τῆς. Μετ'

ὄλιγον αἱ θυγατέρες τῆς γίνονται μεγάλαι νεάνιδες, αἰτινες καὶ αὐταὶ, ὠπλισμέναι ἀπὸ κορυφῆς μέχρη ποδῶν πρὸς κατάκτησιν συζύγου, ὅπως ἄλλοτε καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν, καταβαίνουσι εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ.

Ἡ μήτηρ δὲν δίδει πλέον εἰμὴ ἀγνούς συμβουλὰς, δὲν ὑπακούεται περισσότερο ἢ ὅσον ἐκείνη ὑπήκουσεν ἄλλοτε. Ἡ ἀθουσα καὶ ἡ οἰκία τῆς πληροῦνται πάλιν ὑπὸ νέων, οἵτινες δὲν φροντίζουσι περὶ αὐτῆς, οὐδὲ κἄν κρίνουσι πάντοτε ἀναγκαῖον νὰ τὴν χειρετίσωσιν εἰσερχόμεναι καὶ ἐξερχόμεναι. Πλέπει αὐτοὺς ἐνθουσιμένους εἰς θραυκία ἕπως συνδιαλεχθῶσι χαμηλῆ τῇ γυνῇ μετὰ τῶν θυγατέρων τῆς, καὶ τὸ καλλίτερον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ πράξῃ, καὶ συχνὰ πράττει, εἶναι ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ μὴ στενοχωρῆ μὴδένα. Ὄταν ζητήσῃ τις εἰδήσεις περὶ αὐτῆς ἀπὸ τὸν σύζυγον ἢ τὰ τέκνα τῆς, οὗτοι φαίνονται ἀπορῶντες καὶ ἀποκρίνονται συχνὰ ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, τὸσον ὄλιγον τὴ πρᾶγμα τῆς ἐνδιαφέρει. Βλέπων τὰς δυστυχεῖς μητέρας οὕτω πως ἐγκαταλειμμένας πολλάκις ἐλυπήθην, διότι ἡ ἀγγλικὴ φιλανθρωπία, ἢτις ἐφευρίσκει καθ' ἡμέραν τόσα νέα μέσα ὅπως φανῇ χρήσιμος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἐτακέθη ἀκόμη νὰ εὕρῃ μέσον τι καὶ διὰ τὰ ἡμελημένα ταῦτα πλάσματα. Ἴσως ὅθ' ἦτο δυνατόν νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς κρηρὸν τινα νῆσον, ἔπου τρώγοντα γλυκύσματα καὶ πίνοντα τῆιον, ὅθ' ἔζωον ἡσυχῶς καὶ δὲν ὄθ' ἐτάραττον οὐδένα.

Τὸ ὄλιγον τοῦτο σίβας, τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὰς γυναικῆς, εἶναι κακὸν σύμπτωμα εἰς κοινωνίαν. Συντελεῖ βεβαίως πολλὸ εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν διάθεσιν, τὴν ὁποῖαν ἔχουσι οἱ ἄνδρες ὅπως ζῶσι μετὰ τῶν, εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν καταφανῆ τραχύτητα τῆς συμπεριφορῆς καὶ εἰς τὴν κλίσιν πρὸς τὴν μέτην, ἢτις εἶναι ἐπίσης ἐν τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιαίων. Εἶναι τῶντι λυπηρὸν νὰ βλέπῃ τις συχνὰ ἄνδρας ὑψηλῆς περιοπῆς καὶ δικνοητικῶν δυνάμεων οὐχὶ κοινῶν, περιτρέχοντας τὰς ὁδοὺς μετὰ πόδας κλονομένους, καὶ ἐτι λυπηρότερον νὰ παρατήρῃ ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι τοσοῦτον ἐπικρατῆς πρὸς τὴν ἀκράσιαν, ὥστε οὐδὲ κἄν ὕλην κατακρίσεως εὐρίσκει εἰς αὐτὴν. Ὁ δὲ ἦτο ὅμως ἄδικον νὰ μὴ προσθέσω ὅτι αἱ εἰταιρίαι τῆς ἐγκρατείας κἀμνοῦσι καθ' ἡμέραν προσηλύτους, καὶ ὅτι ἡ νέα γενεὰ φαίνεται ἔχουσα ὄλιγοτέραν τάσιν πρὸς τὸ προσφιλὲς τοῦτο ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐτι ἀνάγκην πολλῆς θεραπειᾶς ὅπως ἐκλείψῃ ἐντελῶς. Β.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ
ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ.
 (Ιδιε φυλλίδ. 408.)

Τέσσαρες κάλπαι τῆς Κορυνθίας, πᾶσαι σχεδὸν αἰ τῆς Λακεδαιμόνος, τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Δωριδος, αἱ μὲν ἦσαν ἀνοικταί, αἱ δὲ ἔφερον σφραγίδας συντετριμμένας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος δὲν παραδέχεται τοιαύτας κάλπας, ἡ βουλή, ὅπως παρὰ τὴν εὐφήμιον αὐτὸν, ἀπερῆνθη ὅτι αἱ μὲν σκιδες ἦσαν ὕγραί καὶ θερμαινόμεναι συνεσπάλθησαν, αἱ δὲ σφραγίδες συνετρίβησαν τυχαίως κατὰ τὴν μετακλίμασιν. Ἐν Ἀγρινίῳ ὅμως, ἐν Καλαβρύτοις, ἐν Λίγυραϊσί, ἐν Σκοπέλῳ, ὅπου ἐξελέγησαν ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Λόντος καὶ τὶς φίλος τοῦ πρώτου ὑπουργείου, ἐκεῖ, κατὰ τὴν βουλήν, αἱ κάλπαι παρεβιάσθησαν, ἐκεῖ ἐπεβλήθησαν τεχνητοὶ βύζοι, ἐκεῖ αἱ σφραγίδες ἐλυμάνθησαν, ἐνῷ καὶ σφραγίδες καὶ κάλπαι ἦσαν ἄοικτοι.

Ἐκ τῶν δύο βουλευτῶν τῆς ἐπαρχίας Σκιάθου, ὁ ἕτερος εἶχε προορισθῆ εἰς ἔξωσιν· ἀλλὰ πῶς νὰ ἐπιτελεσθῆ ὁ σκοπὸς, ἐνῷ ἡ ἐπὶ τῆς διαλογῆς ἐπιτροπὴ ἐβεβαίωσεν ὅτι καὶ νόμος καὶ τύποι ἐτηρήθησαν μετ' ἀκριβείας; Ἢ λεπτολόγος συνείδησις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἀνεκάλυψε μεγίστην ἀνακάλυψιν ἀνεκάλυψε, λέγω, βύζον ἐπὶ τῆς κάλπης, καὶ δύναμι τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἐκήρυξε πρᾶνον μὲν τὴν ἐκλογὴν. Ἀμφιβάλλω ἂν εὐρίσκειται Ἕλληνας τοσοῦτον καταφρονητῆς τοῦ ἴδιου αὐτοῦ ἔθνους, ὥστε νὰ μὴ ἐρυθρίσῃ ἀναγνώσκων τὸ συμπέρασμα τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ὅ ἐγένετο ἡ ἀπόφασις. « Ἐπειδὴ, ἔγραψεν αὐτολεξεί ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς, δὲν φαίνεται οὐδεμίαν εἰς τὸ πρωτόκολλον βεβαίωσιν περὶ τοῦ ὅτι ἡ κάλπη εὐρέθη εἰς καλὴν κατάστασιν, ἄρα πείθεται ἡ ἐπιτροπὴ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος. » Ἀλλὰ μήπως ἐφαίνετο εἰς τὸ πρωτόκολλον ἡ βεβαίωσις ὅτι ἡ κάλπη εὐρέθη εἰς κακὴν κατάστασιν;

Ἀπερίγραπτοι καὶ ἀπίστευτοι εἰσὶν αἱ παρανομίαι, ὁ δόλος, αἱ παραβιάσεις, δι' ὧν ἠγωνίσθησαν ἡ ἀναδειχθῆσαν ἀντιπρόσωποι τῶν δύο ἐπαρχιῶν τῆς Λακωνίας οἱ πρὸς τῆς βουλῆς ἀναγνωρισθέντες ὡς τοιοῦτοι. Ἐπλάσαν ἰδανικοὺς καταλόγους, συνέστησαν ἀσθενεῖς ἐπιτροπὰς, ἤρπασαν κάλπας, ἐβρίψαν ἐν αὐταῖς ἀνυπόληπτον ψευδῶν ψηφοδελτίων πλῆθος, ἐπυρρόλησαν καὶ ἀνέσκαψαν οἰκίας, κατέστρεψαν κινήτας καὶ ἀκινήτους περιουσίας, καὶ τὸ φρικωδέστατον, ἔχον αἷμα. Ἐν Ρυθείῳ ἡ διαλογὴ ἐγένετο, οὐχὶ ἐν τῷ νενομισμένῳ τόπῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πλαισίῳ πολεμικοῦ. Ὁ μακαρίτης ἰατρός Σπ. Καλογερόπουλος, ὁπαδὸς τοῦ δευτέρου συνταγματικῶ

ὑπουργείου καὶ ὑπ' αὐτοῦ διορισθεὶς διοικητῆς ἐν Ρυθείῳ, ἀνόμασε πολλάκις ἐγγράφως τοὺς διὰ τῶν τρόπων τούτων ἀναδειχθέντας βουλευτάς, βουλευτάς αἵματος. Καὶ ὅμως ἀμφότεραι αἱ αἱματόφυρται αὐταὶ ἐκλογαὶ ἐκηρύχθησαν νόμιμοι, καὶ οἱ βουλευταὶ τοῦ αἵματος ἐνεδύθησαν τὴν ἀνάμικτον πορφόρον τοῦ νομοθέτου.

Ἐν Μαντινείῃ, εἰς τῶν ψηφοθηρῶν, ἐξεντλήσας εἰς μᾶταν πᾶσαν ὀχλαγωγίαν, συνέλαβεν ἐπὶ τῆς πρῶτης τῶν πρωτοφανῆ ἰδέαν, νὰ ἐμβάλῃ εἰς σάκκους καὶ παρακαταθήσῃ εἰς συμβολαιογραφεῖα μέγαν ἀριθμὸν ψηφοδελτίων. Πάντες ἐκάγχασαν τὸ κατ' ἀρχάς διὰ τὴν παραδοχὴν ταύτην ἐπίνοιαν· ἀλλὰ καὶ πάντες ἐβρήθησαν μετ' ὀλίγον, ὅτι ἡ πρῶτη βουλή τῆς συνταγματικῆς Ἑλλάδος, ἀναγνωρίσασα τὴν ἰσχυρὴν τοιούτων ψηφοδελτίων, ἠκύρωσε τὴν κατὰ νόμον γενομένην ἐκλογὴν. Ἐὰν αὕτη ἦτο παράνομος ἂν ἀπερίφραστο· ἀλλὰ ψηφοδελτία, μὴ βρισθέντα ἐν τῷ τῆς νομίμου προεδρίας ἐν τῇ κάλπῃ τῇ ἀποτελεσθῆ εἰς τὸ ὄρισμένον κατὰ τὴν μῆτις τὸ μονόγραμμικον φέροντα τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς, ἔστεροῦντο πᾶσιν τῶν ἐγγυήσεων, δι' ὧν ἀπήτησεν ὁ νομοθέτης νὰ περιβάλλεται ἡ ψηφοφορία. Ὅτι δὲ ἡ ἐκλογὴ ἦτο νομιμωτάτη, ὡμολογήθη καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς βουλῆς, δεχθείσης ἕνα τῶν δι' ἐκείνης ἀναδειχθέντων βουλευτῶν. Ἀκατανόητος ἀληθῶς ἀναίδια! ἡ ἐκλογὴ τῆς Μαντινείας ἐκηρύττετο συγχρόνως, τὴν αὐτὴν ὥραν, καὶ νόμιμος καὶ ἄνομος· ἠκυροῦτο καὶ ἐπικυροῦτο· κατεκρίνετο καὶ ἐπεδοκιμαζέτο!

Παρεσιδύσας οὕτως εἰς τὸν περίβολον τῆς βουλῆς ὁ βουλευτῆς τῶν σακκουλλῶν, ὅπως ἐπυρομάσθη τότε, εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ταῦτα· « Ἢ παρακαταθήσεις τῶν ψηφοδελτίων πρὸς τοὺς συμβολαιογράφους δὲν εἶναι παρανομία· παρατυπίαν ἴσως δύνανται νὰ τὴν εἴπῃ τις. » ἕτερος δὲ παρεσιδύσας ὡσαύτως βουλευτῆς, « σωτηρίαν εἰς πατρίδος, » ἔλεγε τὴν παραδοχὴν τῶν σακκουλλῶν, τὰ δὲ περὶ αὐτῶν συμβόλαια, « σύμβολα τῆς γεννησιότητος, τῆς ὁσιωτάτης γνώμης τοῦ λαοῦ ». Παρισίων δὲ τὴν πατρίδα διατρέχουσιν τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων ἀν' ἐπανελαμβάνετο τῆς Μαντινείας ἡ ἐκλογὴ, ἐμόλυνε δι' ἀτόπων ἐπικλήσεων τὸ σεμνὸν ἀρχαίων παραδειγμάτων καὶ ἠξίου « νὰ κοιμηθῆ » ὁ νόμος.

Ἀλλ' αἱ ἐκλογαὶ καὶ ὧν καὶ βουλή καὶ ὑπουργεῖον ἐστήσαν ἀκάθεκτα τὰ πυροβόλα αὐτῶν ἦσαν αἱ τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου καὶ ἡ τῆς Ἰδρας. Αὕτη μάλιστα καὶ ζήτημα ὑπουργικῶν ἀνεκρηχθῆ. Δὲν ἦτο ὅμως εὐκόλος ἡ ἐπιτυχία· διότι, καὶ ἂν κατηργεῖτο ἡ ἐκλογὴ, οὐδεμίαν ὑπῆρχε βεβαίωσιν ὅτι δὲν ἦθελον ἐκλεχθῆ καὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ βουλευταί. Διὸ ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ συγκαταστήσῃ συστη-

ματικὴ πολιτορχία, ὅπως κηροθωθῆ διὰ τῆς βίας καὶ ἐξ ἐφόδου ὅτι ἀπέκρουσε πρὸ μικροῦ ὁ νόμος. Ἐνῷ λοιπὸν κατεβάλλοντο ἀγῶνες ἐν Ἀθήναις ἡ ἀκυρωθῆ, διορίσθη ἐν Ἰδρᾷ ἔκτακτος διοικητῆς, πληρεξουσιότητα ἔχων τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, καθ' ἠρέθησαν πάντες; οἱ ὑπῆρται τοῦ δημοσίου μέχρι καὶ τῶν τελευταίων φυλάκων, ἐγένοντο ἐκτοπίσεις, κατελύθησαν αἱ δημοτικαὶ ἀρχαί, ἐπλάσθησαν στάσεις καὶ ταραχαὶ καὶ ἀπεστάλησαν στρατεύματα. Καὶ ὅμως μετὰ τὸς αὐτῆς νομιμότητος εἶχε διεξαχθῆ ἡ ἐκλογὴ, ὥστε ἡ ἐπιτροπὴ, καίτοι βικίᾳ ἐκ συστήματος, δὲν ἐτόλμησε ἡ ἀποφανθῆ κατ' αὐτῆς, καθόσον μάλιστα πάντες σχεδὸν οἱ ψηφοφορήσαντες, παρόντες ἐν Ἰδρᾷ, συνέταξαν πρᾶξιν δι' ἧς ἐβεβαίωσαν τὸ ἐνομιμον τῆς ἐκλογῆς· ἦτο δὲ καὶ φόβος μὴ ἀκυρωμένης ταύτης, ἐρεθισθῶσιν οἱ ἀγέρωχοι κάτοικοι τῆς Ἰδρας; καὶ ὑπερασπίσωσιν ἐνεργητικώτερον τὰ δικαίωματα αὐτῶν.

Ἀλλ' ἡ Ἡρώδης ἐμάνετο· τὸ ὑπουργεῖον ἠθέλην ἀφύκτως ἐπὶ πίνακι τὴν κερκλήν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἰδρας· διὸ ἀπεφασίσθη νὰ σταλῶσι δύο βουλευταὶ εἰς τὴν γῆσον ἵνα ἐξακριβώσωσι τὰς γνωστάς περιστάσεις, ἀνιχνεύσωσι νέας καὶ βάλωσι τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον ἀνυπάρκτων παρανομιῶν. Οἱ δύο βουλευταὶ ἀπέπλησαν, ἠρέψθησαν, ἀνιχνεύσαν, ἐξακριβώσαν, ἔβαλον τὸς δάκτυλον εἰς τὸν τύπον, καὶ εὐρῶντες ὅτι ἦτο τύπος νομιμότητος, ὑπέβησαν ἔκθεσιν κηρυξοῦσαν τὸ κατὰ πάντα νόμιμον τῆς ἐκλογῆς. Καὶ ὅμως, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι Ἡρασιγιάνης τις παρεβιάσθη κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαίωματος αὐτοῦ (σημειωτέον δὲ ὅτι αὐτὸς οὗτος κατέθετο ἐγγράφως τὸ ἐναντίον), καὶ ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα προτείνεσθαι « τὴν εἶρεσιν εἰς τὴν αὐτὴν τινος φυσικίου, φέροντος· λέξεις ἀπειλητικῆς, » ἡ βουλή ἀνέτριψε τὴν ἐκλογὴν. Τὰ μετὰ ταῦτα δὲν εἶναι δύσκολον νὰ συμπιρᾶνωμεν. Ὁ ἔκτακτος διοικητῆς, ἡ ἐνοπιὸς δύναμις, ἡ διαφορὰ, ὁ δόλος, ἡ βία, ἡ καταδίωξις, λαβόντα τὸν τύπον τῶν ψηφοφόρων, ἀνέδειξαν τοὺς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἐπιβληθέντας. Πλοιαρίου δὲ τινος ὑδρακίου, μετακομιζόντος εἰς Ἰππεῖρον πυρίτιδα καὶ κατὰ τύχην ἐλλειψισαντος ἐν Ἰδρᾷ, τὸ πλήρωμα ἐβρίβθη ἀσθιρέτως εἰς τὰς φυλάκας, διαβληθὲν ὅτι ἐπέζητει στάσιν, ἐνῷ ἡ πυρίτις, ἀνήκουσα εἰς φίλον τοῦ πρωθυπουργοῦ διακείμενον ἐν Σύρῃ, ἀπεδόθη αὐτῷ.

Ἦν δὲ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτος εἶχον ἐκλέξει τὰ Καλαβρύτα, ἡ Καρυστία, ἡ Τριφυλία καὶ τὸ Πανεπιστήμιον.

Κατὰ τὸν πρῶτον νόμον, βουλευταὶ ἐξελέγοντο μόνοι οἱ δημόται τῆς ἐκλεγούσης ἐπαρχίας· διὸ οὔτε εἰς τὸν σοφώτατον, οὔτε εἰς τὸν ἐμπειρότατον, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν εὐεργέτην αὐτῶν τῆς πατρίδος

ἔδιδε τὸ δικαίωμα ἡ ἑλληνικὴ ἰθαγένεια ἢ ἀντιπροσωπεύσῃ ἐπαρχίαν, ἢ τινος δὲν ἐνεργήσῃ δημότης. Τὴν βήτρην ταύτην ἐτήρησε καὶ ἡ Β' ἐν Ἀθήναις Συνέλευσις, οὐχὶ βεβαίως ἐνεκὴ εὐλαθείας πρὸς μεταφυσικὸν τι δικαίωμα, ἢ οἷς τὸν τρόπον ἀσφαλῆ πρὸς θεραπείαν τῆς νοσοῦσης Ἑλλάδος, ἀλλὰ χάριν εὐτελῶν προσωπικῶν συμφερόντων.

Ἢ Β' αὕτη Συνέλευσις ἐνομοθέτησε καὶ ἐτέρην βήτρην, οὐδὲν ἥττον τῆς ἄλλης ζημιούσαν τὸ ἔθνος, τὴν ἀποβολὴν λέγω ἀπὸ τῆς βουλῆς τῶν δημοσίων λειτουργῶν. Ἢ ζήτημα θὰ ἦτο ἴσως μετριωτέρα ἂν τοὺς νόμους, πρὸ τῆς εἰσχωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν βουλήν, συνεζήτει σώμα ἐξ ἀνδρῶν ἐπιστημόνων, μάλιστα δὲ ἐμπειρῶν περὶ τὴν διοίκησιν, ἱκανῶν νὰ καθοδηγήσωσι τοὺς βουλευτάς· τούτου ὅμως μὴ ὑπάρχοντος, ἡ παρούσα πᾶν δημοσίων λειτουργῶν ἐν τῇ βουλῇ, καθίσταται ἀναγκασιότατη, διότι οὕτω ἀποκτῶσιν ἐκ τῆς πείρας καὶ πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἀγωγῆς, ὅποιος στεροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ λοιποὶ βουλευταί. Ὁ νόμος δὲν εἶναι καλὸς διότι συνετάχθη κατὰ θεωρητικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διότι ἀρμόζει εἰς τὴν χώραν δι' ἣν κατεσκευάσθη τὴν ἀρμοδιότητα δὲ ταύτην οὐδεὶς γινώσκει κάλλιον τοῦ τριβῶνος δημοσίου λειτουργοῦ.

Ἐν ὅσῳ ἔρχ ὑφίσταται ἡ διπλῆ αὕτη ἀπυρόβουσις, ἡ μὲν βουλή θέλει ἀπορεῖ, ὡς σήμερον, ἀνδρῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐμπειρῶν, οἱ δὲ νόμοι, ἀποδεικνύμενοι ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς ἀνεπαρκεῖς ἢ καὶ κακοί, θὰ πολυπλασιάζωνται ἐπ' ἀπειρον, τῶν μὲν νεωτέρων ὑπουργῶν οἰομένων ἑαυτοὺς ἱκανοὺς νὰ νομοθετήσωσι καταλλήλοτερον τῶν προηγηθέντων, τῶν δὲ βουλευτῶν ἐπιψηφίζόντων ἀβασανίστως καὶ ἀντιφαστικότητους πολλάκις νόμους.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον δὲν ἴσχυεν ἡ πρῶτη ἐκείνη βήτρα· διότι ἡ Συνέλευσις τῆς Γ' Σεπτεμβρίου, τιμῶσα κατ' ἐξαιρετικὸν τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρός, ἀπένειμεν αὐτῷ καὶ τὰ ἐξαιρετικὰ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι πρὸ ὅποιαςδήποτε ἐπαρχίας. Καὶ ἰδοὺ πόθεν αἱ τέσσαρες αὐτοῦ ἐκλογαί.

Ἐν Καλαβρύτοις ἀνεκχωρηστὴν εἶχε τὸν Κωνστ. Ζωγράφον, ἀρχαῖον μὲν αὐτοῦ πολιτικῶν φίλον, νῦν δὲ ταχθέντα μετὰ τῶν ἀντιπάλων. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν δεκατεσσάρων δήμων τῆς ἐπαρχίας, μόνον οἱ τέσσαρες ἔδωκαν πλειονὰς ψήφους τῷ Ζωγράφῳ, ἡ βουλή τούτων μὲν τὰς ἐκλογικὰς πράξεις ἐκόρωσεν ὡς νομίμους, τὰς δὲ τῶν δέκα καταγγείλασθαι ὡς διαξυμωσίας· ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας, τοῦ δόλου καὶ τῆς παρανομίας ἐπεμβάσεως τῆς ἐξουσίας, ἢ ἐβρίψε κατὰ κράτος.

Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξεν ἀπαρκαλλάκτως καὶ ἐν Τριφυλίᾳ. Τὶ δὲ ἐγένετο περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς Καρυστίας;

Ότε ή βουλή συνεζήτει τὰ περί της ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν τῆς Μεσσηνίας, τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἀνεκάλυψε παρενοχλίας, ὡς ἐβιάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι οἱ παρουσιασθέντες ὡς βουλευταὶ ἦσαν ἀνομοι- ἄλλα, προσέθετο εὐθὺς ἀμείωσις, « διὰ νὰ μὴ ὑπο- πέσῃ ἡ ἐπαρχία εἰς νέα δαιμό, ἐπανερχομένων τῶν κατοίκων εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἐλευθεριῶν δικαιο- μάτων », νομιμοποιῶ ἐγὼ ἡ βουλή τοὺς ἀνόμους καὶ ἀνοίγω τὰς ἀρχὰς μου εἰς αὐτούς. Ἐδέχθη λοιπὸν ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ λαοῦ τοὺς παρ' αὐτοῦ ἀποβλήθεντας. Ἐν Κριστιῶ ὅμως, εἰ καὶ διεζήχθη κατὰ νόμον ἡ ἐκλογὴ, δὲν ἔδωκεν νὰ παραβῇ τὸν παρ' αὐτῆς τῆς ἰδίας τελέντα κανόνα. Δὲν ἐπικυρῶ, εἶπεν, αὐτὴν, διότι ἐνδέχεται ν' ἀναγνωρίσω ἀπο- τέλεσμα ἐκλογῆς μὴ παριστένον τὴν πίστην καὶ ἀληθῆ θύλησιν τῆς ἐπαρχίας. Ἔβγαί δυνατὸν νὰ μὴ ἐπιναλλάσωμεν ὅποια ἀναίδια!

Ὅσοι εἶχον τὴν ἀπλότητα ν' ἀποδίδωσιν εἰς τὴν βουλήν βραβίδα συνειδήσεως ἢ ἐθνικῆς φιλοτι- μίας, ἐπίστευον ὅτι ἐμελλε νὰ ἐπικυρῶσιν τοῦ Πανε- πιστημίου τὴν ἐκλογὴν. Μεγίστη ὅμως ὑπέβλεπεν ἡ ἀπάτη αὐτῶν διότι καὶ ταύτην ἠκρόωσιν ἀξιοῦ- σα ὅτι, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Πανεπιστημίου πρέπει νὰ ἐκλέ- γεται ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν. Ποία δὲ ἡ ἀπόφασις αὕτη; Ἀκούσωμεν αὐτὴν ὅπως ὑπάρχει γεγραμμένη καὶ τετυπωμένη εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Συνελεύσεως. « Ἀκολουθῶν δ' εἰσαγωγῶν τὴν πρότασιν πληρεξούσιος (ὁ γραμματεὺς τοῦ Πανεπι- στημίου Κ. Δοκός) παρετήρησεν ὅτι ἡ πρότασις ἀφορᾷ τὴν δριστικὴν παραδοχὴν τοῦ συστήματος, τοῦ νὰ ἐκλέγεται παρὰ τῶν καθηγητῶν εἰς ἀντι- πρόσωπος τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ προσόντα τοῦ βουλευτοῦ, καὶ δύναται νὰ λαμβάνεται καὶ ἐν- τὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Πανεπιστημίου παρὰ τῶν καθη- γητῶν. Ἐνταῦθα οὐδενὸς αἰτοῦντος νὰ ἀγροῦσῃ, καὶ πολλῶν προτεινόντων ὅτι ἡ Συνέλευσις ἐφωτί- σθη, ὁ πρόεδρος ἠρώτησεν, ἀνὸς ἐπὶ νὰ καταπέσῃ τὴν προκειμένην συζήτησιν ἀποφανθείσης δὲ ταύτης καταφατικῶς, ὁ πρόεδρος κτλ. » Ἰδοὺ ἡ ἀπόφασις ἢν σεβομένη ἡ βουλή ἠκρόωσεν τὴν ἐκλογὴν!

Ὅτω πως ἀπὸ ἀνομίας εἰς ἀνομίαν προβαίνουσα κατέφυγε τρεῖς ὡς ἐγγύστε μῆνας, ἀπὸ 22 Σεπτεμ- βρίου μέχρι τῆς 14 Δεκεμβρίου 1844, εἰς τὴν ἐξέ- λεγξιν τῶν ἐκλογῶν, καταργήσασα δεκάκις ἐκ τῶν νομιμωτέρων, καὶ ἐξοστρακίσασα τεσσαράκοντα πε- ρίπου ἀντιπροσώπους, μεταξύ δὲ αὐτῶν τὸν Νικυρο- καρδάτον, τὸν Λόντον, τὸν Σιδνὴν καὶ τὸν Ζαήμεν.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τῆς ἐξελέγξως τῶν ἐκλογῶν, τῆς γενομένης ὑπὸ τῆς πρώτης βου- λῆς τῆς συνταγματικῆς Ἑλλάδος. Πολλὰκι ἀνα-

πολῶν τὰς ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος καὶ τῶν κυβερ- νητικῶν χρόνων διχονοίας καὶ ἐριδας, ἀνεζήτησα ἐπιμελῶς ἐποχὴν, παραπλησίαν, διὰ τὸ βίαιον τῶν παθῶν, τὴν διαρκῆ σοφιστικὴν διαστροφὴν, τὴν ἀσε- βειαν πρὸς τὰς θυσίας, τὰς ὑπηρεσίας, τὴν ἐκαστο- ττητα, τὴν ἀρετὴν, τὴν ἐκ συστήματος παρενοχλίαν, τὴν ἀκόλαστον ἐνὶ λόγῳ ἐνέργειαν ὀλοκλήρου νομο- θετικοῦ σώματος, πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ 1844 ἔτους. Δυσπιστῶν δὲ εἰς τὴν μνήμην μου, ἀνεδίφασα καὶ ἐφημερίδας, καὶ ἱστορίας, καὶ χρονικά, καὶ εἰς τὰς ἀνεμνήσεις ἄλλων κατέφυγον ἄλλ' οὐδεμίαν εὑρον τοσοῦτον ἀπαισίαν, οὐδεμίαν τοσοῦτον ἄφρονον, καὶ ἐθνοδόρον, διαφλοέσασαν τὸ δηλητήριον εἰς τὴν πατριδα. Ἐκτοτε πολλὰ καὶ μεγάλα συνέβησαν παρ' ἡμῖν, καὶ στάσεις, καὶ πολιτικὰ δολοφονίαι, καὶ διαβολαὶ ἀμείλιχοι, καὶ τῶν καθεστῶτων ἀ- νατροπαί. Ἀσφαλέστερον δ' ἴσως κρίνοντες οἱ μεθ' ἡμῶν, θέλουσιν εἶπει κατὰ πόσον ἐπανεήγησεν εἰς τὰ στυγερά ταῦτα συμβεβηκότα τὸ δηλητήριον ἐκεῖνο. Τὸ κατ' ἐμὲ, δόσκις ἀνεζήτησα τὰ αἴτια τοιοῦτου τινὸς κοινωνικοῦ ἢ πολιτικοῦ γεγονότος, εὑρον ἀεί- ποτε ὁρθότατον τὸ τοῦ πολυπειροῦ Πλουτάρχου. « Πολλῶν δὲ τάχιον ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπιπρῶσιν οἱ ἐθισμοὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς βίοις, ἢ τὰ καθ' ἕκαστον ὀλισθήματα καὶ πάθη τὰς πόλεις ἀνατίμ- πλησιπραγμάτων πονηρῶν (2). »

ΣΚΗΝΑΙ
THE
ARGENTINEΣ ΕΡΗΜΟΥ.

Αἱ ἠνωμέναι ἐπαρχίαι τοῦ Ἰβίου δὲ λὰ Πλάτω παρέχουσι σήμερον τὸ θέμα κοινωνίας πεπαλιτισμέ- νης, παλαιούσης ἐπι πρὸς κοινωνίαν βάρβαρον, τῆς ὁ- ποίας ἡ μηχανώδης ἀνίστασις ἐπέβη εἰς τὰς ἀπεράν- τους ἐρήμους τὰς περικυκλουμένας ἀπὸ τὰς Κορ- διλλιέρας, ὅπου κατέφυγεν. Ὅτε πρὸ τριακοσίων περιπου ἐτῶν οἱ Ἴσπανοὶ κατέκτησαν τὴν ὠρίαν ταύτην χώραν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τῇ δώσωσιν ὅ,τι καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχον, δηλαδὴ ὀργανισμὸν ἀρθρὸν καὶ ἰσχυρὸν, νόμους πραγματικούς, θεσμοθεσίαν ἐπι- δεκτικὴν ἀναπτύξεως καὶ προόδου. Τὸ ἀρχαῖον σύ-στημα τῆς καστιλλανῆς νομοθεσίας, μετατεθὲν εἰς τὸν Νέον Κόσμον, ἐχρησίμευσεν εἰς δικαιώσιν παραλόγων ἐθίμων καὶ εἰς ὑποστήριξιν τετραμμένων παραδόσεων, αἵτινες διευκόλυνον τὴν τυραννίαν τῶν ἀντιβασιλέων. Ἡ διοίκησις των, συρομένη μετ' ἠλικίαν πρὸς εἰς τὴν παλαιὰν τροχίαν, τὴν χαραχθεῖσαν ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, δὲν ἠτοίμασεν οὐδὲν στοι-

(2) Ἐν βιβλ. Λουάνδρου.

χεῖον εὐημερίας καὶ ζωῆς διὰ τὰς μελλούσας γε- νεάς. Ἡ Ἰσπανία ἠρκήθη ν' ἀνεγείρῃ ἀνάκτορα διὰ τοὺς διοικητὰς τῆς, νὰ διατηρῇ στρατὸν πρὸς περιστολὴν τῶν Ἰνδῶν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δου- λείαν τῶν μαύρων. Διὰ δὲ τούτων ἐθελωσας τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, τὴν διαρκῆ πόλεμον καὶ τὴν παραλύσιν τῆς ἐργασίας. Ἐνῶ ὑπὸ τὴν αὐστηράν καὶ πρακτικὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ πνεύ- ματος, ἡ βόρειος Ἀμερικὴ ἠλείφετο ἐκ προουσίαν εἰς τὴν ἐνδοξον πάλιν, ἣτις ἐμελλε νὰ στερεώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς, αἱ Ἰσπανικαὶ ἀντιβασιλεῖαι τῆς μεσημβρινῆς ἡπείρου, καταβεβλημένα ὑπὸ κα- ταθλιπτικῆς ἐξουσίας καὶ μὴ ἔχουσαι ἴδιον χαρα- κτήρα, μόλις ἀφῆκαν φωνὴν ἐλευθερίας χωρὶς νὰ ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ κατακτήσωσι τὰ πλεονε- κτήματα ἐλευθεροῦ ζωῆς. Καὶ ὅμως γενναῖοι τιγὲς καὶ δραστήριοι, μεταξύ τῶν ἐποίων ἐ δὲν Ἰσπανισ- λῶς Λοπέξ, ὅστις καὶ σήμερον ἐπι δνομῶζεται ὑπὸ τῶν ἐγγυρῶν ὡς μέγας στρατηγὸς Ἀρκέξ, ἐγένοντο ἀρχηγοὶ τοῦ ὀργανιστικοῦ καὶ προοδευτικοῦ κινήμα-τος, καὶ ἐπάλασαν μετ' ἐκείνους τὴν ζωῆς των πρὸς τὸ ὀπισθοδρομικὸν κόμμα, πνευροῦν τε καὶ βάρβα-ρου, τοῦ ὁποῦ ὁ δυσώνυμος ἀντιπρόσωπος ὑπέβλεπεν ὁ δικτάτωρ Ρόξας.

Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐξακολουθεῖ αὕτη ἡ πάλ- λη. Ἐνεκα δὲ τῶν στρατηγημάτων τῶν ἀτάκτων νο- μάδων, οἵτινες συγχρόνως ἀεννάως, γῆ δυναμένη νὰ γίνῃ ἀξιοθλυμαστὸς εὐφορος, κατήνησε ἀγε- δὸν ἄγονος καὶ ξηρᾶ. Εἰς τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀνευρίσκει τις τὴν ἀσπονδον ἀλήνην καὶ τῶν δύο ἐχθρικῶν στοιχείων. Εἰς τὰς πόλεις, ὅπου εἰσεχώ- ρησε τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, ἡ ἀρχικὴ βάρβαρότης ὀπισθοδρομεῖ ἐπιζητητῶς ἐνώπιον πολιτισμοῦ βιο- μηχανίου, τὸν ὁποῖον ἀκάματοι μηχανικοὶ ἀνοτι- ζουσι διὰ τῶν μηχανῶν των πρὸς τὴν εἰρηκὴν κα- τάκτησιν τοῦ ἐγγυρῶν στοιχείου. Τοῦτο δὲ ἀναφα- νεται συχνὰ εἰς τὰ ἀκίνητα ἔλη, ἕτινα σῆπεται ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τῶν ὁδῶν, πρὸ τῶν πυλῶν μεγα- λοπρεπῶν ἀνακτόρων, καὶ ἐντὸς τῶν ὀποίων ἵπποι καὶ ἤμιονοι βυθίζονται μέχρι στήθους ἀναφαινεταὶ πρὸς τοῦτοις καὶ εἰς τὰ πτώματα τῶν ζῶων τὰ λησ- μονοῦμενα εἰς τοὺς δρόμους καὶ κατατριωόμενα ὑπὸ τῶν ὀρνέων, εἰς τὰς ἐκλογικὰς συζητήσεις ὅπου εὐ- χαρίστως ἐνισχύουσι τὰ ἐπιγεροῦματά των διὰ τῆς μαχαίρας ἀναφαινεταὶ τέλος εἰς μυρία λεπτομε- ρεῖας τοῦ καθημερινῦ βίου, ὅτε πολυτέλεια πολ- λάκις ὑπερβολικὴ ἀναμιγνύεται μετ' ἠρωιδεῖς συνη- θείας. Καὶ ὅμως πανταχοῦ φαίνονται σημεῖα φανερά νέας καταστάσεως καὶ αὐτὸς ὁ κληρὸς, ἀποσειῶν τὸν σαρὸν τῶν ἀφελῶν δαισιδαμιονίων καὶ τῶν παιδαριω- δῶν τελετῶν, ἐνθαρρῶνει τὴν προόδον δι' ἄλλου τρό-

που ὁ ἱερεὺς φαίνεται ὡς κόσμικὸς ἀξίει ὅτι εἶναι φιλελεύθερος, ἀναγινώσκει τὰς διδασκὰς τοῦ πατρὸς Lacordaire, τραγωδεῖ ἤχους τοῦ θεάτρου, συχνά- ζει εἰς ἵπποδρόμια, ἀλεκτρομαχίαις καὶ μεταμορ- φῶνι τὸ ἱερὸν βῆμα εἰς αἰθούσαν. Εἶναι προφανές ὅτι εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἡ πρόοδος δὲν ἔχει ἄλλον ἀνταγω- νιστὴν, εἰμὴ τὴν ἀκηράν ἀδιαφορίαν τῶν μιγάδων φυλῶν, ἐνῶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ κέντρου, καθύπον πλησιάζει τις εἰς τὰς ἐρήμους τοῦ Χαικὸ, ὁ πολιτι- σμὸς συγχρόνως πρὸς τὸ ἰνδικὸν στοιχεῖον, προ- σωποποιούμενον διὰ τρόπου σκοτεινοῦ καὶ ἀκαταλή- πτου, ποτὲ μὲν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν τῆς φυλῆς, εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἐρήμου, ποτὲ δὲ εἰς τὸν νεώτερον κένταυρον, ὀπισμώμενον διὰ τῆς λόγης καὶ τῆς σφενδόνης του, καὶ εἰς τὸν gaucho, ὅστις ζῶν μεταξύ τῶν ἀπεράν- των ramiras, μακρὰν πάσης διακοπτικῆς εὐφροίας, ἀγαπᾷ τὴν αἰκινισίαν. Ναιμὲν δὲν ἀπέβλεπεν ὀλας τὰς καστιλλανὰς αὐστηρὰς ἀρετὰς, καὶ μὲν εἶναι δουλὸς τοῦ λόγου του, φιλόξενος καὶ γενναῖος ἀλλὰ τὸ αἷμα, τὸ ὀπιον ῥέει εἰς τὰς φλέβας του, εἶναι τὸ αἷμα τῶν προγόνων του, τῶν ὑπερφάνων Ἀνδαλουσίαν, οἵτινες ἀπέκρουσαν μὲν καὶ ἐθελώσασαν πρὸς μετὰ τῶν Ἰ- βραίων ἐμπόριον, τὴν μετὰ τῶν Μαύρων βιομηχα- νίαν καὶ γεωργίαν, καταστρέφοντες δὲ, πυρπό- λῶντες καὶ ἀφανίζοντες δὲν κατόρθωσαν ἄλλο εἰμὴ νὰ μεταμορφώσωσι τὰ ἀραβικὰ τζαμία εἰς καθολικὰς ἐκκλησίας. Μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων αὐ- τῶν φυλῶν καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν μεγίστων ποι- μνίων τῶν ἐγκαθιδρομμένων εἰς τὰ ramiras, ὑπάρ- χει παράδοξις ἀλληλεγγύη ἐνοστικῶν, συνθηκῶν, καὶ πηλῶν ἀγρίων τε καὶ γενναίων. Συννενοῦνται δὲ θαυμασίως ὡς πρὸς τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ πολι- τισμοῦ, τὸν ὁποῖον θεωροῦσιν ὡς ἐπιβουλιώοντα τὴν ἐλευθερίαν των. Ἡ κατάργησις τῆς δουλείας, ἀφαι- ρέσασα ἀπὸ τὸν gaucho τοὺς βραχίονας, οἵτινες ἐ- καλλιέργουν τὴν γῆν, τὸν ἠνάγκασε νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος γεωργός, σεμθραδός ἀλλὰ καλλιερῶν εὐχαριστα- ταὶ νὰ ἐργόνη ἢ μελλον νὰ χαράτῃ τὴν γῆν με- κλάδον δένδρου, σχηματίζοντα ἐξὸν ἀγκῶνα καὶ ἐ- χοντα ἄκραν σιδεράν. Σωρὸς ἀκινῶν τυρῶμενος ὑπὸ δερματινοῦ λαροῦ χρησιμεύει ἀντὶ διέλλης. Δέχε- ται ὀλα ὅπως συμβαίνουσι, θέτει εὐχαρίστως χίλια τέλληρα εἰς τὸ ἐφίππιόν του, δὲν συλλογίζεται ὅτι δύνεται ν' ἀποκτήσῃ καλὸν ἄροτρον, ἢ καλὸν δρέ- πανον ἢ τινα τῶν χρησίμων ἐκείνων μηχανῶν τὰς ὁποίας ἔφερον ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, τὰς ὁποίας ὅμως καταφρονεῖ. Εἰς τὴν οἰκίαν του, ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες τουφέρουσι μακρὰ μεταξωτὰ φορέ- ματα, περιδέρατον ἀπὸ μαργαρίτας οἱ ἀδάμκντες καὶ οἱ σιδεράδοι λάμπουσιν εἰς τὰ δάκτυλα καὶ τὰ ἰώτια των, καὶ πύλλαις, τὸ ἄχαρι παρσιανὸν κα-

πέλλον αντιπαθιστῆ τὴν κόμφην ἰσπανικὴν μαν-
τίλλαν· ἀλλ' ἡ εἰσβολὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν συρμῶν εἶ-
ναι ἐν γένει ἡ σημαντικώτερη πρόοδος τοῦ πνεύ-
ματος τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ὁ gaucho ἀρκεῖται
εἰς αὐτήν. Ἡ μεμονωμένη ζωὴ τῶν *ιστάσια* ἢ ἐ-
παύλων τῶν ζώων, τὸ ἰνδικὸν στοιχεῖον ἀντιπρο-
σωπεύμενον ἀπὸ τοῦς ἀίχμαλώτους φέρει εὐλίγα
καλὰ ἀποτελέσματα. Πολλὰ ἔριδες, μίσση καὶ ἀντεκ-
δικήσεις ἐσκυψάν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν φυλῶν, αἰ-
τινες φιλονεικοῦσι διὰ τὸ ἴδιον ἔδαφος, ἄδυσσον ἀ-
χανῆ. Ὁ ἀρχαῖος κάτοικος, θεωρῶν πάντοτε τὸν ἰσπα-
νὸν ἀρπαγὰ, ἀνθρωπὸν βίαιον, ὅστις τὸν ἀπεδίωξεν εἰς
τὰς ἀπεράντους ἐρήμους τοῦ βορρᾶ, ἐκλεψεν ἑκατον-
τάδας λευγῶν, τῶν ὁποίων ἐνόμιζεν ὅτι ἦτον αὐτὸς
μονάρχης. Οὐτε αἱ ἀγαθοεργίαι, οὐτε οἱ καλοὶ τρό-
ποι, οὐτε αἱ συνήθειαι τοῦ κοινοῦ βίου δὲν δύνανται
να σβέσωσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἰνδοῦ τὴν πικρὰν
ἐνθύμησιν τῆς ἀρπαγῆς ταύτης. Εἰς τὰς περιπελο-
κάς αὐτῆς τῶν φυλῶν, τῆς θέσεως, καὶ τῆς μεταξὺ
τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας καταστάσεως τῶν πραγ-
μάτων, προσθέτονται αἱ πολιτικαὶ συζητήσεις, καὶ
οἱ Ἰνδοὶ, καλῶς ἐκτεθειμένοι ἀπὸ τὰ κόμματα τὰ ὁποῖα
τοὺς ἐπεθύμουν ὡς συμμάχους, ἐφύλαξαν τὴν συν-
αίσθησιν καὶ τὴν μνησικακίαν ὅτι ἠπατήθησαν
πολλάκις.

Ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ θορόθου καὶ τῆς συγχύσεως, ὁ
εὐρωπαϊκὸς ἀπαικὸς προσδεύει ἀρκετὰ. Οἱ gauchos
τὸν παρατηροῦσι μὲ ἀδιαφορίαν καὶ τῷ δεικνύουσι
μάλιστα εὐμένειάν τινα, ὅταν δὲν προσπαθῆ νὰ τοὺς
προσελκύσῃ εἰς τὰς νέας ἰδέας. Ἐνδομύχως οἱ Ἰνδοὶ
τὸν φοβοῦνται κατὰ τὰς ληστρικὰς ἐκδρομὰς των,
διότι λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀνθρωπὸς *huera tirador*,
ἴδιωδὴ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ πυ-
ροβόλον, καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν σέβονται. Τέλος ἐπ'
αὐτοῦ τοῦ χάους πλανᾶται ὁ νεώτερος τυχοδιώκτης,
πρόσωπον πολλαπλασιαζόμενον καὶ μεταλλάσσόμε-
νον, ἔχων τὴν τέχνην νὰ γίνεται ἀναπόφευκτος
πρὸς τινὰς, πλάττων ἀνάγκαι, τὰς ὁποίας αὐτὸς
μόνος δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ ὑποβάλλων εἰς
αὐτοὺς ἰδέας τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα μόνος
αὐτὸς ἐννοεῖ. Ὁ ἀνθρωπὸς ὅμως ὁ ἔχων ἀξίαν, ἀλλὰ
μετριόφρων, δὲν ἐπιτυγχάνει εἰς τοὺς μεμακρυσμέ-
νους ἐκείνους τόπους, ὅπου ἀμυάζει καὶ τελεσφο-
ρεῖ ἡ οἴησις, χάρις εἰς τὴν ἀταξίαν τῆς ἀδιορ-
γανώτου κοινωνίας. Ἡ μελέτη τῶν ἡθῶν τῶν ὁ-
ποίων θὰ ἀναγνώσετε δὲν εἶναι μύθος, καὶ δι' αὐτὸ
δὲν τελειώνει ὡς μυθιστόρημα, ἀν καὶ ἐνίοτε ὁμοιά-
ζει τοιοῦτό. Τὰ πρόσωπα ὑπάρχουσιν· εἶναι ἀνεγ-
θυμήσεις, πράξεις ἀληθεῖς, τὰς ὁποίας συναγαγόν-
τες ἀπετελέσαμεν ἐπιστόδιον χαρακτηριστικὸν ἰσπα-
νο-ἀμερικανικοῦ βίου.

Α.

Πρὸ ἑκοσίων ἐτῶν ἔζη ἐν Λονδίῳ Ἄγγλος· τις ὄνο-
μαζόμενος σὲρ Ἑρρίκος Οὐίλιαμς. Κατατηκόμενος
ἐκ νεότητος ἀπὸ μεγίστην ἀηδίαν, καὶ βαρτανιζόμε-
νος ἀπὸ αἰωνίαν ἀνάγκην κινήσεως, διέτρεξε τὴν
Εὐρώπην καθ' ἑλὰς τῆς τὰ μέρη, ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἀνα-
τολίην, ἐπεσκέφθη τὴν Τύνιδα, τὴν Αἴγυπτον καὶ
τὴν Παλαιστίνην, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀποσεῖσῃ
τὸ spleen τὸ ὅποιον τὸν κατέτρωγεν· ἡ λύπη του
ἠδύνανε μάλιστα.

Ἡμέραν τινὰ ἐξωμολογεῖτο τὸ πάθος του εἰς φί-
λον του, ὑποπλοίαρχον τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ,
αὐτὸς δὲ τῷ εἶπε· «Γνωρίζω τόπον ὅστις ἴσως θὰ σὲ
προξενήσῃ ἐντυπώσεις νέας καὶ ἀρκετὰ σφοδράς, ὡς
νὰ διασκεδάσῃ ἡ μελαγχολία σου· ἐκεῖ θὰ εὕρη-
τὴν ἀρχαίαν ζῶην μὲ ὄλας τὰς στέρσεις καὶ τοὺς
κινδύνους τῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ ὄλον τὸ μελαγχολικὸν
μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀγρίαν μεγαλοπρέπειάν της. Πή-
γαινε εἰς τὴν Βρασίλιαν, πλεύσον περὶ τὴν παραλίαν
τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ βίου δὲ λὰ
Πιλάτα, ἀνάβα τὸν ποταμὸν τοῦτον μέχρι ἑκατὸν
λευγῶν, καὶ βυθίσθητι εἰς τὰ rapiras, τὰ ὅποια ἐκ-
τείνονται ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Παρακά μέχρι τῶν
προπόδων τῶν Cordillères. Σὲ ὑπόσχουμαι ὅτι θὰ
δοκιμάσῃς ἐκεῖ ἄνευ ἀηδίας τὴν ἀληθῆ βιβαρβότητα,
μὲ τὰ ἀγνότερα στοιχεῖα τῆς παρθενίας της.»

Μετά τινὰς ἡμέρας, ὁ σὲρ Ἑρρίκος, ἀνυπόμονος
νὰ κάμῃ καὶ αὐτὴν τὴν δοκιμὴν, ἐπεβιβάσθη, καὶ
μετὰ διάπλου τριάκοντα δύο ἡμερῶν ἐφθάσεν εἰς
τὰς ἐκβολὰς ἀπεράντου ποταμοῦ, ἔχοντας ἑκατὸν
λευγῶν πλάτος· καὶ διαβὰς αὐτὸν ὅπου τὸ πλάτος
ἦτο τεσσαράκοντα μόνον λευγῶν, ἐφθάσεν εἰς τὸν μέ-
γιστον λιμένα τοῦ Βουένος-Ἄερος. Πολλοὶ ἀνθρωποὶ
εἰς τοὺς ὁποίους ἀπετάθη, τὸν συνεβούλευσαν, ἐ-
πειδὴ θὰ εὐχαριστεῖτο περισσότερο ἢ περιέργειά
του, νὰ μὴ διατρέξῃ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τῶν μεγάλων
ἀτμοπλοίων τοῦ Paraguay, ἀλλὰ νὰ ἐπιβιβάσθῃ
μᾶλλον ἐπὶ μιᾶς γολέττας. Ἐπεβιβάσθη λοιπὸν ἐπὶ
μικροῦ πλοίου ἰστιοφόρου, ὀνομαζομένου *Joven-
Baldomera*, τοῦ πλοίαρχου δὲν Γκατάνου Περέττι.
Εὖρε πλήρωμα συγκεῖμενον ἐκ γεννητῶν ἰταλῶν
ναυτῶν, οἱ ὅποιοι ἐγκαταλείπουσι τὴν ὠρὴν πα-
τρίδα των ἵνα κερδήσωσιν, ἐργαζόμενοι ἐπιπρόβιος δέκα
ἢ καὶ δέκα πέντε ἔτη, τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀναπαυ-
θῶσιν εἰς τὰ γηραιὰ των· κἀλλιστοὶ ἄνθρωποι, παι-
δροὶ ὡς παιδία, ὀλιγαρκεῖς, τίμιοι, γενναῖοι, τοὺς ὁ-
ποίους εὐκλόως κάμεις φίλους, δεινῶν συμπάθειαν
ἢ ἀπατείνων εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον.

("Ἐπεταὶ συνέχεια.")